

44186

PTM  
161  
C

# COMENTARIILE

SAU

## EXPLICAREA EPISTOLEI I CĂTRĂ CORINTHENI

A celui întru sfinți părintelui nostru

**IOAN CHRISOSTOM**

Arhiepiscopul Constantinepei

Traducere din limba elină, ediția de Oxonia, 1847

DE

**Arhim. Theodosie Athanasiu**

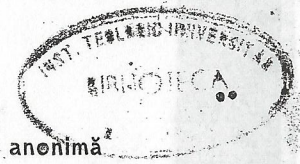
Egumenul M-rei Precista-Mare din Roman

Institutul Teologic Universitar Buc.	
BIBLIOTECA	
Nr. 25195	
inventar	Registrul 1060

BUCUREȘTI

Atelierele grafice SOCEC & Co., Societate anonimă

1908



COMENTARIILE  
SAU  
EXPLICAREA EPISTOLEI I CĂTRĂ CORINTHENI  
DE  
IOAN CHRISOSTOM

SUBIECTUL  
Comentariul este scris de sfinții părinți în limbă elină și este o lucrare de mare valoare teologică și literară. El este o expunere clară și concisă a învățăturilor apostolice și ale sfinților părinți. Acest comentariu a fost tradus în română de Arhim. Theodosie Athanasiu, Egumenul M-rei Precista-Mare din Roman. Traducerea este foarte bună și este recomandată tuturor celor care doresc să cunoască mai bine învățăturile sfinților părinți.



# COMENTARIILE

SAU

## EXPLICAREA EPISTOLEI I CĂTRĂ CORINTHENTI

A celui întru sfinți Părintelui nostru

**IOAN CHRISOSTOM**

Arhiepiscopul Constantinoplei

### SUBIECTUL

Corintul este acum cea întâi cetate a Eladei, care în vechime se mândrea cu multe privilegii în traiul zilnic al cetățenilor, și mai presus de toate celelalte, cu bogăția banilor, pentru care unul dintre scriitorii profani<sup>1)</sup> îl numește: „Cetatea cea bogată a Eladei“. Această cetate se găsește în strâmtoarea (istmul) Peloponesului, și o mare mișcare comercială se desfășură acolo. Afară de aceasta, cetatea Corintului eră plină de rituri și de mulți filosofi; ba încă chiar unul dintre cei șapte înțelepți eră din această cetate<sup>2)</sup>. Acestea le-am spus nu cu scopul de a vă da dovadă de multa învățatură, — căci la ce ar folosi ca să o știți aceasta? — ci mai mult pentru că contribuie la subiectul epistolei ce ni stă de față.

Multe a pățimit în această cetate însuși fericitul Pavel; dară tot aici i s'a arătat și Christos, zicându-i: „Nu te teme, ci grăiește și nu tăceă, pentru că

<sup>1)</sup> Notă. Thucididi. I, 13.

<sup>2)</sup> Notă. *Periandru* (512, a. Christ.) care a guvernat în Corint. Iară ceilalți șase înțelepți sunt: *Pitagora*, *Solon*, *Thales*, *Cleovul*, *Pitacos* și *Hilon Lacedemonul*.

popor mult este mie în cetatea aceasta“ (Fapt. 18, 9, 10), după care a și rămas acolo pe timp de doi ani. Tot aici acel demon a ieșit din cel ce pătimea de duh necurat, și a alungat pre acei Iudei cari îndrăznise de a-l jură cu numele lui Iisus pre care îl propoveduia Pavel (Fapt. 19, 13—19), cu care ocazie au pățimit multe acei înșelători. Aici vrăjitorii aceia căindu-se de faptele lor, au ars cărțile înaintea tuturor, a cărora preț s'a socotit a fi ca la cincizeci de mii de arginți. Aici Pavel fiind târit de Iudei înaintea lui Galion, guvernatoriu în Achaia, a fost hătut în divan de acei Iudei răsvrățiți. Dealtfelu diavolul văzând că această cetate mare și cu o populație numeroasă, se apropia de adevăr; văzând că această cetate devenise admirată pentru bogăția și înțelepciunea locuitorilor din ea, și că eră cea mai principală cetate din Elada, — căci cele ale Athenienilor și ale Lacedemonienilor se găseau în cea mai proastă stare pe atunci, de oare ce li căzuse întâietatea cea din vechime, — și totodată văzând că locuitorii de aici primise cuvântul lui Dumnezeu cu toată buna voință, ce face necuratul? Dezbină pe oameni între dâșii, căci știa el bine, că chiar împărăția cea mai puternică nu poate stă, dacă oamenii se imperechiază și se dezbină între dâșii. Ca motiv la această cursă, aveă necuratul bogăția și înțelepciunea oamenilor cari locuiau în cea cetate.

Din această cauză, deci, unia dintre Iudei cu dela sine putere s'au pus în fruntea mulțimei provocând-o la revolte, și făcând ca unia să se alipească de aceștia ca mai bogați, alții de ceilalți ca mai înțelepți, și cari puteau să-i învețe ceva mai mult, pe cari și apropiindu-i de dâșii acei înșelători, aveau pretențiunea de a-i învăța mai bine decât apostolul Pavel, ceia ce apostolul și dă a se înțelege prin expresiunea: „N'am putut a vă grăi vouă ca celor duhovnicești“ (I, Cor. 3, 1), adevă că dacă n'au auzit dela dâșii multe, apoi aceasta n'a provenit din cauza neștiinței sau a nepriceperii sale, ci din cauza slăbăciunii lor. Deasemenea și expresiunea: „Fără de noi v'ați îmbogățit“ (Cap. 4, 8), acelaș lucru arată. Deci faptul acesta de a dezbină biserica nu este ceva mic și nebăgat în samă, ci chiar cel mai vătămătoriu dintre toate rălele omenești.

Tot în această cetate, pe lângă cele spuse, s'a cu-

tezat a se petrece și un alt păcat mare, căci pe cel ce avusese pe muma lui vitregă, sau pe a doua femeie a tatălui său, nu numai că dâșii nu l-au înfruntat pentru asemenea păcat, ci încă au resculat mulțimea în apărarea lui, făcând-o ca să cugete lucruri mari ca și dâșii, pentru care li și zice: „Și voi v'ați semeșit, și nu mai bine a-ți fi plâns“ (Cap. 5, 2)? Alții iarăși dintre așa zișii desăvârșiți, împinși de pofta pântecelui lor, după ce mâncau din cărnurile cele jărtfite idolilor, se culcau în capeștele idolilor, din care cauză spurcase totul. Alții iarăși având între dâșii certe și lupte pentru bani, se adresau judecăților celor necredincioși, și și încredințau acolo pricinele lor (Cap. 6, 1—8). Mulți apoi umblau cu părul capului lung și netăiat, cărora li poroncește apostolul de a-l tăia (Cap. 11, 4). Mai eră apoi și un alt păcat nu mic, acela adevă că unia dintre dâșii mâncau în biserici, și nu dădeau și celor săraci (Ib. vers. 22). După aceasta mai păcătuiau și prin aceia, că cugetau lucruri mari de dâșii în privința charurilor, și de aici apoi se invidiuiau unii pe alții, ceea ce contribuia la dezbinarea bisericei. Dară apoi chiar și credința în înviere schiopăta printre dâșii, căci unia pătimind de boala și de nebuniia Elinilor, nu credeau că va fi învierea trupurilor. Toate acestea erau rezultate din prostia așa zișilor filosofi. Aceasta eră mama tuturor rălelor de pe atunci; din această cauză se dezbinau între dâșii, căci așa învățau dela filosofi, fiindcă și aceia se resculau unia contra altora, veșnic contrariindu-se în credințele lor și încercându-se de a descoperi ceva nou, fiind mișcați la aceasta de slava deșartă și iubirea de întâietate. O asemenea boală bătuiă printre filosoffi de pe atunci, fiindcă totul resturnau cu raționamentele lor cele false.

Deci, Corinthenii aceștia i-au scris apostolului prin Fortunat și Achaic, și tot prin aceștia li-a și răspuns prin epistola de față, după cum se invederează dela sfârșitul epistolei. Nu i-au scris lui despre toate împrejurările ce se petreceau printre dâșii, ci numai despre nuntă și feciorie, pentru care și zice apostolul: „Iară pentru care mi-ați scris“ (Cap. 7, 1). El însă li-a răspuns nu numai la cele ce i-au fost scris, ci și asupra multor chestiuni și abateri de ale lor, pe care le-a aflat dela Fortunat și Achaic, cu cea mai mare exactitate.

Odată cu această epistolă a trimis la dâșii și pe Timotheiu, știind bine că dacă epistola lui va avea o oarecare putere asupra lor, nu puțină înrăurire va avea însă și prezența ucenicului său printre dâșii.

Fiindcă acei nerușinați, cari dezbinase biserica, inventase un pretext în abaterile lor — și aceasta ca să nu se pară că dâșii lucrau fiind mișcați de ambițiune — și ziceau că îi învață pe alții mai bine, și li descopăr adevărurile cele mai desăvârșite, căci sunt mai înțelepți decât alții, — apoi contra acestei boale se ridică Pavel dela început chiar, smulgând rădăcina tuturor rălelor, și dihononia izvorită de aici, cu un curaj nespus. Mulți din aceștia erau chiar ucenici de ai lui, drept care li și zice: „Că dacă nu sunt Apostol altora, dară vouă sunt, că pecetea apostoliei mele voi sunteți întru Domnul“ (Cap. 9, 2), dară dâșii se găsiu mai slabi decât ceilalți, de vreme ce li spune: „Nu am grăit vouă ca celor duhovnicești, că încă nu puteți nici acum, că încă trupești sunteți“ (Cap. 3, 1. 2). Aceasta o spune, ca nu cumvă să creadă îi că vorbește de timpul trecut, și de aceia a adăos: „că încă nici acum nu puteți“. Afară de aceasta nici nu erau cu toții stricați, ci încă se găsiu printre dâșii mulți sfinți, ceia ce a și arătat cam pe la mijlocul epistolei, unde zice: „Iară mie prea puțin îmi este, ca să fiu judecat de cătră voi“ (Cap. 4, 3), după care mai la vale a adăogat: „Și acestea, fraților, am închipuit întru mine și Apollo“ (Ib. vers. 6). Așa dară, de oarece toate rălele acelea izvorau din lipsă de minte, căci credeau acei amăgitori că știu ceva mai mult decât el, de aceia mai înainte de orice el doboară o asemenea ușurință, și începe epistola, zicând:

### OMILIA I

„Pavel, chemat apostol al lui Iisus Christos prin voea lui Dumnezeu, și Sosten fratele, bisericei lui Dumnezeu care este în Corint, celor

sfințiți întru Christos Iisus, celor chemați sfinți, împreună cu toți cei ce chiamă numele Domnului nostru Iisus Christos în tot locul, și al lor și al nostru, char vouă și pace dela Dumnezeu Tatăl nostru, și dela Doamul Iisus Christos“ (Cap. 1, 1—3).

Privește, cum chiar dela început li-a doborit mândria, și li-a aruncat la pământ orice semeție, numindu-se pe sine „Chemat“ «Nu eu am aflat, zice, ceea ce știu, și nici că am câștigat aceasta cu propria mea înțelepciune, ci alungând și pustiind biserica, am fost chemat». Așa dară totul este al celui ce chiamă, și nimic al celui chemat, afară numai de ascultare și supunere. „Al lui Christos Iisus“. «Dascalul vostru, zice, este Christos, și voi recunoașteți oameni ca apărători ai învățăturei sale?» „Prin voea lui Dumnezeu“, adică că Dumnezeu a voit ca noi să ne mântuim astfel. Noi nimic n'am făcut, ci numai prin voea lui Dumnezeu am aflat mântuirea, și fiindcă așa a crezut el cu cale, apoi noi am fost chemați prin voința lui, iară nici decât că am fi fost vrednici de chiamare. „Și Sosten fratele“. Iarăși se umilește, punând pe lângă sine pe cel ce era cu mult mai inferior lui, fiindcă între Pavel și Sosten de sigur că era o mare deosebire. Deci, dacă apostolul pune lângă dâșul pe cel cu mult mai inferior lui, deși între dâșul și acel Sosten era o mare deosebire, apoi ce ar putea zice aceia, cari se mândriau față chiar de cei de aceeași valoare cu dâșii?

„Bisericei lui Dumnezeu“. Nu bisericei aceliia, sau aceștia, ci bisericei lui Dumnezeu. „Care este în Corint“. Privește, cum prin fiecare vorbă li doboară mândria, obișnuindu-li cugetul prin toate ca îi să aibă privirea îndreptată spre ceru. Numește biserica lui Dumnezeu, arătând că îi trebuie a se uni cu aceasta. Dacă biserica este a lui Dumnezeu, apoi ea este unită, adică este una și aceeași, nu numai în Corint, ci în întreaga lume. Numele de biserică nu este un nume de desbinare sau împărțire, ci este nume de unire și de conglăsuire.

„Celor sfințiți întru Christos Iisus“. Iarăși pun numele lui Iisus, și nicăiri nu pune nume de oameni. Și ce este sfințirea? Baza renașterii de a doua-oară, curățirea de păcate. Li amintește de necurătenia lor, de care s'au izbăvit, și îi indeamnă de a nu cugetă lucruri mari, că nu s'au sfințit doară prin succesele lor, ci prin filantropia lui Dumnezeu.

„Celor chemați sfinți“. «Chiar însuși acest lucru, zice, „adecă de a vă mântui prin credință, nu este al vostru, căci nu voi v'ați apropiat cei întâi, ci ați fost chemați; așa că chiar acest lucru mic, încă nu este al vostru întreg. Deși v-ați apropiat, fiind vinovați de mii de răle, totuși nici așa nu este vr'un merit al vostru, ci totul este al lui Dumnezeu». De aceea și Efesenilor scriindu-li zicea: „Că cu darul sunteți mântuiți prin credință, și aceasta nu dela voi, al lui Dumnezeu este darul“ (Efes. 2, 8), adecă «nici credința nu este a voastră întreagă, căci nu voi ați apucat mai înainte crezând, ci după ce ați fost chemați ați crezut și ați ascultat».

„Împreună cu toți cei ce chiamă numele Domnului nostru Iisus Christos“, adecă nu numele cutăruia sau cutăruia, ci numele Domnului. „În tot locul, zice, și al lor și al nostru“. Deși această epistolă a fost scrisă numai către Corintheni, totuși apostolul amintește de toți credincioșii de pe întregul pământ, arătând prin aceasta că în toată lumea biserica trebuie a fi una și aceeași, deși este împrăștiată prin multe locuri, și prin urmare cu atât mai mult cea din Corinth. Că dacă locul e departe, totuși Domnul fiind comun, îi unește pe toți la un loc. De aceea a și adăugat apostolul: „și al lor și al nostru“. Faptul acesta, de a avea biserica un singur stăpân și Domn, este cel mai principal. Că dacă se și găsesc într'un singur loc, și au mulți stăpâni cari se contrariează, apoi și dâșii sunt desbinați, și cu nimic nu li folosește la concordia lor locul unde se găsesc. fiindcă acei stăpâni dau poronci contrare, și fiecare se încearcă de a-i atrage în partea sa, dupre cum și zice: „Nu puteți sluji lui Dumnezeu și lui mamona“. Tot așa și cei ce se găsesc în diferite locuri, dacă nu au mai mulți stăpâni, ci nu-

mai pe unul singur, apoi cu nimic nu sunt vătămăți din cauza locurilor la concordia dintre dâșii, fiindcă acel stăpân îi unește pe toți la un loc. «Nu spun, zice, că voi ca Corintheni sunteți datori de a fi în concordie numai cu Corinthenii, ci cu toți cei din lumea întreagă, având pe un singur stăpân, comun tuturor». De aceea a și pus el de a doua oară cuvântul „al nostru“, fiindcă deși mai sus a fost zis: „numele Domnului nostru Iisus Christos“, totuși ca să nu se pară celor proști și fără minte că el a despărțit pre cei de prin alte locuri de Corintheni, a adăos din nou: „Domnul nostru și al lor“. Dară, pentru ca mai lămurit să fac ceea ce eu spun, voiu ceti acest pasaj dupre înțelesul lui, astfelu: „Pavel și Sosten, bisericei lui Dumnezeu cei din Corinth, și tuturor cari chiamă numele Domnului nostru și al lor în tot locul, chiar în Roma de ar fi, sau ori unde: char vouă și pace dela Domnul Iisus Christos“. Sau iarăși se poate explica și în următorul mod, care mi se pare că este și mai adevărat: „Pavel și Sosten, celor sfințiți din Corinth, celor chemați sfinți, împreună cu toți cei ce chiamă numele Domnului nostru Iisus Christos în tot locul al lor și al nostru“, adecă «char vouă și pace celor sfințiți din Corinth, și celor chemați, și nu numai vouă, ci împreună și tuturor celor din orice loc, cari chiamă numele Domnului nostru Iisus Christos».

«Deci, dacă pacea este din char, de ce cugeti lucruri mari, și de ce te îngâmfi, fiind mântuit prin char? Și dacă ai pace către Dumnezeu, de ce atunci te dai în stăpânirea altora? — căci aceasta înseamnă că te împotrivești lui Dumnezeu. De ce dacă aveți charul, vă învoiți cu cutare sau cutare? Eu amândouă acestea — charul și pacea — le cer pentru voi dela Dumnezeu, și dela dâșul, și către dâșul, căci dacă nu vă veți bucura de sprijinul cel de sus, nu vor rămânea statornice, și nici va fi ceva mai mult pentru voi, dacă nu vor fi îndreptate spre dâșul. Nici un folos nu vom avea chiar de am fi împăciuitori către toți oamenii, dacă către Dumnezeu suntem războinici, precum și dacă vom fi războiți de întreaga lume, iară cu Dumnezeu suntem în pace, nu vom avea nici o vătămăre. Și iarăși; nici un folos nu vom avea, chiar dacă am fi lăudați de întreaga lume, dacă suntem disprețuiți de Domnul, pe când dacă Dumnezeu ne aprobă și ne iubește, atunci nici o

primejdie nu vom avea, chiar de ne-ar disprețui și uri toată lumea».

Adevăratul char, și adevărata pace este numai de la Dumnezeu. Cel ce are charul lui Dumnezeu, nu se teme de nimeni, chiar de ar suferi mii de răle, și nu zice numai dela oameni, dară chiar și dela diavolul, pe când cel ce este disprețuit de charul lui Dumnezeu, pe totîntregul bănuiește, chiar de s'ar părea că este în cea mai mare siguranță. Căci nestatornic este neamul omenească; nu numai prietenii sau frații, ci chiar și părinții se schimbă de multe-ori dintr'o mică cauză, și îi vezi cum alungă pe copilul ce l-au născut, mai rău decât pe dușman, precum și copiii alungând pe părinți. Gândește-te bine: David avea char dela Dumnezeu, iară Abesalom, fiul său, avea char dela oameni; dară ce felu de sfârșit a avut fiecare din ii, și care a fost mai mult lăudat, voi știți cu toții. Abraâm deasemenea avea char dela Dumnezeu, — pe când Faraon avea char dela oameni, — cari pentru că să-i facă pe plac, i-au predat pe femeia dreptului Abraâm (Facere cap. 12). Dară cine din acești doi a devenit mai strălucit și mai fericit? De sigur că Abraâm. Și ce spun eu de dreptul Abraâm? Aveau char Israiliții dela Dumnezeu, pe când de Egiptieni erau urii și disprețuiți. — și cu toate astea voi știți cu câtă însemnătate au stăpânit ii pe Egiptenii cari îi urau și-i disprețuiau.

<sup>1)</sup> Deci, iubiților, aceasta să o căutăm cu toții. Chiar rob de ar fi cineva, aceasta să o dorească, adevărat să capete char dela Dumnezeu înainte de charul stăpânului său; chiar femeie de ar fi, să ceară charul lui Dumnezeu înainte de charul bărbatului; chiar ostaș de ar fi, să ceară grația de sus, să ceară charul lui Dumnezeu înainte de charul împăratului sau a stăpânitorului său, și atunci va fi drăgălaș și înaintea oamenilor. Și cum ar putea cineva să capete char dela Dumnezeu? Cum, zic, în alt chip, decât numai prin umilință? „Dumnezeu, zice, celor mândri li stă împotriva, iară celor smeriți li dă dar“ (Pilde 3, 34), și „Jertfa lui Dumnezeu duhul umilit, inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi“ (Ps. 50, 19). Dacă chiar înaintea oamenilor umilința este atât de plăcută, apoi

<sup>1)</sup> Partea morală. Despre umilință. (Veron).

cu atât mai mult înaintea lui Dumnezeu. Astfeliu au aflat char cei dintre ginți, astfeliu și Iudeii au căzut din char, fiindcă nu s'au supus dreptăței lui Dumnezeu. Cel umilit devine tuturor plăcut și drăgălaș, este tovarășul păcaci neîntrerupte, și nu are nici un motiv de ceartă sau războiu. Chiar de l-ai batjocori, chiar de l-ai defăimă, chiar de i-ai zice orice, el tace și este în totul liniștit; cătră toți va avea o astfeliu de pace, încât nici nuse poate spune, fiindcă are cu sine pacea lui Dumnezeu. Poroncile lui Dumnezeu sunt, ca noi să fim în pace cu toți oamenii, și vieața noastră numai atunci este regulată, când vom avea pace și dragoste reciprocă între noi. Pe Dumnezeu nu-l va putea cineva vătăma niciodată, căci natura lui este nestricăcioasă și mai presus de orice patimă.

Nimic nu face pe creștin atât de admirat, ca umilința. Ascultă pe Abraâm, care zice: „Eu sunt pământ și cenușă“ (Fac. 18, 27), ascultă și pe Dumnezeu, care spune de Moisi că era mai blând decât toți oamenii. În adevăr că nimeni n'a fost mai umilit ca Moise, care conducând un popor atât de numeros, care întreaga armată a Egiptenilor împreună cu împăratul ei a afundat-o în marea Roșie ca pe niște muște, care atât în Egipt, cât și în marea Roșie, și în pustie, a făcut atâtea fapte mari și minunate, care s'a bucurat de o așa mărturie din partea lui Dumnezeu, — și cu toate acestea el se găsia ca unul dintre cei mulți, ba încă era mai umilit și decât socrul lui, al căruia sfat îl primea. El nu se neliniștea și nici nu zicea: «Dară ce? După atâtea fapte minunate săvârșite, ai venit și tu ca să ne sfătuiești?» — ceea ce pătimesc cei mai mulți dintre noi, căci chiar de li s'ar da sfatul cel mai bun de cineva, totuși îi disprețuiesc acel sfat, fiindcă persoana ce l-a dat este poate umilită și mai neînsemnată decât dânsii. Nu însă așa a fost și Moisi, ci prin umilință el a făcut totul. De aici el a disprețuit și palatele împărătești, fiindcă era cu adevărat umilit. Umlința este aceea care face cugetarea înaltă și sănătoasă. Câtă generozitate crezi că a fost din partea lui, și câtă mărime de suflet ca să ajungă a disprețui până și palatul și masa împărătească? Căci se știe că împărații Egiptului erau considerați și cinstiți ca zei, și se bucurau de mari bogății și tezaure. Dară el toate acestea lăsându-le, și aruncând la o parte până și sceptrul Egiptului, a alergat în ajutorul celor

robiți și torturați; în ajutorul celor ce-și petreceau timpul în cărămidării și în mocirle de lut, și pe cari Egiptenii îi asupreau și disprețuiau. „Și-i asupreau pre dânsii Egiptenii cu silă“ (Exod. 1, 13) zice. Deci, alergând în ajutorul celor disprețuiți și impilați, și punându-se deacurmezișul asupritorilor, prin aceasta a dat dovadă, că acest umilit eră cu adevărat înalt și cu mari simțiminte. Lipsa de minte și ușurința vin numai dela un suflet nenobil și dela o cugetare josnică, pe când blândea purcede dintr'un suflet mărinimos, și dintr'o cugetare sănătoasă.

Și dacă voiți, să cercetăm pe fiecare din acestea cu exemple. Spune'mi, te rog: cine a fost mai înalt decât Abraám? Căci deși el a fost care a zis: „Eu sunt pământ și cenușă“, și tot el care a zis: „Să nu fie ceartă între mine și între tine“ (Fac. 13, 8), totuși acest suflet umilit a disprețuit prăzile de războiu luate dela Persi, și nu s'a uitat la trofeile cucerite dela barbari. Aceasta a făcut-o el dela o cugetare înaltă, și dela un suflet mărinimos. Cel ce cu adevărat este umilit, acela este cel înalt, și nici decum lingușitorul, nici decum vicleanul. Altceva este mărinimia sufletului, și altceva ușurința și lipsa de minte. Acest fapt se invederează din exemplul lui Abraám, și din cele ce urmează. Dacă de pildă cineva ar considera lutul ca lut și l-ar disprețui, iară un altul l-ar considera ca aur, și nu ca lut ce este, și-i-ar da valoarea aurului, apoi oare care din acești doi este cel înalt? Oare nu acela care nu admiră lutul? Care din doi este cel umilit și înjosit? Oare nu cel ce admiră lutul și-l prețuiește ca mare lucru? Tot așa judecă tu și în cazul de față, căci și aici cel ce zice despre sine că este pământ și cenușă, este cu adevărat înalt, deși o spune aceasta din umilință, pe când cel ce nu se crede a fi pământ și cenușă, ci se cinstește singur pe sine și cugetă lucruri mari de persoana sa, acela este cu adevărat cel înjosit și disprețuit, fiindcă pe cele mici le crede ca mari. Deci, este învederat că Patriarhul a pronunțat acele vorbe dintr'o cugetare înaltă. „Eu sunt pământ, zice, și cenușă“, vorbe care vin dela înălțimea cugetărei, și nici decum dela ușurință. Dupre cum se întâmplă și cu trupurile, că unul de pildă este bine format și plin de viață, iară un altul umflat și bolnav — deși amândouă

sunt cu cărnurile de pe ele strălucite, însă unul are cărnurile stricate, iară altul sănătoase, — tot așa și în cazul de față; căci altceva este a fi lipsit de minte, ceea ce înseamnă că acela este infumurat și plin de mândrie, și altceva de a fi înalt, ceea ce dovedește că acela este sănătos și întreg la minte. Și iarăși: cineva de pildă este înalt cu trupul, iară un altul fiind scurt de statură se încalță cu ciubote cu călcăe înalte, ca să devină și el înalt. Dară noi pe cine vom numi înalt și mare? spune'mi; oare nu pe cel ce dela natură este înalt? Celalt are o înălțime străină naturei sale, și numai încălțându-se cu ciubote cu tocuri înalte a devenit și el înalt, — ceea ce mulți dintre oameni pătimesc, ridicându-se pe dânsii pe banii sau pe slava ce cred că o au, ceea ce în realitate nu este înălțime. Înalt se numește numai acela, care nu are nevoie de asemenea lucruri, acela care are înălțimea sa naturală, disprețuind pe toate celelalte.

Deci, iubiților, să devenim umiliți, pentru ca să putem fi înalți. „Că cel ce se smerește pe sine, zice, se va înalță“ (Math. 23, 12). Dară nu așa este și cel lipsit de minte, ci unul ca acesta este mai înjosit și mai umilit decât toți ceilalți. după cum și bășica de apă se umflă, însă umflătura ei nu este ceva trainic și sănătos. De aceea noi și numim pe astfelu de oameni umflați de mândrie, dupre cum sunt și unele trupuri umflate de dropică, dupre cum se umflă și bășica de apă sau de săpun. Omul care cugetă cu moderațiune, nu va cugetă niciodată lucruri mari de sine, chiar de ar avea cu dânsul fapte mari. — căci el își simte neputința sa și umilința, — pe când cel lipsit de minte își inchiupie lucruri mari de dânsul, chiar și în cele mai mici acțiuni ale lui. Să câștigăm deci înălțimea prin umilința noastră. Să judecăm cu luare aminte natura lucrurilor omenești, pentru ca astfelu să ne aprindem de dorul celor viitoare. În alt mod nu se poate ca să devină cineva umilit, decât numai prin iubirea celor sfinte și dumnezești, precum și prin disprețuirea celor prezente. Dupre cum cel ce urmează să se bucure de împărăție întru nimic n'ar socoti cinstea ce i-ar da-o altul în mod particular în locul porfirei împărătești, tot așa și noi ne vom bate joc de toate cele prezente, dacă vom dori cinstea cea din viața viitoare. Nu vedeți pe copii când se joacă, cum îi se fac soldați și se pun în ordine de bătaie, cum merg

înaintea lor vestitori, (trâmbițași) și purtători de toge, și cum în mijlocul lor pășește acel copil ce ține locul căpeteniei lor, făcând astfel glume copilărești? Intocmai așa sunt și lucrurile omenești, ba încă și mai josnice: astăzi existând, și mâine dispărând.

Deci, să devenim, iubiților, mai sus decât toate acestea, și nu numai că să nu le dorim, ci chiar să ne și rușinăm dacă ni le-ar propune cineva. Cu chipul acesta alungând dela noi dragostea de dânsule, vom câștiga dragostea cea sfântă de vieța viitoare, și ne vom bucura de slava cea neperitoare și veșnică. Căria fie cu toții a ne invrednici, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, cu care și prin care se cade slava Tatălui și Sf. Duh în vecii vecilor. Amin.

## OMILIA II

„Mulțămesc Dumnezeului meu pururea pentru charul lui Dumnezeu ce s'a dat vouă întru Christos Iisus, că întru toate v'ați îmbogățit întru dânsul“. (Cap. 1, 4. 5).

Ceia ce face cu alții, când îi sfătuiește zicând: „Întru toate prin rugăciune cu mulțămimă cererile voastre să se arate lui Dumnezeu“, (Filip. 4, 6), tot aceia a făcut și cu dânsul, învățându-ne ca de aici să începem vorba pururea, și înaintea tuturor să mulțămim lui Dumnezeu. Nimic nu este atât de plăcut lui Dumnezeu, ca a ne arăta mulțămitori către dânsul, și pentru noi înșine, și pentru alții. De aceia apostolul aproape în toate epistolele sale o trece aceasta înaintea tuturor, și dacă în celelalte epistole a făcut așa, apoi aici cu atât mai mult eră necesar să o facă. Cel ce mulțămeste lui Dumnezeu, îi mulțămeste și pentru cele ce pătimește ca și pentru cele bune, îi mulțămeste și pentru charul și favoarea acordată; iară charul nu este nici datorie, nici plată, și nici răsplată. Dacă aceasta eră necesar să o spună peste tot locul, cu atât mai mult eră necesar a

o spune Corinthenilor, cari se uitau cu gura căscată la cei ce tăeau și desbinau biserica.

„Dumnezeului meu“. Din prea marea lui dispoziție sufletească răpește și-și însușește ceea ce este obștesc, obiceiul pe care-l aveau și Prorocii pururea, zicând: „Dumnezeul meu, Dumnezeu meu“ —, cu care ocazie îi indeamnă și pe dânsii ca să facă așa. Cel ce grăiește așa, se desparte de toate cele omenești, și pășește către Acela, pe care-l invoacă cu multă dispoziție sufletească. Aceasta o poate zice cu adevărat numai cel ce se ridică pururea dela cele pământești spre cele cerești, spre Dumnezeu, pe care-l preferă înaintea tuturor, căruia îi mulțămeste neconținut, nu numai pentru charul dejă dat lui, ci chiar și pentru cel mai mic bine ce a avut după aceasta, și pentru care îi înalță tot aceeași laudă și mulțămimă. De aceia și apostolul n'a zis simplu: «mulțămesc lui Dumnezeu», ci a mai adăos: „pururea pentru voi“, învățându-ne a cunoaște pururea charul lui Dumnezeu, și nimănui altuia a-i mulțămim, decât numai lui Dumnezeu.

„Pentru charul lui Dumnezeu“. Ai văzut cum el îi îndreptează peste tot locul? Unde este Charul, acolo nu sunt fapte, iară unde sunt fapte, acolo nu este char. «Deci, dacă este charul, zice, de ce cugetați lucruri mari? De ce sunteți îngâmfati?» „Ce s'a dat vouă“, zice: «Și prin cine s'a dat? Poate prin mine, s'au printr'un alt apostol? Nici de cum, zice; ci prin Christos Iisus», căci expresiunea „întru Christos Iisus“ aceia înseamnă. Privește, cum în multe locuri particula „întru“ este pusă în loc de „prin“. Așa dară particula „întru“ nu este de mai mică însemnătate ca „prin“.

„Că întru toate v'ați îmbogățit întru dânsul“. Iarăși: prin cine v'ați îmbogățit? „Întru dânsul“ zice, adică «printr'insul». Și nu zice simplu «v'ați îmbogățit», ci și „întru toate“. Deci, când este și bogăție, și a lui Dumnezeu bogăție, și întru toate, și prin unul născut al său Fiu, apoi judecă singur la vistieria cea negrăită.

„În tot cuvântul și în toată știința“ zice. Nu în cuvântul cel deafară, adică cel lumesc, ci în cuvântul lui Dumnezeu, căci dacă este știință și fără cuvânt, este totuși știință și cu cuvânt. Sunt mulți cari au



știință, dar n'au cuvânt, precum sunt cei simpli, și cari nu pot să reprezinte destul de lămurit ceea ce au în cugetul lor. «Însă voi, zice, nu sunteți așa, ci sunteți destoinici și de a cugeta, și de a vorbi în același timp, adică de a spune lămurit ceea ce cugetați».

„Precum mărturisirea lui Christos s'a adevărat întru voi“ (Vers. 6). În șirul laudelor și a mulțămirei se atinge foarte mult de dânsii, căci pare că zice: «Nu prin filosofia omenească, și nici prin învățătura omenească, ci prin charul lui Dumnezeu, prin bogăția, și știința, și prin cuvântul (rațiunea) cel dat vouă de dânsul, ați putut afla dogmele adevărului, și a vă întări în mărturisirea Domnului, adică în propoveduirea evangheliei lui v'ați bucurat de multe semne și minuni, de charul cel negrăit, încât ați primit propoveduirea evangheliei sale. Deci, dacă v'ați incredințat prin semne și prin char, de ce vă clătinați?» Aceste cuvinte sunt nu numai ale celui ce se atinge de dânsii, ci și ale celui ce-i apucă mai înainte, cu scopul de a-i îndrepta.

„Incât a nu fi lipsiți voi nici într'un dar“ (Vers. 7). Aici ni se prezintă o mare nedomirire: cum, dacă îi sunt îmbogățiți întru tot cuvântul astfel, încât să nu fie lipsiți de nici un dar, sunt și trupești, că dacă la început erau astfel, cu atât mai mult acum n'ar fi trebuit să fie așa? Deci, pentru ce îi numește trupești. zicând: „N'am putut grăi vouă ca celor duhovnicești, ci ca celor trupești“ (Cap. 3, 1)? Ce putem noi spune aici? Că la început, pe când îi crezuse, se invrednicise de toate darurile, căci erau plini de râvnă pentru ele, mai în urmă însă au devenit mai leneși; sau dacă nu este așa, apoi atunci nici unele și nici altele nu sunt zise pentru toți fără excepțiune, ci unele sunt zise către cei vinovați și vrednici de acuzațiuni, iară celelalte către cei vrednici de laude. Cum că dânsii aveau încă daruri, se vede din pasajele următoare „Fiecare dintru voi psalm are, învățătură are, limbă are, descoperire are, tălmăcire are, toate spre zidire să se facă“, și „Prorocii doi sau trei să grăească“ (Cap. 14, 26. 29). Se mai poate spune și altceva, care după obiceiul apostolului de a ni spune totul, ni l-a spus și aici. Eu cred că aici apostolul, prin expresiunile: „Incât a nu fi lipsiți voi nici într'un dar“, face

aluziune și la dânsul, fiindcă și el a făcut semne și minuni, după cum li vorbește prin a doua epistolă: „Că semnele apostolului s'au lucrat întru voi întru toată răbdarea“, și iarăși: „Ce este de care să fiți mai lipsiți decât celelalte biserici“ (II. Cor. 12. 13)? Deci, după cum am fost zis, aici apostolul amintește poate și de dânsul, și le spune acestea către cei ce erau încercați și statornici în credință, — fiindcă erau printre dânsii și mulți sfinți, cari se pusese în slujba bisericii și a sfinților ei, și cari se făcuse începătură (pârgă) Achaei, după cum arată cam pe la sfârșitul epistolei. Dealtmintrelea chiar dacă poate laudele acestea nu se prea țin de adevăr, totuși fiind puse cu iconomie, pregătesc mai dinainte calea cuvântului. Cel ce dela început chiar grăiește deodată lucruri greoaie, a închis imediat auzul celor slabi, fiindcă dacă cei ce ascultă vor fi în același grad de cinste, se vor mânia, iară de vor fi cei mai de jos, se vor intrista. Deci, ca nu cumva să se întâmple aceasta, el își face începutul dela niște laude părute. Dealtmintrelea aceasta nici nu este lauda lor, ci a charului lui Dumnezeu, fiindcă a se izbăvi de păcate și a se îndreptați, este al darului de sus. De aceia tocmai că și stăruiește în aceste împrejurări, care arată filantropia lui Dumnezeu, ca astfel mai mult încă să li vindece boala de care suferiau.

„Așteptând descoperirea Domnului nostru Iisus Christos“. «De ce vă neliniștiți, zice, și de ce vă tulburați? Că Christos nu este de față? Dară el este de față, și ziua venirii lui bate la ușă». Dară tu te gândește la înțelepciunea lui Pavel, cum el smucindu-i din cele omenești, i-a înfricoșat amintindu-li de judecata cea grozavă, arătându-li că nu numai de începuturi bune avem nevoie, ci și de sfârșituri bune. Impreună cu darurile acestea noi avem nevoie și de o altă virtute, aceia adică ca să ni amintim neconținut de ceea zi, și că avem trebuință de multe ostenele, ca să putem ajunge cu bine la sfârșit. Venirea Domnului el o numește „descoperire“, arătând prin aceasta, că deși nu se vede, totuși ea este, ni stă de față și acum, și că atunci se va arăta. «Deci, zice, este trebuință de răbdare, sau mai bine zis de așteptare, căci de aceia ați primit minunile, ca să rămâneți statornici».

„Care vă va și întări pre voi până la sfârșit nevinovați“ (Vers. 8). Aici s'ar părea că îi lingusește, însă cele vorbite îl scapă de orice lingusire. Știe el foarte bine a-i atinge, ca de pildă când zice: „Că nevenind eu la voi s'au semețit unii“ și „Ce voiți? Cu toea să viu la voi, sau cu dragoste și cu duhul blândetei“ (Cap. 4, 18. 21)? Dară în pasagiul ce ni stă de față, nu numai că nu-i lingusește, ci pe sub ascuns chiar îi invinovătește, căci expresiunea „Vă va întări“ și expresiunea „nevinovați“ îi arată pe dânșii ca clătinați în credință și răspunzători de vinovăție.

Tu însă te gândește, cum apostolul îi pironeste veșnic de numele lui Iisus Christos, și nu de numele vre-unui om, nu de numele vre-unui apostol sau dascal, ci neconținut li amintește de numele celui dorit de dânșii, întocmai ca și cum ar avea grijă de a întremă pe niște buimăciți de beție. Nici într'o altă epistolă nu se găsește atât de des pus numele lui Christos, pe când aici în puține versuri se găsește trecut de multe ori, și aproape că întregul exord și l-a țesut cu acest nume.

Gândește-te bine dela început: «Pavel, zice, chemat apostol al lui Iisus Christos, celor sfințiți întru Iisus Christos, la toți cei ce chiamă numele lui Iisus Christos, char vouă și pace dela Dumnezeu Tatăl și dela Domnul Iisus Christos. Mulțămesc Dumnezeului meu pentru charul dat vouă întru Christos Iisus, precum mărturisirea lui Christos s'a adeverit întru voi, așteptând descoperirea Domnului nostru Iisus Christos, care vă va și întări pre voi, până la sfârșit nevinovați în ziua Domnului nostru Iisus Christos. Credincios este Dumnezeu, prin care v'ați chemat spre împărțirea Fiului său Iisus Christos. Și vă rog pre voi fraților, pentru numele Domnului nostru Iisus Christos“. Ai văzut șirul neîntrerupt al numelui lui Christos? De unde este destul de arătat chiar și pentru cei mai tâmpi, că el nu face aceasta cum s'ar întâmplă și fără scop, ci prin îndesirea acestei denumiri frumoase scotându-li mândria cea proastă din suflet, să încearcă să li poată curăți din rădăcină germenile boalei.

„Credincios este Dumnezeu, prin care v'ați chemat spre împărțirea Fiului său“ (Vers. 9). Vai! Ce lucru mare a spus el aici! Câtă măreție a darului ni-a arătat! «Ați fost chemați, zice, spre împărțirea unicului său Fiu, și voi' vă lăsați la bunul plac al oamenilor? Dară ce poate fi mai rău decât aceasta? Și cum ați fost chemați? Prin Tatăl». Dară fiindcă el într'una zicea de Fiul, că „printr'însul“ și „întru dânsul“, apoi ca să nu se creadă că pomenește de Tatăl ca mai inferior decât Fiul, a dat întregul fapt Tatălui. «Nu ați fost chemați, zice, prin cutare sau prin cutare, ci prin Dumnezeu Tatăl, și printr'însul v'ați și îmbogățit». Iarăși zice „v'ați chemat“ adică nu voi v'ați apropiat de el mai întâi, ci «ați fost chemați».

Dară ce va să zică oare: „spre împărțirea Fiului său“? Ascultă-l tot pe dânsul, care mult mai lămurit o arată aceasta în altă parte:

„De răbdăm zice, împreună vom și împărăți, de am murit împreună cu Christos, împreună cu dânsul vom și înviea“ (II. Timoth. 2, 12. 11).

„Credincios este Dumnezeu“, adică „adevărat“. Dară dacă este adevărat, apoi va și face ceia ce a făgăduit; însă a făgăduit a ne face părtași Fiului său cel unul născut, că pentru aceasta ne-a chemat. „Că fără căință, zice, sunt darurile și chemarea lui Dumnezeu“. Toate acestea el mai dinainte le iconomisește cu cuvântul, ca nu cumva după mulțimea greșalelor lor să cadă în desnădăjduire. Toate ale lui Dumnezeu ne vor urmă fără îndoială, dacă însă nu vom fugi peste câmpii, ca și caii cei fără zăbală în gură, ca și Iudeii cari fiind chemați n'au voit să primească cele bune. Aceasta nu s'a întâmplat din pricina celui ce a chemat, ci din cauza nerecunoștinței lor. El voiă să li dea bunurile făgăduite, îi însă nevoind a primi, singuri s'au scos afară. Dacă iar fi chemat la un lucru greu și foarte obositoriu, ar fi avut poate cuvânt de apărare, deși nici așa n'ar fi fost vrednici de iertare; — dar când au fost chemați spre curățire, spre dreptate, sfințire, izbăvire din robie, spre char și înfiere, spre bunurile cele pregătite, pe care ochiul nu le-a văzut și urechea nu le-a auzit, și când Dumnezeu i-a chemat, și prin

sine i-a chemat, apoi de ce iertare vor putea fi vrednici cei ce n-au alergat către dânsul?

<sup>1)</sup> Deci, iubitorilor, să nu inovătiască nimeni pe Dumnezeu. Nu din partea celui ce chiamă se întâmplă a nu crede, ci din partea celor ce fug când sunt chemați. «Dară, zici tu, trebuie ca și fără voea lor să-i alragă spre sine». Să nu fie! El nu silește pe nimeni, căci cine oare chemând la cinste, la cununi, ospețe și serbări, trage la sine pe cei chemați, legați și fără voea lor? Nici unul nu face așa, căci un asemenea fapt este al celui ce batjocorește. Dumnezeu trimite fără voe în gheena, însă în împărăția cerurilor cheamă pe cei ce vor. În focul cel veșnic el trimite pe păcătoși legați și vâlcărându-se, însă când e vorba de miile de bunătăți, nu așa; fiindcă dacă natura acelor bunuri nu este așa, încât ii să alerge spre ele de bună voie, și să cunoască charul cel mare, apoi atunci sila întrebuițată cu oamenii defaimă inșeși acele bunuri. «Dară de ce, zici tu, nu preferă toți oamenii aceste bunuri, și nu aleargă după ele»? Din cauza neputinței, sau mai bine zis din cauza slăbăciunii lor. «Și de ce atunci nu vindecă slăbăciunea lor»? Dară cum și în ce fel trebuie să vindecă această slăbăciune? Oare n-a făcut el făptura întreagă, care învață pe om, și-i arată puterea și filantropia lui Dumnezeu? „Ceriurile, zice, spun slava lui Dumnezeu“ (Ps. 18, 2). Nu oare a trimis și pe Proroci? Nu i-a cinstit? Nu a făcut cu dânsii minuni? Nu li-a dat lege scrisă și lege naturală? Nu a trimis și pe Fiul său? Nu li-a trimis și pe apostoli? Nu a făcut cu dânsii semne? Nu i-a amenințat cu gheena? Nu li-a făgăduit împărăția cerurilor? Nu în fiecare zi resare soarele său presté cei buni și presté cei răi? Oare cele ce a poroncit nu sunt atât de ușoare și lesne de implinit, în cât mulți covârșesc poroncile lui prin prisosința filosofiei lor? „Ce trebuie să facă viei sale, și n'a făcut“ (Isaia 5, 4)? «Dară, zici tu, de ce nu ni-a infiltrat în mod natural cunoștința și virtutea?». Deci, cine zice acestea? Elinul, sau creștinul? Amândoi o zic, însă nu pentru aceleași lucruri, ci unul se ceartă pentru cunoștință, iară celalalt pentru viață. Așa dară noi vom vorbi

<sup>1)</sup> Partea morală. Cum că cele bune ca și cele rele nu sunt din silă, ci rezultă din intențiune. (Veron).

mai întâi către creștin, căci nu atâta îmi este vorba de membrele de dinafară, pe cât de ale noastre proprii.

Deci ce zice creștinul? «Trebuie, zice, ca să ni infiltreze inșeși cunoștința virtutei». Dară ni-a infiltrat această cunoștință, căci de nu ni-ar fi infiltrat-o, cum am putea cunoaște cele vrednice de făcut, cum și cele ce nu trebuie a le face? De unde atunci, și de ce sunt legile și judecățile? Deci, el ni-a infiltrat această cunoștință, sau mai bine zicând, nu atât cunoștința, pe cât inșeși fapta. Dară pentru ce atunci ar trebui ca să primești răsplata, dacă totul ar fi a lui Dumnezeu? Căci spune-mi te rog: oare Dumnezeu te pedepsește la felu cu Elinul păcătuiind? Nici de cum, căci tu ai cu tine libertatea izvorită din cunoștință. Dară ce? Dacă și-ar spune cineva acum, că și tu și Elinul vă veți învrednici acelorasi bunuri pentru cunoștință, oare nu te-ai neliniști? Eu cred că da, căci ai zice: că Elinul putând afla cunoștința prin sine, n-a voit totuși să o afle. Și dacă și el ar zice, că Dumnezeu trebuie să infiltreze în noi cunoștința în mod natural, oare nu ai ride, și nu i-ai spune «dară de ce n-ai căutat-o? de ce nu te-ai silit ca să o afli, precum am aflat-o eu?» — și ai stă cu mult curaj împotriva lui spunându-i că este cea mai de pe urmă prostie de a inovăti pe Dumnezeu, că nu ni-a infiltrat și cunoștința odată cu natura. Acestea le-ai zice fiindcă tu singur cercetând, ai căpătat cunoștința, și tot așa ai putea reuși să capeți și o viață curată, dacă nu ai ispitit și nu ai cere totul; dară fiindcă te îngreuezi spre fapta bună, de aceia și pui înainte astfelu de vorbe prostesti. Cum ar fi putut să facă ca binele să fie silit, adecă îndeplinit prin silă? Dară atunci ni-ar fi disputat virtutea multe din animalele necuvântătoare, fiindcă multe din ele sunt mai cumpătate în viață decât noi. «Dară, zici tu, așa fi voit mai bine să fiu bun din silă, și să fiu lipsit de orice plată, decât să fiu rău prin intențiune și prin voința mea, și apoi să fiu osândit și pedepsit». Inșă niciodată binele nu este silit, și nici că s'a auzit vre-o dată că sila este mama binelui. Dacă nu știi ce trebuie să faci, arată, și atunci vom spune ce trebuie; dară dacă cunoști singur că desfrânarea de pildă este un lucru rău, de ce atunci nu fugi de rău? «Nu pot» zici tu. Inșă te vor acuză și ți vor închide gura alții, cari au reușit a face cele mai mari fapte. Tu poate având și femeie nu te înfrânezi, pe când un

altul și fără femei își păstrează întreaga curătenie. Deci ce cuvânt de îndreptare vei avea nepăzind măsura cumpătărei, pe când acela sare peste primejdie? «Nu sunt așa, zici tu, din cauza naturei trupului, și nu din cauza intențiunei». Nu ești așa, fiindcă nu voiești, și nu că n-ai putea, căci eu îți voiu dovedi că toți sunt des-toinici spre fapta bună. Ceia ce nu poate să facă cineva nu o va putea face chiar și sila de i-ar stă de față, iară dacă poate să o facă din silă, apoi cel ce nu face contra voinței sale, acela nu o face. De pildă iată ce spun: a sbură cineva și a se ridică la ceriu având trup greu, este cu desăvârșire peste putință. Deci ce? Dară dacă împăratul ar poronci să se facă aceasta, și ar amenința cu moartea și ar poronci, că acei ce nu vor sbură să fie tăiați și arși, sau și altceva de acest feliu, oare ar ascultă cineva? Nici de cum, fiindcă nu primește natura. Când însă acest fapt s'ar petrece cu înfrânarea, când ar da poronci ca tot cel ne'nfrânat să fie pedepsit, să fie bătut, să fie ars, și să pătimească mii de răle, oare nu ar ascultă cei mai mulți de acea poroncă? «Nu, zici tu, căci se găsește și acum în ființă o lege care poroncește de a nu preacurvi, și totuși nu se supun toți». Apoi dacă nu se supun cu toții, nu este din cauză că a slăbit frica de lege, ci fiindcă cei mai mulți cred că nu vor fi simțiți, dară dacă legiuitorul sau judecătorul ar fi de față cu cei ce fac desfrânări, apoi de sigur că frica li-ar scoate pofta de desfrânare. Dară eu așa mai adaogă și o altă silă mai mică, ca de pildă aceia de a-l răpi din brațele iubitei lui, a-l închide în temniță legându-l, ceia ce ar putea să rabde, și nu'ar pătimi nimic uricios.

Deci, iubiților, să nu mai zicem că cutare este bun din natură, sau că cutare este rău din natură. Dacă acela este bun din natură, apoi niciodată nu va putea să devină rău; și dacă este rău dela natură, apoi niciodată nu se va putea face bun. Dară noi vedem din contra schimbările cele mai iuți, căci din fapte răle deodată trece cineva la fapte bune, și din fapte bune trece la cele răle. Astfeliu de împrejurări nu se văd numai în sfintele scripturi, ca de pildă vameși făcându-se apostoli, tâlhari laudați, ucenici devenind vinzători, femei desfrânate devenind înțelepte, cucernici prefăcându-se în necucernici, dupre cum vedem și în legea veche și în cea nouă, ci chiar în fiecare zi ar putea vedea cineva petrecându-se astfeliu de impre-

jurări. Dacă faptele lor ar fi fost dela natură, nu ar fi căzut în cealaltă extremitate. Dacă dela natură am fi împătimiti, apoi niciodată prin sânguința noastră n'am putea deveni fără patimă. Ceia ce este dela natură, nu cade în cealaltă extremitate, adică nu cade din ceia ce e după natură. Nimeni din necesitatea naturală de a dormi n'a căzut în necesitatea de a nu dormi; nimeni din necesitatea naturală de a se strică și descompune, n'a căzut în necesitatea de a nu se descompune; nimeni din necesitatea de a avea foame n'a căzut în necesitatea de a nu pătimi de foame. De aceia nici nu sunt considerate aceste necesități naturale ca păcate, nici nu ne batjocorim pe noi înșine pentru că le avem, și nici voind a acuza pe cineva nu-i zicem! o stricăciosule! o! împătimitule! — ci punem înainte cauzele vinovăției, ca de pildă curviea, sau preacurviea, sau altceva de acest feliu, care depinde de voința lui. De aceia tocmai ne înfățișăm înaintea judecătorilor, cari invinovățesc și pedepsesc, iară pre cei ce fac cele contrare, îi cinstesc. Deci, când și din cele ce facem unii contra altora, și din cele pentru care fiind condamnați suntem pedepsiți, și din cele pentru care am făcut legile, când și din cele pentru care ne acuzăm pe noi înșine, chiar de nu ne ar acuza nimeni, când din cele pentru care lenevindu-ne devenim răi, iară temându-ne devenim mai buni, când și din cele ce vedem pe alții progresând și ajungând la filosofia cea mai înaltă, când din toate acestea, zic, noi vedem că este cu putință de a ne schimbă, apoi atunci este învederat că în noi stă de a face ceva, sau a nu face. Și atunci de ce să ne amăgim pe noi înșine cu pretexte și desvinovățiri seci, cari nu numai că nu ni aduc nici-o iertare, ci chiar cea mai grozavă pedeapsă? Deci, trebuie a avea totdeauna înaintea ochilor acea zi înfricoșată, și astfeliu a ne îndeletnici cu fapta bună, pentru ca obosându-ne puțin, să putem lua cununile cele neperitoare. Cu nimic nu ni vor folosi atunci pe noi asemenea cuvinte, ci cei deopotrivă cu noi, și cari au reușit în faptele cele bune, ne vor condamna atunci fără milă; cel milostiv va condamna pe cel crud și nemilostiv, cel bun pe cel rău, cel blând pe cel aspru, cel ce voiește binele altuia pe pizmătareț, iubitorul de înțelepciune pe iubitorul de slavă deșartă, cel harnic pe cel trândav și leneș, cel înțelept și cumpătat pe cel destrăbălat. Așa va dispune Dumnezeu la judecata noastră, și așa va

orându-i pentru fiecare ceată, pe unii lăudându-i, și pe alții pedepsindu-i. Inșă, să nu fie, ca vr'unul din cei de față să se găsiască printre cei pedepsiți și necinștiți, ci printre cei incununați și cari se bucură de împărătia ceriurilor. Căria fie ca cu toții să ne învrednicim, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, cu care împreună se cuvine Tatălui și Sfintului Duh, slava, stăpânirea și cinstea, acum și pururea și în vecii vecilor. Amin.

### OMILIA III

„Și vă rog pre voi, fraților, pentru numele Domnului nostru Iisus Christos, ca toți să grăiți aceiaș, și să nu fie între voi împerecheri (shizme) ci să fiți întemeiați într'un gând și într'o înțelegere“. (Cap. 1, 10).

Precum ziceam pururea, că certările trebuie a se face câte puțin și pe nesimțite, acelaș lucru îl face și Pavel aici. In adevăr, că urmând el mai departe a trece la un fapt încărcat de multe primejdii, și care ar fi fost deajuns de a zdruncina biserica din temelii, face uz de cuvânt cu cea mai mare înțelepciune. Zice că-i roagă pe dânșii, și că-i roagă prin Iisus Christos, ca și cum el nu era deajuns singur ca să li adreseze rugăminta și să-i convingă de cererea lui cea dreaptă. Și ce înseamnă: „Vă rog pentru numele lui Iisus Christos“? Adecă «iau pe Christos de martur, iau în ajutoriu numele lui cel nedreptătit și batjocorit», și cu multă sfielă o face aceasta, ca nu cumvă să-i rușineze deodată, fiindcă păcatul face pe oameni nerușinați. De aceia dacă dela început chiar ai certat aspru pe cinevă, l-ai făcut singur neimblânzit și fără rușine, iar dacă l-ai adus la umilită prin vorbe blajine, apoi i-ai îndoit grumazul, i-ai tăiat curajul, și l-ai făcut să cate la pământ. Aceasta tocmai pregătind-o aici și Pavel, deocamdată îi roagă în numele, sau pentru numele lui Iisus Christos. Și de ce-i rogi? spune-mi. „Ca toți să grăiți aceiaș, zice,

și să nu fie între voi împerecheri (shizme)“. Singură arătarea shizmei (imperecherei) printre dânșii, și eră deajuns de a fi învinovățiți. Prin împerecheri, nu numai că întregul se desparte în mai multe părți, ci și chiar se pierde la urmă, căci așa este natura shizmei. Apoi fiindcă i-a atins foarte tare prin numirea shizmei, iarăși îndreaptă și moaic vorba, zicând: „Ci să fiți întemeiați într'un gând și într'o înțelegere“. Fiindcă mai sus a spus: „ca aceiaș să grăiți“, apoi ca să nu creadă ii că concordiea se mărginește numai în vorbe. li-a adaos fraza: „Ci să fiți întemeiați într'un gând și într'o înțelegere“, ca și cum li-ar fi zis: «cer dela voi concordiea pe care nu numai în vorbe, ci și în cugetele voastre să o aveți». Și fiindcă se poate să se vorbească și cu cugetul aceiaș, și să nu fie concordie — deși nu în toate lucrurile, — de aceia a adaos expresiunea: „să fiți întemeiați“, fiindcă cel unit în oarecare chestiuni, și în altele dezbinat, nicidecum n'a fost întemeiat, ci a rămas străin de conglăsuire, străin de acord. Se poate apoi ca cinevă să conglăsuie în cugetări, și să nu conglăsuie în înțelegere, ca de pildă cei cari au aceiaș credință, însă nu sunt uniți după dragoste. Astfelu că după cugete suntem uniți, căci cugetăm aceleiaș, însă după înțelegere nu suntem uniți deloc, ceea ce s'a întâmplat cu Corinthenii aceștia, că unii preferau pe cutare, iară alții pe cutare. De aceia zice apostolul, că trebuie a conglăsuși și cu gândul și cu înțelegerea. Shizma între Corintheni nu venise deacolo, că se dezbinase și se învrăjbise în credință, ci pentru că se dezbinase în înțelegere (părere), după ambițiunea omenească. Dară fiindcă cel acuzat devine cu totul lipsit de rușine, întrucât nu sunt marturi contra lui, privește, cum apostolul ne-dându-li voie să tăgăduiească faptul, a adus de față marturi.

„Pentru că mi s'a arătat mie pentru voi, frații mei, dela cei ce sunt ai Hloei“ (Vers. 11). Și n'a spus aceasta imediat, ci mai întâi a pus la mijloc păcatul, ceia ce este faptul celui ce a crezut celor ce i-au arătat, căci dacă n'ar fi fost așa, n'ar fi învinovățit el degeaba, fiindcă n'ar fi crezut Pavel cum s'ar întâmplă. Și n'a spus imediat dela început că i s'a arătat, ca să nu se pară că-i învinovățește numai din arătările

acelora, și nici n'a tăcut, ca să nu se creadă că vorbește numai dela sine. Iarăși îi numește frați, căci chiar dacă păcatul lor era învederat, totuși nimic nu-l împiedecă încă de a-i numi frați. Dară tu gândește-te la înțelepciunea apostolului, cum el n'a numit în parte persoanele ce i-au arătat, ci întreaga casă a Hloei, ca astfel îi să nu poată război pe cel ce i-a arătat faptul, astfel că și pe acela l-a acoperit, în același timp și acuzațiunea adusă lor a scos-o întreagă la iveală. El nu se uită numai la interesul lor, ci și la interesul acelora cari i-au arătat. De aceia n'a spus: «s'a arătat mie de cutare și cutare», ci a pus înainte întreagă casă a Hloei, ca să nu se creadă că acestea sunt plăsmuiri de ale sale.

Și ce i s'a arătat? „Că priciri sunt între voi“. Când îi ceartă el li zice: „să nu fie între voi împerecheri“, iară când li vestește cele ce i s'au spus de alții, el vorbește cu mai multă blândețe, zicând: „mi s'a arătat mie, că priciri sunt între voi“ ca astfel să nu se mânie pe cei ce i-au arătat.

După aceia spune și de felul pricirilor: „Că fiecare din voi zice: eu sunt al lui Pavel, iară eu al lui Apollò, iară eu al lui Chifá“ (Vers. 12). «Nu vorbesc, zice, de pricirile dintre voi pentru lucruri particulare, ci spun de priciri care sunt mult mai grozave decât acelea». „Că fiecare din voi zice“. Așa dară răutatea cuprinsese nu numai o parte a bisericii din Corinth, ci întreaga biserică. Deși poate îi nu vorbeau nici de Pavel, nici de Apollò, și nici de Petru, totuși apostolul arată prin aceste expresiuni, că dacă dânsii nu trebuia să se sprijine pe aceștia, apoi cu atât mai mult pe alții. Cum că Corinthenii nu ziceau numai decât de Pavel, de Apollò și de Chifá, aceasta se poate vedea mai departe, unde zice: „Și acestea, fraților, mi-am închipuit întru mine și întru Apollò pentru voi, ca întru noi să vă învățați, ca nu mai mult decât ce este scris să gândiți“ (Cap. 4, 6). Dacă îi nu trebuia ca să aclame numele lui Pavel, Apollò și Chifá, și să și le însușiască, apoi cu atât mai mult numele altora. Dacă îi nu trebuia să considere ca șef al lor pe dascălul, pe cel întâi dintre apostoli, și pe cel ce a catihizat o comunitate atât de mare, ca a lor, cu atât mai mult

pe cei ce nu erau nimic față de dânsii. Deci grăbindu-se cu multă iuțală de a-i scoate și a-i scăpa de acea boală, pune la mijloc aceste nume. Dealtfel și cuvântul său îl face mai dulce, nepomenind pe nume pe cei ce dezbinase biserica, ci ascunzându-l prin denumirea apostolilor, ca cu o perdea.

„Eu sunt al lui Pavel, iară eu al lui Apollò, *11 Cor. 12*“ iară eu al lui Petru“. Nu preferându-se pe dânsul a pus pe Petru la urmă, ci încă foarte mult preferând pe acela. El a mers cu vorba prin augmentare (creștere), ca să nu se creadă că face aceasta din invidie, și că li răpește cinstea acelora impins fiind de acea boală uricioasă. De aceia tocmai s'a și pus el cel întâi, și dacă el cel întâi desaproabă pe Corintheni, nu o face pentru că iubește cinstea, ci încă că desprețuiește mult o astfel de cinste. După ce, deci, întregul atac el îl primește mai întâi, la urmă pune și pe Apollò și pe Chifá. Așa dară n'a făcut aceasta ca să se înalte pe sine, ci ca prin propriea lui persoană, el cel întâi să aducă îndreptare în cele ce n'ar fi trebuit să se întâmple. Cum că cei ce se alipise de cutare sau de cutare păcătuiau loru-și, este învederat, și bine i-a invinováțit zicând că «nu faceți bine dacă spuneți că „eu sunt al lui Pavel, iară eu al lui Apollò, iară eu al lui Chifá“; — dară de ce oare a mai adaos „iară eu al lui Christos“? — căci dacă îi păcătuiau alipindu-se de oameni, desigur că nu păcătuiau alipindu-se și aterosindu-se pe dânsii lui Christos. Deci ce înseamnă aceasta? Apoi el nu-i invinováțește pentru că aclamau pe Christos, ci pentru că n'ar cu toții îl aclamau. Eu socotesc că adaogând această expresiune, a voit ca și de aici să li facă păcatul mai mare, arătându-li că și pe Christos cel unul singur predat îi l-au împărțit, deși nu făcuse așa. Cum că la aceasta a făcut aluziune, aceasta a arătat-o prin pasajul următoriu:

„Au doară s'a împărțit Christos“ (Vers. 13)? Ceia ce el zice aici, aceasta înseamnă: «ați tăiat pe Christos, și i-ați împărțit trupul lui». Ai văzut mânia lui? Ai văzut certare și vorbă plină de necaz? Dacă nu li aruncă acuzația în regulă, ci numai cât întreabă, apoi o face aceasta, ca și cum absurditatea lor eră mărturisită de toți. Uniia zic că prin expresiunea: „au doară s'a împărțit Christos?“ apostolul face aluziune și la

altceva, că de pildă Christos a fost împărțit oamenilor, și că biserica a fost împărțită în două, că o parte a luat-o el, și ceialaltă parte a dat-o lor.

După aceea prin expresiunea ce urmează, el spulberă asemenea absurditate: „au Pavel s'a restignit pentru voi? sau întru numele lui Pavel v'ați botezat?” Privește hotărîre, cu adevărat izvorită dintr'un suflet iubitoriu de Christos! Privește, cum el atrage asupra numelui său toată furia și necazul acelora, arătând prin această cu prisosință, că o asemenea cinste nu se cuvine nimănui altuia. Și ca să nu se pară că el spune acestea fiind mișcat de invidie, de aceea neconținut se învârtește împrejurul persoanei sale. Dară tu privește și înțelepciunea lui Pavel, căci n'a zis: «nu cumvâ Pavel a făcut lumea? Nu cumvâ Pavel v'a adus pre voi la viață din ceia nu erați?» ci a pus înainte numai pe cele ce erau mai prețuite de credincioși, și pentru care aveau o mare îngrijire, adecă crucea și botezul, și bunurile izvorite din ele, numai pe acestea, zic, le pune înainte. Facerea lumii arată negreșit filantropia lui Dumnezeu, însă descendenta prin cruce ni indică mai mare această filantropie. Și n'a zis: «nu cumvâ Pavel a murit pentru voi?» ci „au Pavel s'a răstignit pentru voi?” punând și modul morții. „Au întru numele lui Pavel v'ați botezat”, și nu zice: «nu cumvâ Pavel v'a botezat pre voi?» A botezat el mulți, însă ceia ce se cere nu este a se ști «de cine s'au botezat» ci, în numele cui s'au botezat. Deci, fiindcă și această chestiune eră pricina shizmei, ca să se numiască după numele celor ce-i botezau, apoi îndreaptă și această abatere, zicând: „Au întru numele lui Pavel v'ați botezat?” «Să nu-'mi spui. zice, cine te-a botezat, ci în numele cui te-ai botezat. Nu se caută cel ce a botezat, ci, cel chemat la botez, căci acesta este care iartă păcatele». Deci, stând aici cu vorba, el nu se întinde mai departe, căci nu mai întrebă: «nu cumvâ Pavel v'a făgăduit bunurile viitoare? Nu cumvâ el v'a făgăduit împărăția ceriurilor?»

Dară dece oare n'a adaos și acestea? Pentru că nu este deopotrivă, a se răstigni, cu a făgădui împărăția ceriurilor. A făgădui împărăția ceriurilor, nu poartă cu sine nici o primejdie, nici o rușine, pe când a se răstigni, toate le are cu sine. Dealtfelu din acestea el scoate

și pe acelea, căci după ce tot el zice: „Cel ce n'a cruțat pe Fiul său” adaoce: „cum nu împreună cu el și toate le va dărui nouă?” și iarăși: „Că de vreme ce fiind noi vrăjmași, ne-am împăcat cu Dumnezeu prin moartea Fiului său, cu mult mai vârtos fiind împăcați ne vom mântui întru viața lui” (Rom. 8, 32. 5, 10). De aceea n'a mai adaos nimic, fiindcă pe unele nu le aveau până atunci, iară pe celelalte le câstigase dejă, unele erau în făgăduință, iară celelalte implinite.

„Mulțămesc lui Dumnezeu, că nici pre unul din voi n'am botezat, fără numai pe Crisp și Gaie” (Vers. 14). «Dece cugetați lucruri mari pentru botez? zice; când eu și mulțămesc chiar lui Dumnezeu, că n'am făcut aceasta». Acestea zicându-le, li spulberă trufia lor în mod iconomicos, nu însă și puterea botezului, să nu fie! — ci numai prosticia celor ce-și inchipuiau lucruri mari dacă botezau; mai întâi arătându-li că darul acesta nu este al lor, și al doilea că el mulțamește lui Dumnezeu pentru aceasta. «Mare lucru este botezul, zice, însă acest lucru mare nu-l săvârșește cel ce botează, ci, cel ce este invocat la botez, fiindcă a boteza nu pricinuieste nici o osteneală omenească atât de mare, ci cu mult mai mică decât a evangheliza. Mare lucru este botezul, iarăși o spun, căci fără botez este peste puțină de a câstiga împărăția ceriurilor; însă acest lucru îl poate săvârși chiar și un bărbat nu atât de voinic și curajos, pe când a evangheliza, se cere multă osteneală».

Mai departe el spune și cauza pentru care mulțamește lui Dumnezeu, că n'a botezat pe nimeni. Și care este acea cauză? „Ca să nu zică cineva că întru numele meu v'ați botezat”<sup>1)</sup> (Vers. 15). «Dară ce? Oare pentru aceia (Crisp și Gaie) am spus acestea?» zice; Nici de cum; însă mă tem ca nu cumvâ boala să ajungă și acolo. Căci dacă printre oameni ordinari cari au botezat, și cari nu sunt vrednici de multă vorbă, — și încă s'a întâmplat împerecheri și dezbinări, apoi cu atât mai mult s'ar fi întâmplat, dacă eu, care m'am

<sup>1)</sup> Notă. In edițiunea sf. Chrisostom este „v'ați botezat” și nu „am botezat”, dupre cum se găsește în textul nostru din uz.

resculat contra acestui fapt, ași fi botezat pe mulți, căci ar fi fost natural ca cei botezați de mine nu numai să invoace numele meu, ci și botezul să mi-l atribuie mie. Dacă din partea celor mici și s'a întâmplat un rău atât de mare, poate că răul ar fi și mai mare, dacă ar fi provocat de oameni mai însemnați». Deci, rușinând pe cei molipsiți de această boală, și mai adăogând: „Botezat-am și casa lui Stefană“, la urmă iarăși li spulberă mândria, zicând: „iară mai mult nu știu să fi botezat pre alt-cinevă.“ (Vers. 16). Aici el arată, că nici nu-i eră atât de dorit ca din actul botezului să se bucure de cinste din partea celor mulți, și nici că impins de slavă deșartă vorbește de acest fapt.

Și nu numai prin cele spuse mai sus, ci și prin cele ce urmează mai la vale, el li moderează mult trufiea, zicând: „Că nu m'a trimis pre mine Christos să botez, ci să bine-vestesc (evanghelizăz)“ (Vers. 17). Ceia ce eră cu mult mai obositoriu și aveă nevoie de multă muncă, ca și de un suflet oțelit, aceia tocmai i se incredințase lui Pavel. Dară dece, dacă n'a fost trimis să boteze, el totuși a botezat? A făcut aceasta din prisosință, iară nicidecum că s'a împotrivit celui ce l-a trimis, fiindcă nici n'a zis că «am fost împiedecat de a boteză», ci „nu m'a trimis Christos să botez“, adecă a fost trimis pentru lucrul cel mai trebuitoriu. A evangheliză este lucrul unuia, sau al câtorvă, pe când a boteză este în căderea tuturor celor ce primesc preoția. A luă pe un om catihizat de ja și convins de adevărul religiunei, și a-l boteză apoi, aceasta o poate face orice preot, fiindcă aici nu mai lucrează acum, decât intențiunea aceluia, și charul lui Dumnezeu, — dară când trebuie de a catihiză pe necredincioși, apoi este nevoie de multă muncă și de multă înțelepciune; atunci pe lângă oboseală și înțelepciune se mai adaogă și primejdii de tot felul. Cu cel ce voiește a se boteză și a se introduce în tainele creștinismului, totul este terminat de 'ndată ce s'a convins, și deci nu este un lucru mare de a se boteză cel incredințat de adevăr, — pe când a evangheliză, a înduplecă intențiunea, a schimbă părerile cuivă, a-i vâdi amăgirea în care se găsiă, și a sădi în inima lui adevărul, toate acestea, zic, cer o multă osteneală. Dară Pavel nu spune chiar așa, el nu zice că a boteză nu poartă cu sine nici-o

osteneală, și că numai a evangheliză este obositoriu, căci el știe a fi cumpătat în totdeauna, pe când în comparația ce o face mai la vale cu filosofia lumească, el insistă cu multă putere în părerea sa, căci atunci a putut să întrebuinteze și mai mare iuteală în vorbă. Așa dară nu împotrivindu-se celui ce l-a trimis a botezat, ci dupre cum și apostolii zicând în privința văduvelor: „că nu este cu plăcere nouă, ca lăsând cuvântul lui Dumnezeu să slujim meselor“ (Fapt. 6, 2) și totuși îi slujise, nu ca împotrivindu-se cuvântului lui Dumnezeu, ci ca făcând acea slujbă din prisosință, — tot așa și aici. Chiar și astăzi noi incredințăm această slujbă celor mai simpli dintre preoți, pe când cuvântul învățături il incredințăm celor mai înțelepți, căci acolo este oboseală și sudoare. De aceia și zice Pavel: „Preoții cei ce își în bine dregătoria, de îndoită cinste să se învrednicească, și mai ales cei ce se ostenesc în cuvânt și întru învățatură“ (I. Timoth. 5, 17). Dupre cum se petrece cu cei ce învață pe luptătorii din stădiu, că trebuie a fi bărbați vrednici și înțelepți, pe când cei ce pun cununile pe capul celor învingători potsă fie și dintre cei ce nu se pot luptă, cu toate că cununa face mai strălucit pe învingătoriu, — tot așa se petrece și cu botezul. Fără botez este peste puțință de a se mântui cinevă, însă cel ce botează, nu face vr'un lucru mare, căci el a primit o intențiune de ja pregătită mai dinainte de alții.

„Nu întru înțelepciunea cuvântului, ca să nu se facă zădarnică crucea lui Christos“. Deci, după ce doboară trufiea celor ce își inchipuiau lucruri mari pentrucă botează pe alții, se întoarce la urmă cătră cei ce se făleau pentru înțelepciunea lor, și contra lor se înarmează cu strășnicie. Cătră cei ce se trufeau pentrucă botezau pre alții, el ziceă: „Mulțumesc lui Dumnezeu că nici pre unul din voi n'am botezat“ și că „nu m'a trimis pre mine Christos ca să botez“, și nu a făcut uz de cuvânt, nici ca să li dovedească aceasta, și nici cuvântul nu i-a fost aspru, ci numai cât făcând aluziune prin câteva vorbe, a trecut mai departe, — dară aici chiar din capul locului li aplică lovitura, zicând: „Ca să nu se facă zădarnică crucea lui Christos“. «De ce, zice, cugeți lu-



cruri mari, pentru cele ce ar trebui să te rușinezi? Că dacă înțelepciunea luminează se luptă cu crucea și cu evangheliile, apoi nu trebuie a vă mândri cu ea, ci încă chiar a vă ascunde». Aceasta este și cauza ca apostolii să nu fie învățați și înțelepți — nu doară pentru slăbiciunea charului, — ci pentru ca să nu se vatăme predica evangheliei. Așa dară nu aceia erau cei ce întăreau cuvântul, ci cei ce-l vătămau, pe când proștii și necărturarii erau acei ce întăreau și împuternicia cuvântul evangheliei.

Deci, simplicitatea a fost arma cu care îi doborau trufia, moderau mândria, și tot ea contribuia de a face pe cineva să fie cumpătat. «Dară dacă „nu întru înțelepciunea cuvântului“, duple cum spune Pavel aici, de ce atunci au trimis la dâșii pe Apollò, care eră învățat și mare cărturariu?» zici tu. Nu l-au trimis fiindcă aveau mare încredere în puterea cuvintelor lui, ci pentru că eră puternic în scripturi, și înfruntă pe Iudei. De altfel ceia ce se caută este, că cei mai întâi stătători și începători în semănarea cuvântului evangheliei n'au fost oameni învățați, ci simpli. Cei cari aveau nevoie de o mare putere, ca să depărteze dela început înșelăciunea, erau credincioșii. Deci, cei ce din început n'a avut nevoie de oameni învățați, dacă după aceasta a priimit bărbați învățați, apoi n'a făcut-o pentru că simția nevoie de dâșii, ci pentru că nu putea face deosebire între dâșii, sau poate că nu-i cunoștea. Dupre cum el n'a avut nevoie de bărbați înțelepți ca să reușiască în cele ce a voit, tot așa și după aceasta nu i-a alungat dacă au venit la dâșul.

<sup>1)</sup> Tu însă dovedește-mi că Petru a fost învățat, sau că Pavel a fost un mare cărturariu. Dară nu vei putea, fiindcă amândoi au fost bărbați simpli, amândoi necărturari. Dupre cum, deci, Christos a zis la urmă ucenicilor săi, cărora li arătase puterea sa în Palestina mai întâi: „Când v'am trimis pre voi fără pungă, și fără de traistă, și fără de încălțăminte, avut-ați lipsă de ceva“ (Lucă 22, 35)? — iară atunci când i-a trimis în lumea întreagă li-a dat voie ca să iă cu dâșii și pungă, și traistă, și încălțăminte, tot așa și aici. Căci

<sup>1)</sup> Partea morală. Dacă noi ne vom îngriji de a avea o viață neprihănită, vom putea atrage și pe Elini la creștinism. (Veron).

ceia ce se caută, este de a se arăta puterea lui Christos, care a contribuit atât de mult, încât înțelepciunea lumii să nu poată scoate pe cei ce s'au apropiat prin credință. Când, deci, Elinii învinovățesc pe ucenici că au fost oameni simpli și necărturari, apoi noi atunci mai mult să-i acuzăm chiar și decât dâșii. Să nu zică cineva că Pavel a fost înțelept, ci laudând pe acei bărbați mari și admirați de dâșii, pentru înțelepciunea și meșteșugul oratoriei, noi să zicem, că cei dintre noi, cu toții au fost oameni simpli și necărturari. Prin aceasta nu puțin îi vom dobori, și astfel biruința noastră va fi strălucită. Acestea le-am spus, fiindcă am auzit pe un creștin discutând cu un Elin lucruri de ris, și în toiul discuției fiecare dintr'înșii înlăturând cele ale lor. Ceia ce trebuia să spună creștinul, aceia spuneă Elinul, și ceea ce trebuia să spună Elinul, aceia o spuneă creștinul. Fiind discuțiunea despre Pavel și Platon, Elinul se încercă să dovedească că Pavel a fost prost și necărturariu, pe când creștinul în simplitatea lui se încercă să dovedească, că Pavel a fost mai învățat decât Platon. Astfeliu că biruința a fost de partea Elinului, căci cuvântul lui a stăpănit. În adevăr că dacă Pavel a fost mai învățat decât Platon, apoi atunci mulți ar putea zice cu drept cuvânt, că el a predominat nu prin putere, ci prin puterea și prin măestria cuvântului. Așa că cele vorbite de creștinul acela au fost în favorul Elinului, iară cele spuse de Elin erau în favorul creștinului. Dacă Pavel a fost necărturariu, dupre cum ziceă Elinul, și cu toate acestea el a stăpănit și a fost superior lui Platon, apoi de sigur că biruința este strălucită, fiindcă acest necărturariu a convins pe toți ucenicii lui, și i-a atras cătră dâșul. De aici, dară, se învederează că predica evangheliei s'a făcut nu în înțelepciunea omenească, sau dupre cum zice el aici: „NU întru înțelepciunea cuvântului“, ci în charul lui Dumnezeu.

Deci, ca nu cumva să pătimim de acestea, să nu ne facem singuri de ris discutând astfeliu cu Elinii, fiindcă lupta este îndreptată contra noastră chiar, ci să acuzăm pe apostoli de neînvățătură, fiindcă o astfeliu de acuzație este laudă pentru dâșii. Când Elinii zic că apostolii au fost oameni proști, noi atunci să adăogem încă, că au fost necărturari, fără știință, săraci, din clasa de jos, nepricepuți și neînsemnați. Acestea nu sunt spre blas-

fimia apostolilor, ci spre slava lor, dacă fiind astfel ii s'au arătat cu mult mai străluciți decât întreaga lume. Acești proști și necărturari s'au luptat voinicește cu puternicii și cu înțelepții, cu tiranii și cu toți cei ce se făliu în bogății, slavă, și în toate cele omenești. De aici se învederează, că mare este puterea crucei, și că toate acestea s'au făcut nu prin puterea omenească, căci toate cele petrecute nu au fost după natură, ci mai presus de natură. Și când se face ceva mai presus de natură, fiind totodată bun și folositoriu pentru om, atunci este în totul vederat, că ceia ce se face vine prin puterea și acțiunea Providenței. Gândește-te bine: Pescariul, făcătorul de corturi, vameșul, prostul, necărturariul, toți aceștia venind din Palestina, țeara acea depărtată, au izgonit, așa zicând, din propriile lor credinți, pe filosofi, pe ritori, pe cei stăpâni pe cuvânt, și pe toți aceștia i-au stăpânit într'un timp scurt, având a se lupta cu multe primejdii, căci năvălise asupra lor popoarele, împărații, ba chiar înseși natura se luptă pare-că contra lor, obiceiurile cele învechite, demoni înarmați, diavolul tulburat și punând în mișcare totul, pe împărați, pe stăpânitori, pe ginți, pe barbari, pe Elini, pe filosofi, pe ritori, pe sofiști, pe logografi, punând în mișcare legile, tribunalele, pedepsele cele de tot felul, miile de morți și feluritele cazne, — și cu toate acestea iată că totul eră răsturnat, totul se dă la oparte când apostolii grăiau, întocmai ca și praful cel ușor și mărunț, care nu poate să se împotrivescă vânturilor celor puternice!

Deci, să ne învățăm cum trebuie a discuta cu Elinii, ca să nu fim ca vitele și dobitoacele ce pasc pe câmp, ci să fim pregătiți de speranța ce o avem în noi. Să rumegăm în noi acest fapt principal, care nu este mic și de puțină însemnătate, și să li spunem totdeauna: Cum s'a putut ca cei slabi și neputincioși să predominaze pe cei tari? Cum s'a putut ca cei doisprezece să cucerească lumea întreagă, făcând uz nu de aceleași arme, ci fără nici o armă luptându-se cu cei înarmați? Căci spune-mi: dacă doisprezece bărbați, fără nici o experiență de meșteșugul războinic, s'ar arunca într'un șir nemărginit de ostași înarmați până în dinți, și dacă acei doisprezece ar fi nu numai lipsiți de arme, ci încă și slabi cu trupul, și cu toate acestea chiar de li s'ar arunca din rândul oștii mii de săgeți, ii n'ar pătimi nimic, și deși ar avea în trupurile lor înfipte toate să-

gețile, ii n'ar suferi nici o vătămare, și la urmă ar învinge și ar zdrobi cu desăvârșire întreaga oaste, fără ca dânsii să facă uz de arme, ci apărându-se numai cu mâinile, și pe uniia i-ar sfâșia, iar pe alții i-ar lua în robie, fără ca măcar unul din ii să fi căpătat vre-o rană; — oare ar putea zice cineva, că ceia ce s'a petrecut aici a fost ceva omenesc? Deși de altfel biruința apostolilor a fost cu mult mai minunată decât a acestora, fiindcă dacă se pare lucru minunat de a nu fi cineva străpuns de săgeți, deși este gol și dezarmat, apoi cu mult mai minunat este faptul ca să vezi pe pescariu, pe prost și necărturariu, că predomină pe cel învățat și plin de toată știința omenească, să-l vezi că poartă cu sine o așa de mare iscusință, încât să nu poată fi împiedecat în drumul său, nici de nimicnicia lui, nici de sărăcie, nici de primejdii, nici de obiceiurile ce le avea mai înainte, nici de asprimea cea mare a poroncilor ce se dau contra lui, nici de miile de morți ce-i stau de față, nici de demnitatea celor ce înșelau pe alții, și nici de mulțimea celor înșelați!

Deci, astfel îi vom putea răpune pe Elini, și astfel îi vom putea lupta cu dânsii, iară mai înainte de vorbe să-i uimim cu vieată. Această este lupta cea mare, acesta este silogismul cel necontrazis, voi să zic dovada prin fapte. Oricât de multe am filosofa noi prin vorbe, nu vom avea nici un folos, dacă nu vom arăta aceloră o vieată mai bună decât a lor, căci ii nu dau atențiune la cele vorbite, ci cercetează cu cea mai mare băgare de seamă faptele pe care le facem, și-ți zic: «Tu cel întâi convinge-te și fă cele ce grăiești, și după aceea sfătuiește și pe alții. De mi-ai vorbi de mii de bunuri din vieața viitoare, însă în faptele tale mi-ai arăta ca și cum n'ar exista acele bunuri, fiind cu totul alipit de cele prezente, apoi atunci faptele tale îmi sunt mai de crezut decât vorbele. Când te văd pe tine răpind cele ale altora, bocindu-te fără măsură pentru cei încetați din vieață, și făcând multe alte rele, cum am să te cred că va fi înviere?» Și chiar de nu ar grăi așa, totuși vor cugeta așa, totuși în cugetele lor își vor pune aceste întrebări.

Aceasta este ceia ce împiedecă pe necredincioși de a se face creștini. Deci, să-i atragem prin vieața noastră. Mulți bărbați simpli și proști, cu chipul acestă au uimit cugetele filosofilor, căci prin faptele lor au arătat o mai mare filosofie decât aceia; căci din vieața și din faptele

lor iese o voce mai puternică și mai strălucită decât orice trâmbiță. Purtarea, deci, și viața curată, este mai puternică decât limba celor mai străluciți ritori. Când eu spun de pildă că nu trebuie a dușmăni pe altul, și uneltesc mii de rele contra Elinului, cum voi putea să-l atrag prin vorbe, când prin fapte eu l'am depărtat?

Deci, numai prin purtarea și viața noastră vom putea să-i vânam, și să clădim biserica lui Christos prin sufețele lor; această bogăție, deci, să o strângem. Nimic nu este de acelaș preț ca sufletul omului, și nici chiar lumea întreagă. Așa că chiar de ai da săracilor mii de averi, totuși nimic n'ai făcut, dacă n'ai întors la credință măcar un suflet omenesc. „Cel ce va osebi ce este de cinste, de cel ce nu este de cinste, ca gura mea va fi” zice (Ierem. 15, 19). De sigur că este un mare bun de a milui pe cei săraci, însă nu atât de mare ca a izbăvi pe cineva de amăgire. Cel ce face așa, se aseamăază cu Pavel și cu Petru. Chiar de nu ai convinge astăzi pe nimeni, mâine vei convinge; și dacă n'ai convinge niciodată, totuși vei avea plata întreagă. Chiar de nu ai convinge pe toți, totuși din cei mulți vei convinge câțiva, fiindcă nici apostolii n'au convins pe toți oamenii, și cu toate acestea fiindcă vorbeau către toți, au luat plata întreagă. Dumnezeu a regulat ca să se dea cununile nu după rezultatul final al succeselor săvârșite, ci după buna intențiune a celor ce le săvârșesc. De ai da numai doi oboli, el totuși primește, și ceia ce a făcut cu văduva cea din evanghelie, aceia va face și cu cei ce învață pe alții. Deci, dacă nu poți izbăvi întreaga lume, nu disprețui pe cei puțini, și nici pentru dorința celor mari să te depărtezi de cei mici. De nu vei putea convinge o sută, îngrijaște-te măcar de zece, și dacă nici pe cei zece nu-i vei putea întoarce la credință, să nu disprețuiești nici pe cei cinci; iară de nu vei putea nici pe acești cinci, nu trece cu vederea nici pe cel unul singur. Și de cumva nu vei putea nici pe unul, nu te desnădăjdui nici atunci, și nici să contenești de a-ți face datoria. Nu vezi ce se petrece în comerț, unde neguțătorii nu-și fac comerțul numai cu aur, ci și cu argint? Când noi nu disprețuim niciodată pe cele mici, atunci și pe cele mari le vom câștiga; iară de vom trece cu vederea pe cele mici, apoi nici pe cele mari nu le vom avea ușor. Astfelu devine cineva bogat, când adună

la un loc și mici și mari. Astfelu să facem și noi, ca îmbogățindu-ne în toate, să ne invrednicim a câștiga împărăția cerurilor, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, prin care și cu care se cade slava și cinstea Tatălui și Sf. Duh, acufn și pururea și în vecii vecilor. Amin.

#### OMILIA IV

„Pentru că cuvântul crucei celor pieritori nebunie este, iară nouă celor ce ne mântuim puterea lui Dumnezeu este. Că scris este: pierde-voiu înțelepciunea celor înțelepți, și știința celor știutori o voiu lepădă. Unde este înțeleptul? Unde este cărturariul? Unde este întrebătoriu veacului acestuia” (Cap. 1, 18—20)?

Celor bolnavi greu, și cari sunt în gura morții, chiar mâncările cele mai întăritoare li se par grețoase, iară prietenii și cei mai deaproape li sunt de nesuferit, de multe-ori nici nu-i cunosc, și li se pare că-i supără. Intocmai așa se petrece și cu sufețele celor pieritori, căci cele ce duc spre mântuire îi nu le cunosc, iară pe cei ce se îngrijesc de dânșii îi consideră ca supărători și de nesuferit pentru dânșii. Aceasta se întâmplă nu din cauza naturei lucrurilor, ci din cauza boalei lor. Și ceia ce fac nebunii, că se supără pe cei ce îngrijesc de dânșii, și la urmă îi și batjocoresc, aceiași pățimesc și necredincioșii. Inșă ceia ce se petrece cu nebunii, căci cei batjocoriți de dânșii nu numai că nu-i batjocoresc la felu, ci încă li este și milă de acei nenorociți, și-i plâng din inimă, fiindcă aceasta este dovada celei mai înaintate boale, dacă sermanii nu cunosc nici chiar pe cei mai iubiți ai lor, — tot așa să facem și noi cu Elinii, și să-i bocim mai mult decât femeile, fiindcă sermanii nu cunosc mântuirea obștească. Nu atâta trebuie să iubiască femeia pe bărbat, pe cât trebuie a iubi noi pe toți oamenii fără excepțiune, fie Elini, fie oricine, și să căutăm a-i atrage spre mântuire. Să-i plângem dară,

fiindcă cuvântul crucei pentru dânșii este nebunie, pe când în realitate este înțelepciune și putere.

«Cuvântul crucei, zice, celor pieritori nebunie este». Fiindcă eră natural ca credincioșii să se tulbure și neliniștească pentru cele ce vorbeau Elinii despre cruce, de care-și băteau joc și o rezboiau cu așa zisa lor înțelepciune, de aceea vine Pavel și-i mângâie, zicându-li: «Să nu vă închipuți că aceasta este ceva străin și paradox, căci lucrul e natural, ca puterea crucei să nu se cunoască de cei pieritori, fiindcă sunt smintiți și nebuni. De aceea și batjocoresc, și doctoriile cele mântuitoare îi le privesc cu dezgust». Dară ce spui, omule? Christos s'a făcut rob pentru tine, a luat chip de rob, s'a răstignit și a învieat, iară pentru că a învieat tu trebuie a i-te închină lui, și a-i admiră filantropia, fiindcă ceia ce n'a făcut pentru tine nici tatăl tău, nici prietenul, și nici chiar fiul tău, aceasta a făcut-o stăpânul pentru tine, care îi erai dușman și-l disprețuiai. Trebuie dară ca să-l admiri pentru aceasta, și tu numești nebunie faptul unei înțelepciuni atât de mari? Inșă nu e nimic de mirat, căci cei pieritori nu pot cunoaște cele ce duc spre mântuire. «Deci, zice apostolul, nu vă tulburați, căci ceia ce dânșii fac, nu este ceva străin și contra așteptărilor, ca faptele cele mari și minunate să fie luate în bătaie de joc de cei smintiți și nebuni». Pe cei ce se găesc în acest hal nu e cu putință de a-i convinge prin înțelepciunea omenească, și chiar de a-i voi să-i convingi în acest mod, totuși vei face ceva din contra. Ceia ce covârșaste mintea omenească, are nevoie numai de credință, și nu de raționamente omenești.

Dacă noi de pildă am voi să convingem pe cineva prin silogisme omenești, cum Dumnezeu s'a făcut om, cum a intrat în mitră de fecioară, și celelalte, și dacă faptul nu-l ducem la credință, apoi acela mai mult va ride de noi. Prin urmare cei ce caută dezlegarea acestor taine în raționamente omenești, aceștia sunt cei pieritori.

Și ce vorbesc eu de Dumnezeu? Chiar și pentru celelalte fapte și lucruri din natură de vom face așa, noi ne vom expune ridicolului. Fie, de ex. un om care voiește a află totul prin raționamente omenești, și încerce-se de a se convinge de tine cu rațiunea: *cum vedem noi lumina*. Deci, convinge-l tu prin raționamente. Dară nu vei putea, căci de vei spune că este de ajuns

de a deschide ochii spre a vedea lumina, tu nu a-i spus modul cum vede, ci faptul petrecut. «De ce, — îți va răspunde el — nu vedem cu urechia? și de ce nu auzim cu ochii? De ce nu auzim cu nasul, și nu mirosim cu urechia?» Deci, dacă el este în nedumerire despre acestea, iară noi nu putem să arătăm rațiunea pentru care nu sunt așa, ci altmintrelea, apoi atunci va ride de noi, sau mai bine zis ne vom ride pe noi înșine. Dacă aceste organe își au începutul lor în acelaș cap, și sunt toate unele cu altele, apoi de ce nu pot să facă cu toate acelaș lucru? De ce nu pot cu toate să vadă, să audă și să miroase? Dară nu vom putea spune cauza, nici modul energiei lor cei variate și negrăite, și dacă ne-am încercă să facem aceasta, de sigur că vom deveni ridicoli. De aceea tocmai, dându-ne la o parte înaintea puterii și a înțelepciunii celei negrăite și nemărginite a lui Dumnezeu, vom tăcea.

Deci, tot așa va fi și când am voi să reprezentăm cele ale lui Dumnezeu prin înțelepciunea noastră omenească, căci și atunci va fi mare ridicolul, nu din cauza neputinței sau a slăbăciunii faptelor în sine, ci din cauza prostiei oamenilor. Gândește-te bine la ceia ce spun: Când eu zic „S'a răstignit“, Elinul răspunde: «Dară ce rațiune poate fi aici? Când cel răstignit nu s'a putut ajuta pe sine singur în timpul când se găsiă pe cruce, apoi cum a putut înviea după aceasta, și a ajutat încă și pe alții? Dacă putea să facă aceasta, trebuia să o facă înainte de moarte, — ceia ce ziceau și Iudeii, — și dacă nu s'a putut ajuta pe sine, cum a putut ajuta pe alții? Aceasta nu-și are rațiune». Apoi, omule, crucea este mai presus de rațiune, este a unei puteri negrăite!

A se găsi cineva în niște împrejurări minunate, și după ce se luptă să iasă biruitoriu, și să se arate ca mai presus de acele împrejurări, aceasta nu poate fi decât a unei puteri supra naturale și nemărginite. Dupre cum de pildă, mai miraculos a fost faptul celor trei coconi, că fiind aruncați în cuptoriul cel cu foc îi au călcat în picioare flacăra cea arzătoare, decât dacă n'ar fi putut fi aruncați în acel cuptoriu; precum și cu Jonă, mai minunat s'a arătat faptul, că după ce a fost înghițit de chit n'a suferit nimic dela acea fiară, decât dacă n'ar fi fost înghițit — tot așa și cu Christos, mai minunat s'a arătat faptul că după ce a murit, a învieat și-a zdrobit

puterea morții, decât dacă n'ar fi murit. De aceia nu zice: «de ce nu s'a apărat pe sine când eră pe cruce»? — căci el se grăbiă de a se luptă cu moartea. Nu s'a coborât de pe cruce, nu pentrucă nu puteă, ci fiindcă n'a voit. Căci pe cel ce nu l-a putut stăpâni tirănia morții, cum l'ar fi putut stăpâni piroanele crucei?

Dară credința aceasta este caracteristica noastră a creștinilor, nu însă și a necredincioșilor. De aceia și zice apostolul: „Cuvântul crucei celor pieritori nebunie este, iară nouă celor ce ne mântuim puterea lui Dumnezeu este. Că scris este: pierde-voiu înțelepciunea înțelepților, și știința celor știutori o voiu lepădă“. Până acum nu pune nimic greoiu ca din partea sa, ci mai întâi aduce mărturia scripturii, și numai după aceasta, luând curaj din zicerile scripturii, întrebunțează cuvinte mai înțepătoare, zicând: „Unde este înțeleptul? Unde este cărturariul? Unde este întrebătorul veacului acestuia? Au n'a făcut nebună Dumnezeu înțelepciunea lumii aceștia? Că de vreme ce întru înțelepciunea lui Dumnezeu n'a cunoscut lumea prin înțelepciune pre Dumnezeu, bine-a-voit Dumnezeu prin nebunicia propoveduirii a mântui pre cei ce cred“ (Vers. 20. 21). Zicând mai sus: „Că scris este: pierde-voiu înțelepciunea înțelepților“ mai departe adaoge și dovada din fapte, zicând: „Unde este înțeleptul? Unde este cărturariul“? — cu care ocazie atinge deodată și pe Elini, și pe Iudei. «Care filosof, zice, care dintre cei ce-și bat capul cu silogisme, care dintre Iudeii cei cărturari a mântuit pe om? Care din aceștia a arătat adevărul? Nici unul, ci totul s'a făcut de pescari». Așa dară, dând concluziunea cuvenită, și doborându-li trufia lor, și zicând: „Au n'a făcut Dumnezeu nebună înțelepciunea lumii aceștia“? — mai departe spune și cauza pentru care toate acestea s'au petrecut așa. „Că de vreme ce întru înțelepciunea lui Dumnezeu n'a cunoscut lumea prin înțelepciune pre Dumnezeu“, s'a arătat crucea.

Dară ce va să zică „întru înțelepciunea lui

Dumnezeu“? Adecă întru acea, arătată în fapăturile sale, prin care el voia a fi cunoscut. Căci de aceia le-a făcut, pentru ca din cele văzute să se admire făcătorul lor după cuviință. Este ceriul mare, și pământul nemărginit? Admiră, deci, pe făcătorul lor! Căci aceste făpturi mari nu numai că de dânsul sunt făcute, ci încă și cu ușurință sunt făcute. De aceia și zice scriptura despre ceriu: „Lucrurile mânilor tale sunt ceriurile“, iară despre pământ zice: „cel ce a făcut pământul ca o nimic“ (Ps. 101, 26. 8, 4. Isaia 40, 23). Fiindcă prin această înțelepciune omul n'a voit să cunoască pre Dumnezeu, de aceia l-a convins prin păruta nebunie a propoveduirii, și nu prin silogisme, ci prin credință. Așa dară unde este înțelepciunea lui Dumnezeu, acolo nu mai este nevoie de înțelepciune omenească. A zice, că cel ce a zidit lumea aceasta atât de mare este Dumnezeu, care are o putere nemărginită și negrăită, acest raționament se atribuie omului, și prin asemenea raționament el cunoaște pe Dumnezeu, — însă acum nu mai sunt de loc raționamente omenești, ci este nevoie numai de credință. A crede că cel restignit și îngropat a învieat din morți, și că seade deadreapta Tatălui, aceasta nu are nevoie de înțelepciune, ci de credință. Fiindcă și apostolii nu s'au apropiat prin înțelepciune, ci prin credință, și printr'insa au devenit mai înțelepți decât înțelepții, mai presus de toți cărturarii și învățații lumii, și cu atât mai mult, cu cât mai mare este de a primi prin credință cele ale lui Dumnezeu, decât de a pune în mișcare silogismele și raționamentele omenești fără vr'un folos, căci toate acestea sunt mai pre sus de mîntea omenească.

Dară cum a pierdut oare înțelepciunea înțelepților? Prin Pavel și prin ceilalți apostoli făcându-se cunoscut nouă, a arătat că înțelepciunea omenească este de prisos. Pentru a primi predica evanghelică, nici cel înțelept nu se folosește cu ceva din înțelepciunea lui, și nici cel prost nu este vătămat prin neinvățătura lui, ba încă dacă s'ar putea spune și ceva de admirat, este că mai îndămăna-tecă și mai ușoară de primit este simplitatea și neinvățătura, decât înțelepciunea. Păstorii și omul simplu mai degrabă va primi, căci el moderându-și deodată cugetul și raționamentele sale, se predă pe sine stăpânului fără vorbă.

nu sunt ei

Astfelu, deci, Dumnezeu a pierdut înțelepciunea înțelepților, și fiindcă din început a doborât-o, apoi la urmă nu mai este bună de nimic. Când ea putea și trebuia să-și arate puterea, și să cunoască pe stăpân din lucrurile sale, n'a voit. De aceea acum chiar de ar voi să se bage singură în aceste fapte, nu poate totuși, fiindcă nici faptele nu sunt la felu, — de vreme ce calea cunoștinței de Dumnezeu este cu mult mai ușoară prin credință decât prin înțelepciune. De aceea pentru credință e trebuitoare simplitatea, și aceasta a o căută totdeauna și pretutindeni, și a o prefera înțelepciunii lumești.

„Au n'a făcut nebună Dumnezeu înțelepciunea lumii aceștia“? Și ce va să zică: „a făcut nebună înțelepciunea lumii aceștia“? Adecă a arătat-o ca nebună pentru primirea credinței. Fiindcă așa zișii înțelepți își inchipuiau lucruri mari de dâșii, de aceea apostolul iute a înfruntat înțelepciunea lor. «Ce felu de înțelepciune poate fi aceasta, zice, când principalul bunurilor ea nu-l află? Singură s'a arătat nebună, și ea cea întâi s'a defăimat singură pe sine. Că dacă atunci când trebuia să afle adevărul prin raționamente, ea n'a aflat, și nici n'a arătat nimic, apoi acum când împrejurările se arată mai mari, cum ar putea să izbutească cu ceva, când este nevoie numai de credință, și nici de cum de agerimea minții? Deci, nebună a făcut-o Dumnezeu, adecă astfelu a arătat-o, și a bine-voit ca prin nebunia propoveduirii să mântuie pre cei ce cred — adecă nebunie numai părută înaintea acelor înțelepți, și nici de cum că eră așa». Faptul măreț acesta este, că Dumnezeu n'a introdus la mijloc o altă înțelepciune mai mare decât a acelor, ci acea nebunie părută, care a și biruit, — căci a scos și pe Platon, nu prin vreun alt filosof mai înțelept decât acela, ci prin niște pescari proști și neinvățați. Astfelu, deci, și biruința a fost mai mare și mai strălucită.

Mai departe arătând, puterea crucei, zice: „Pentru că și Iudeii semn cer, și Elinii înțelepciune caută, iară noi propoveduim pre Christos cel restignit, Iudeilor adecă sminteală, iară Elinilor nebunie. Iară acelorăși singuri celor chemați Iudeilor și Elinilor, pre Christos puterea

lui Dumnezeu, și înțelepciunea lui Dumnezeu“ (Vers. 22—24). Multă înțelepciune este în cele vorbite aici. Voiește adecă să spună cum Dumnezeu a stăpânit prin cele contrare, și cum predica evangheliei nu este lucru omenesc. Cea ce el spune, aceasta înseamnă: «Când noi spunem, zice, Iudeilor: «credeți în cea ce propoveduim» dâșii ni răspund: «invieați pre cei morți, vindecați pre cei demonizați, arătați-ni în fine semne și minuni». Noi, însă, ce răspundem la toate acestea? Că cel propoveduit a fost restignit și a murit. Aceasta este deajuns, ca nu numai pe cei ce nu voiesc să-i respingă, ci chiar și pe cei ce voiesc. Dară iată că predica nu-i respinge, ci încă îi atrage, îi stăpânește și îi îngrădește din toate părțile! Elinii iarăși cer dela noi elocvență în cuvinte, și putere în sofisme; dară noi și acestora li propoveduim crucea; și cea ce Iudeilor li se pare că este slăbăciune, aceasta Elinii o numesc nebunie. Deci, când noi nu numai că nu satisfacem cerințele lor, ci încă facem chiar cele contrare celor ce dâșii cer, — căci crucea nu numai că nu se arată a fi un semn, examinată după logică, ci chiar desființarea semnului; nu numai că nu se pare o dovadă a puterii, ci chiar o dovadă de slăbăciune; nu numai că nu pare a fi o dovadă de înțelepciune, ci chiar o dovadă de nebunie; — când, deci, cei ce cer dela noi semne și înțelepciune, nu numai că nu iau dela noi cea ce cer, ci încă aud dela noi lucruri cu totul contrare, și după aceea prin cele contrare îi se conving și cred, apoi cum să nu fie negrăită puterea celui propoveduit? Este întocmai ca și cum unui naufragiat care dorește un liman de scăpare, i-ai arăta în loc de liman vr'un alt loc al mării cu mult mai sălbatec, și l-ai putea convinge să urmeze sfatului și să facă aceasta cu mulțămire. Este întocmai ca și cum celui rănit grozav, și care dorește a se vindeca prin medicamente, doctorul i-ar spune că-l va însănătoși nu prin doctorii, ci prin foc, iară el ar primi părerea doctorului. Dară asemenea fapte sunt dovada unei mari puteri, care a putut convinge pe aceștia ca să se supună de bună voie celor spuse.

Tot așa și apostolii Domnului, nu numai prin semne și minuni au predominat, ci și prin acel lucru ce se pareă a fi cu totul contrar. Tot așa a făcut și Christos cu acel orb din naștere, căci voind a-i tămădui orbirea

lui, a biruit acea boală printr'un lucru care prelungeste orbirea, a pus pe ochii lui tină. Deci, după cum prin tină a vindecat pre cel orb, tot așa și prin cruce a atras la dânsul lumea întreagă, — ceia ce era un adaos la scandal, și nu desființarea scandalului. Tot așa a făcut și cu zidirea lumii, căci pe cele contrare le-a pregătit prin cele contrare. De pildă, a îngrădit marea cu nisip; cu alte cuvinte a înfrânat puterea celui tare prin cel slab. A pus pământul pe ape; cu alte cuvinte a așezat pe cel greu și indesat pe cel puhav, pe cel rar și curgătoriu.

Tot așa, deci, și prin cruce a atras lumea, și după cum apa poartă pe ea pământul întreg, tot așa și crucea poartă pe ea lumea întreagă. Deci, dovada de a convinge prin cele contrare, este dovadă de o mare putere și o mare înțelepciune. Și crucea se pare a fi un lucru de scandal (piedică), și cu toate acestea nu numai că nu scandalizează (impiedecă), ci încă și atrage spre ea. Toate acestea, deci, cugetându-le Pavel, și minunându-se, a zis: „Că ce este nebun al lui Dumnezeu, mai înțelept decât oamenii este, și ce este slab al lui Dumnezeu, mai tare decât oamenii este“, vorbind acestea de cruce, nu că doară ea ar fi ceva slab și nebun, ci că așa îi se pare lor; răspunde prin urmare păreri ce dânsii își formase despre cruce. Ceia ce filosofii n'au putut să facă cu silogismele lor, aceasta a făcut-o păruta nebunie. Cine este cel mai înțelept? Cel care a convins pe cei mulți, sau pe cei puțini, sau mai bine zis, pe nimeni? Cel ce convinge pentru lucruri mari, sau cel ce se căznește a convinge pentru cele ce nici nu sunt? Cât nu s'a ostenit Platon și cei din școala lui pentru linie, și unghiu, și punct, pentru numere întregi și fracțiuni, pentru cele egale între dânsule și neegale? Cât nu a discutat el despre astfelu de nimicuri, ce se aseamănă cu pânza paijenului? Pentru că în adevăr, astfelu de chestiuni sunt mai netrebuitoare vieții noastre decât pânza paijenului. Și iată că el n'a folosit pe nimeni, nici mare, și nici mic, ci și-a pierdut vieța în zadar. Cât nu s'a trudit ca să dovedească că sufletul este nemuritoriu, și după ce n'a spus nimic clar, și n'a convins pe nimeni din cei ce-l ascultau, a plecat de aici fără nici o ispravă.

Dară iată că crucea a convins prin cei proști, și a

atras la sine întreaga lume, și nu discutând despre lucruri zadarnice, ci despre Dumnezeu, despre evsevia cea după adevăr, despre vieța evanghelică, despre judecata viitoare, și pe toți i-a făcut filosofi, și pe cei proști, și pe cei neînvațați.

<sup>1)</sup> Privește, cum cele nebune ale lui Dumnezeu sunt mai înțelepte decât oamenii, și cum cele slabe ale lui sunt mai puternice decât oamenii. Și cum sunt mai puternice? Pentru că au străbătut întreaga lume, și pe toți i-au răpus; pentru că mii de mii încercându-se să stingă numele celui restignit, lucrul s'a petrecut cu totul din contră. Acelea au prosperat și s'au răspândit mai mult, iară aceia au pierit și s'au nimicit; cei vii rezboind pe cel mort, n'au folosit nimic. Deci, când Elinul îmi spune că sunt nebun, atunci mai mult se arată pe sine de nebun, căci eu cel crezut de dânsul ca nebun, în realitate sunt mai înțelept decât cel înțelept; că eu cel crezut de slab sunt mai tare decât el. Ceia ce vameșii și pescarii au putut să facă cu charul lui Dumnezeu, aceia, filosofii, ritorii, tiranii și întreaga lume, nici măcar n'au putut să-și inchipuiască. Ce n'a adus crucea? Cuvântul despre nemurirea sufletului, pentru învierea trupurilor, pentru disprețuirea celor prezente, despre dorința celor viitoare. Crucea a făcut pe oameni Ingeri, toți pretutindeni filosofiază, și arată toată bărbăția. «Dară, zici tu, și printre dânsii au fost mulți cari au disprețuit moartea». Și cine sunt aceia? spune-mi. Poate cel ce a băut otrava? Dară de voiești, eu pot să-ți arăt mii de aceștia în biserica lui Christos. Când persecuția se ridică asupra lor, dacă ar fi trebuit ca cu toții să bea otravă și să moară pentru Christos, cu toții ar fi făcut-o, și toți ar fi fost mai străluciți decât acela. Dealtfelu acela (Socrat) nefiind stăpân pe dânsul ca să bea sau să nu bea, a băut; cu voie sau fără voie el trebuia să pătimească aceasta, ceia ce nu a fost faptul vre-unei bărbății, ci al siluirei. Chiar și tâlharii și criminaliștii, în urma hotărârii judecătorilor au pățimit poate și mai grozave decât acela. Printre noi, însă, e cu totul din contra, căci mucenicii n'au suferit fără de voea lor, ci cu buna lor voință, stăpâni fiind de a pătimi sau nu, și deci au arătat o bărbăție mai tare decât orice diamant.

<sup>1)</sup> Partea morală. Despre învățătura apostolilor, și despre nebunia în înțelepciunea Elinilor. (Veron).

Aşa dară nu e nimic de mirare că acela a băut otrava, când nici nu eră stăpân pe dânsul de a nu bea, și când ajunsese la cea mai înaintată bătrâneță, — căci spuneă că eră de șapte-zeci de ani — când el disprețuia vieața, dacă aceasta înseamnă a disprețui, ceia ce eu n'ăși zice, și cred că nimeni altul n'ar zice-o. Tu, însă, arată'mi pe cinevă stând voinicește în cazne și munci pentru evsevie, precum eu li-ăși puteă arată mii de mii de aceștiia în lumea întreagă. Cine, fiindu-i smulse unghiile dela mâni și dela picioare, a suferit cu bărbăție? Cine a răbdat cu curaj, fiindu-i desrădăcinate arterile? Cine a suferit cu curaj, fiindu-i despărțit trupul de cap? Cine, fiindu-i oasele fărâmate? Cine, fiind pus neconținut pe jăratec? Cine, fiind aruncat în căldarea cea de pe foc? Arată'mi de acestea. A muri cinevă prin otravă, este tot una cu cel ce doarme, căci această moarte se zice că e mai dulce decât somnul. Dacă însă, au și suferit oarecari munci, totuși a pierit lauda lor, căci s'au prăpădit pentru niște cauze uricioase, uniia pentrucă vorbeau publicului de cele nepermise, alții fiindcă erau prinși în fapte necinstite, și alții iarăși nefiind vre-o cauză binecuvântată, se predau singuri în zădar și fără scop.

Nu însă tot așa și printre noi. De aceia toate ale aceloră au tăcut, pe când ale noastre înfloresc și se împărăștie pe fiecare zi. Ceia ce cugetând Pavel ziceă, «că ceia ce este slab al lui Dumnezeu, mai tare decât oamenii este». Cum că predica este dumnezească, se învederează și din următorul fapt. Cum li-a venit în minte celor doisprezece oameni simpli, ca să întreprindă astfelu de lucruri, petrecându-și timpul în pustietăți, pe lacuri și pe râuri, și niciodată cutezând a se duce imediat în cetate sau în târguri? Cum li-a venit lor în minte ca să se împotrivescă lumii întregi? Cum că dânsii erau fricoși și nebărbătoși, o arată cel ce a scris despre dânsii (Luca), care nu s'a dat în laturi, și nici n'a putut să suferă de a li astupă defectele lor, ceia ce și este o mare dovadă de adevăr. Deci, ce spune el de dânsii? Că Christos fiind dus de ostași, după atâtea minuni uniia au fugit, iară cel ce a rămas pe lângă dânsul, care eră și corifeul apostolilor, s'a lepădat de dânsul! Cum acei doisprezece, cari chiar trăind Christos nu puteau suferi furia Iudaică, iară după ce el a murit, s'a înmormântat și n'a înviat, dupre cum ziceți, nici n'a mai convorbit cu dânsii, și nici nu li-a însuflat curaj, cum, zic, acești oameni

s'au pus deacurmezișul contra lumii întregi? Oare nu și-ar fi zis într'înșii: «Dară ce va să zică aceasta? Pe dânsul nu s'a mântuit, și ne va puteă ajută nouă? Trăind, el n'a putut să se apere pe sine, și fiind mort ni va întinde nouă mână de ajutoriu? Fiind în vieață, el n'a supus nici-o națiune, și noi să convingem o lume întreagă numai cu numele lui? — Și cum s'ar puteă nu numai să facem aceasta, dară chiar să le și cugetăm?» Deci, de aici este învederat, că dacă îi nu l-ar fi văzut învieat, și n'ar fi luat dovada cea mai mare a puterei lui, nu s'ar fi azvârlit într'un joc atât de primejdios. Chiar de ar fi avut îi mii de prieteni, oare nu de îndată i-ar fi făcut dușmani, punând în mișcare obiceiuri vechi și strămutând hotarele părintești? Dară iată că dânsii acum și-au făcut dușmani, și pe ai lor, și pe cei străini. Chiar de ar fi fost îi foarte respectați de către cei dinafară (etnici), totuși oare nu i-ar fi disprețuit cu toții, pentrucă introduceau o vieață nouă și nevăzută până atunci? Acum, însă, îi erau străini de toată lumea, și eră natural ca să fie urâți și disprețuiți de toți.

De cine voești să-ți spun? De Iudei? Dară aceștiia din cauza celor petrecute cu dascălul lor, aveau o ură nespūsă cătră dânsii. De Elini? Dară și aceștiia încă nu-i urau mai puțin ca ceilalți, — iar aceasta o știu mai ales Elinii. Platon, care voiă să introducă noi moravuri în vieața oamenilor, sau mai bine zis, să schimbe parte din moravurile vieței, adevă să introducă altele în locul celorlalte, fără să schimbe întru nimic datinile religioase ale zeilor, — eră cât pe ce să se primejduiască în Sicilia, și fiindcă nu s'a întâmplat să moară, apoi și-a pierdut libertatea. Și dacă un barbar oarecare nu ar fi fost mai blând decât tiranul Siciliei<sup>1)</sup>, nimic n'ar fi împiedecat de a rămâne slav în țeară străină. Deși dealtfelu nu este acelaș lucru: de a introduce moravuri noi în afacerile cetățenești ale unei împărății, și de a introduce inovații în cele ale religiunii, fiindcă acestea mai cu samă neli-niștesc și tulbură pe oameni. A zice că «cutare sau cutare așa să se însoare, și nu altmintrelea» sau că «străjerii să stea așa, și să străjuiască în acest mod, și nu altmintrelea» nu au puterea de a tulbură pe cinevă atât

<sup>1)</sup> Notă. Se face aluziune la tiranul Siciliei, *Dionisie-cel bătrân*, pe la anul 390, a. Chr. când Platon a întreprins o călătorie de 10 ani prin Sicilia și pe aiurea.



de tare, mai ales când și în cartea legilor stă scris aceasta, și când nu se face multă vorbă de legiuitoriu pentru a pune în lucrare cele spuse, — însă a spune în gura mare că nu sunt zeii cari se îngrijesc de oameni, ci că aceia sunt demoni, că cel răstignit este Dumnezeu, voi înșivă știți câtă ură au aprins asupra lor, câtă tulburare au pricinuit, și ce războiu au ațîțat contra lor.

Tot așa și Pitagora al lor, fiindcă a cutezat să zică că «nu știu dacă sunt zei, sau nu» — deși spunând acestea el n'a cutrierat lumea întreagă, ci a vorbit numai într'o singură cetate, — a fost în cea mai mare primejdie. Și Diagora Milesianul, și Theodor cel numit «atheul», deși aveau prieteni și putere în cuvânt, și deși erau admirați pentru filosofia lor, totuși cu nimic nu s'au folosit de aici. Chiar și marele Socrat deși pe toți îi stăpâniă cu filosofia, totuși pentrucă în cuvintele sale despre zei a fost bănuț că ar fi vorbit ceva contra lor, a fost silit să bea otravă. Deci, dacă numai niște simple bănueli de inovații, și duceau în primejdii atât de mari pe acei filosofi și bărbați înțelepți, cari se bucurau de multă cinste din partea poporului, și care nu numai că n'au putut să facă cele ce voiau, ci încă au căzut și din patrie, și din viață, — apoi cum să nu admiri pe pescariu? cum să nu te minunezi văzându-l făcând atâtea fapte minunate în lumea întreagă, și reușind în totul la ceia ce s'a încercat să facă, și predominând și pe Elini, și pe toți barbarii? «Dară, zici tu, apostolii n'au introdus zei streini, ca aceia». Dară tocmai ceia ce-mi spui, mă minunează, fiindcă inovația lor a fost îndoită: și pe zeii ce erau i-au desființat, și pe cel restignit l'au vestit. Deci, de unde li-a venit lor în minte ca să propoveduiască pe cel restignit? Și cum de s'au încurajat tocmai la sfârșit? Pe cine au putut vedeă mai înainte de dâșii făcând așa? Oare nu cu toții se închinau demonilor? Nu toți înzeficau elementele naturei? Oare nu eră învederată în diferite moduri neevsevia oamenilor?

Dară, deși li-a trecut prin minte asemenea împrejurări contrare, îi totuși s'au asvârlit cu curaj în luptă, și au doborit totul la pământ. Într'un timp scurt au perindat lumea întreagă, ca și niște pasări sburătoare, fără să se gândiască la primejdii, la moarte, la greutatea lucrului, la nimicnicia lor, la mulțimea contrarilor, la puterea sau stăpânirea lumească, sau și la înțelepciunea celor ce-i rezboiau, fiindcă aveau un ajutoriu

mult mai mare decât toate acestea, aveau cu dâșii puterea celui restignit și învieat. Nici nu eră, deci, de mirare atât de mult, dacă în această luptă cu lumea întreagă ar fi fost zdrobiți, pe cât este acum de mirare faptul săvârșit. După legile războiului trebuia ca îi să stea în fața adversarilor, și luându-și loc în fața lor, să se așeze în linie de bătae, și la timpul potrivit să se arunce asupra lor. Însă nu așa s'au petrecut împrejurările cu dâșii, căci îi n'aveau o tabără aparte, ci se amestecau la un loc cu dușmanii, pe cari îi și stăpâniau. Trăind în mijlocul războinicilor lor, îi li zădărniciau atacurile, îi predominau, și secerau o biruință strălucită, îndeplinindu-se prorocia care zice: „Și vei birui în mijlocul vrăjmașilor tei“ (Ps. 109, 3). Faptul minunat eră, că dușmanii avându-i în stăpânirea lor, și punându-i în legături și în temniți, nu numai că nu-i predominau, ci însuși îi după aceasta se supuneau lor, adevă cei ce băteau se supuneau celor bătuți, cei ce legau se plecau celor legați, cei ce alungau își plecau grumazul înaintea celor alungați!

Toate acestea să le spunem Elinilor, și încă și mai mari decât acestea, căci mare este și prisosința adevărului. «Dacă voiți a urmări de-aproape această chestiune, noi vă vom învăța întreaga luptă pe cari apostolii Domnului o au avut; — deocamdată însă să păstrăm în minte aceste două lucruri principale: cum cei slabi au biruit pe cei tari, și cum li-ar fi venit lor în minte ca să se holarască la aceasta, dacă nu se bucurau de ajutoriu Dumnezeesc».

Acestea sunt cele ce respundem Elinilor. Noi, însă, să li arătăm prin fapte succesele vieții noastre, și să aprindem cu imbelsugare focul virtutei. „Să străluciți, zice, în mijlocul lumii, ca niște luminători“ (Filip. 2, 15), căci Dumnezeu a încredințat fiecăruia din noi o folosință mai mare și decât a soarelui, mai mare decât a ceriului, decât a pământului și a mării, și cu atât mai mare încă, cu cât mai mari sunt cele duhovnicești decât cele trupești. Când noi privim cercul solar, și admirăm corpul, frumuseța și strălucirea astrului, să ne gândim iarăși că mai mare și mai frumoasă este lumina din noi, după cum și întunerecul este și mai mare, dacă nu suntem cu băgare de seamă, fiindcă o noapte adâncă stăpânește lumea întreagă.

Această noapte adâncă, deci, să o împărțiem și să o nimicim. Noapte adâncă nu este numai printre erezici și printre Elini, ci și printre mulți de ai noștri, din cauza vieții și a credințelor lor. Fiindcă sunt mulți cari nu cred în înviere, mulți cari păzesc observațiunile zilelor, mulți cari fac uz de descântece, de vrăji, de semne și de ghiciri din zborul paserilor, mulți cari cred în puterea hârtiușilor atârinate la gâtul bolnavilor, și în alte nimicuri de felul acestora. Dară vom vorbi și cătră aceștia mai pe urmă, după ce vom isprăvi de vorbit cătră Elini. Deocamdată stăpâniți cele vorbite, apucați-vă de această luptă, ca prin viața voastră să-i puteți atrage cătră noi. Ceia ce am spus întotdeauna, o spun și acum: cel ce învață pe alții cele ale filosofiei, trebuie ca mai întâi să se învețe pe sine singur, și atunci va fi plăcut celor ce-l ascultă.

Deci, să ne facem plăcuți, și să ne silim de-a face pe Elini bine dispuși față de noi. Aceasta va fi atunci, când nu vom face rău nimănui, și vom fi pregătiți de a pătimi rele. Nu vedeți pe copiii cei mici când sunt purtați în brațe de părinții lor, cum lovesc cu palma obrazul celor ce-i poartă, și cum părinții cu plăcere li întind obrazul, ca astfel să li dămoliască mâniea, și cum după ce li s'a sfârșit mâniea părinții se bucură? Așa să facem și noi, și ca și părinții cătră copii să discutăm cu Elinii, căci și dânsii sunt cu toții copii, după cum au zis uniia din poezii lor, că «Elinii pururea sunt copii, și niciunul bătrân». După cum copiii nu primesc să se îngrijască de nimic bun și folositoriu, tot asemenea și Elinii, căci pururea vor să se joace ca și copiii în țerină, fiind plecați la pământ și pironiți la cele pământeste. Copiii, în timp ce noi vorbim de cele trebuitoare, de multe ori nu simțesc ceia ce vorbim, și veșnic rid,— tot astfel sunt și Elinii, căci și ii rid în timp ce noi discutăm despre împărăția ceriurilor. Și după cum din gura copiilor iesă multe bale care de multe ori murdăresc și mâncarea și băutura ce li stă înainte, tot așa și din gura Elinilor ies cuvinte zadarnice și murdare, și chiar de li-ar da cină hrana necesară, îi măhnesc prin blasfemii pe cei ce li-o dau — și de aceia este nevoie de a suferi zburdălniciile lor. Copiii iarăși, când văd pe hoț intrând în casă și furând cele dinăuntru, nu numai că nu se împotrivesc hoților, ci încă rid,— dară dacă li-ar răpi coșulețul cu jucării, sau drâmba, sau

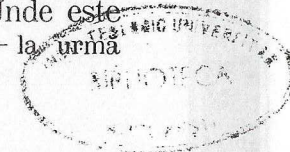
altceva din jucării, apoi atunci se supără, se nemulțămesc, se sbuciumă și lovesc pământul cu picioarele. Tot asemenea fac și Elinii, căci văzând pe diavol cum li răpește toate cele părintești, și chiar viața care e mai principală, îi rid și se apropie de dânsul ca de un prieten, — iară dacă li-ar răpi cineva averea, sau altceva din cele copilărești, apoi atunci se tulbură, se zbuciumă și se vaită ca și copiii. Și după cum copiii se desgolesc înaintea tuturor și nu se rușinează, tot așa și Elinii tăvălindu-se în curvii și preacurvii, desgolind legile naturii, și introducând împerecheri nelegiuite, nu se rușinează de loc.

Ați aplaudat mult, și ați lăudat cele spuse, însă odată cu aplauzele să vă siliți, ca nu cumva să se spună acestea și de voi. De aceia vă rog ca voi cu toții să fiți bărbați desăvârșiți, căci dacă și noi vom fi copii, cum vom putea învăța pe aceia ca să fie bărbați? Cum îi vom putea izbăvi de ușurătatea copilărească? Deci, să ne facem bărbați desăvârșiți, ca să ajungem la măsura vârstei rânduită de Christos, și să ne învrednicim de bunurile viitoare, prin charul și filantropia lui Christos, căruia se cuvine slava în veci. Amin.

#### OMILIA V

„Că vedeți chemarea voastră, fraților, că nu sunt mulți înțelepți după trup, nu sunt mulți puternici, nu sunt mulți de bun neam, ci cele nebune ale lumii a ales Dumnezeu, ca pre cei înțelepți să-i rușineze“ (Cap. 1, 26. 27).

Spunând că cele nebune ale lui Dumnezeu sunt mai înțelepte decât oamenii, a arătat că înțelepciunea omenească este scoasă din locul ei, atât prin mărturia scripturilor, cât și prin desfășurarea împrejurărilor, — prin mărturia scripturilor, spunând: „Pierde-voiu înțelepciunea celor înțelepți“ și prin desfășurarea împrejurărilor, zicând și punând întrebare: „Unde este înțeleptul? Unde este cărturariul?“ — la urmă



iarăși a dovedit că faptul acesta nu este nou, ci vechiu, ca unul ce a fost prevăzut de mult și prezis. „Că scris este, zice, „pierde-voiu înțelepciunea celor înțelepți, și știința celor știutori o voiu lepădă“. Mai departe a arătat, că toate acestea s'au petrecut așa, ca fiind necesare și cu drept cuvânt, căci zice: „Că de vreme ce întru înțelepciunea lui Dumnezeu n'a cunoscut lumea prin înțelepciune pre Dumnezeu, bine-a voit Dumnezeu prin nebunia propoveduirii a mântui pre cei ce cred“. A arătat apoi, că crucea este dovada unei puteri negrăite și a unei înțelepciuni nemărginite, și că cele nebune ale lui Dumnezeu sunt cu mult mai înalte decât înțelepciunea omenască. Aceasta iarăși o dovedește nu numai cu dascălii, ci chiar și cu ucenicii. „Că vedeți, zice, chemarea voastră, fraților“. Nu a ales numai pe dascăli ca oameni simpli și proști, ci tot astfel a ales și pe ucenici. „Că nu sunt mulți, zice, înțelepți duple trup“. Astfel deci, se dovedește că aceasta este și mai puternic, și mai înțelept, dacă poate convinge și pe mulți, în același timp și neînțelepți, fiindcă e mai greu de a convinge pe un om simplu, mai ales dacă e vorba de lucruri mari și trebuitoare. Și cu toate acestea i-au convins apostolii Domnului, pentru care și Pavel i-a de marturi aici chiar pe ucenici. „Vedeți chemarea voastră fraților“ zice, adevărat «uitați-vă cu băgare de seamă la voi înși-vă, cercetați-vă pre voi înși-vă». Pentru ca niște oameni simpli și proști să primească niște dogme atât de înțelepte, ba încă mai înțelepte decât toate, aceasta mărturisește cea mai mare înțelepciune a dascalului.

Dară ce va să zică: „dupre trup“? Adică ceia ce se vede, duple viața prezentă, duple învățătura celor de afară, duple învățătura profană. Apoi ca să nu se pară că el cade în contradicție cu sine însuși, fiindcă el a convins pe Antipatul Serghie Pavel<sup>1)</sup>, el a convins pe Dionisie Areopaghitul, pe Apollo, și pe alți înțelepți atrași de dânsul prin predică, — n'a zis că «nici unul nu este înțelept», ci „că nu sunt mulți înțelepți“. Nu doară că chemă prin excepțiune numai pe cei simpli,

<sup>1)</sup> Notă.— A se vedea Fapt. Apost. cap. 13.

iar pe cei înțelepți îi treceă cu vederea, ci îi primeă și pe aceștia, însă mai mulți de aceia. Și de ce oare? Pentru că cel înțelept duple trup este plin de prostie, și acesta mai cu seamă este nebun, când nu voințe cu nici un preț a arunca dela el învățătura cea stricată. Precum un doctor ar voi să învețe și pe alții meșteșugul medicinei, și unia din aceștia cunoscând ceva din medicină, însă prost și contrar ei, s'ar încăpățina că știu medicina și nu ar primi să știe în perfecțiune, pe când cei ce nu cunosc nimic din meșteșugul medical ar primi cu plăcere cele spuse de doctor, — întocmai așa s'au petrecut împrejurările în cazul de față. Cei simpli și proști mai de grabă s'au convins și au crezut, fiindcă nu aveau cu dânsii prostia cea mai de pe urmă, de a se crede pe dânsii înțelepți, pe când nebunii aceștia își închipuiau că pot să aflu prin raționamente omenesti, ceia ce nu se poate afla decât prin credință. Când fierarul în loc să tragă cu cleștele fierul înroșit din foc s'ar ambiționa să-l tragă cu mâna, noi cu toții vom spune că aceasta e cea mai de pe urmă nebie; întocmai așa se petrece și cu filosofii aceștia, căci și îi ambiționându-se de a afla totul printr'inșii, au necinstit credința. De aceia nici n'au aflat nimic.

„Nu sunt mulți puternici, nu sunt mulți de bun neam“, fiindcă și aceștia sunt plini de cea mai mare trufie. Nimic nu este atât de inutil și împiedecătoriu adevăratei cunoștinți de Dumnezeu, ca lipsa de minte și alipirea de avere, fiindcă aceste două pregătesc pe om de a admira cele prezente, de a nu face nici-o vorbă de cele viitoare, și de a-și astupa urechile cu multimea grijilor. „Ci cele nebune ale lumii a ales Dumnezeu, ca pre cei înțelepți să-i rușineze“, ceia ce este cea mai mare dovadă de biruință, când el învinge prin cei proști. Nu atât de mult se rușinează Elinii când sunt biruiți prin cei înțelepți, ci atunci își acopăr fața de rușine când văd filosofând pe meșteșugar și pe cel din piață mai mult decât dânsii. De aceia și zice Pavel: „Ca pre cei înțelepți să-i rușineze“. Și nu numai cu înțelepții a făcut așa, ci și cu celelalte calități ale vieții de față. „Că pre cele nebune a ales Dumnezeu, ca pre cei înțelepți să-i rușineze, și cele slabe ale lumii a ales Dumnezeu, ca să rușineze pre cele tari“. El n'a chemat numai pre

cei simpli și neinvățați, ci și pre cerșetori, și pre cei disprețuiți și nebăgați în seamă, ca astfel să umilească pe puternicii zilei.

„Și cele de neam prost, și nebăgate în seamă ale lumii a ales Dumnezeu, și cele ce nu sunt, ca pre cele ce sunt să strice“ (Vers. 28). Dară care sunt „cele ce nu sunt“ despre care spune apostolul aici? Adecă acei ce se socotesc că n'ar însemna nimic în această lume, pentru marea lor nimicnicie. Astfeliu că Dumnezeu a arătat marea lui putere, smerind pe cei mari prin cei păruți mici, și crezuți ca și cum n'ar însemna nimic, ceia ce și aiurea se vede a fi zis lui Pavel: „Că puterea mea întru neputință se săvârșește“ (II. Cor. 12, 9). În adevăr, că mare putere este aceia, de a face pe cei disprețuiți și cari nici măcar nu s'au atins de vre-o învățatură oarecare, ca deodată să filosofizeze și să învețe și pe alții cele mai presus de ceriuri, — fiindcă și pe doctori, și pe ritori, și pe toți ceilalți, atunci mai cu seama îi admirăm, când învață și conving până și pe cei mai proști. Deci, dacă este o mare minune de a învăța pe cel prost și a-i infiltra idei de meșteșuguri omenești, apoi cu atât mai mare este de a-l învăța și a-i infiltra idei de o atât de înaltă filosofie.

Dară Dumnezeu n'a făcut aceasta numai ca să arate minunea, ci și pentru ca să smeriască pe cei mândri. De aceia și în urmă zicea: „ca să rușineze pre cei înțelepți, și pe cele slabe, ca pre cele ce sunt să strice“, și aici iarăși: „Ca să nu se laude nici un trup înaintea lui Dumnezeu“ (Vers. 29). «Așa dară Dumnezeu de aceia face aceasta, ca să înfrunzeze trufica și cugetul, ca să doboare lauda și famfaronada, și voi, zice, vă pierdeti timpul în acestea? Totul face, ca noi să nu socotim nimic ca al nostru, ci ca totul să atribuim lui Dumnezeu, — și voi vă predați sub ascultarea cutăruia sau cutăruia? Și de ce iertare vă veți bucura? Căci Dumnezeu a arătat că nu este cu puțință de a ne mântui numai prin noi înșine, și aceasta a făcut-o chiar dela început. Nu se puteau atunci mântui printr'înșii, ci trebuia ca să privească frumusețea ceriului, mărimea pământului și trupurile celorlalte făpturi, pentru ca din privirea acestora să se înalțe cu mintea cătră

creatorul acestora. Și a făcut această preintimpinând viitoarea lor trufie, și opiniunea ce-și formau despre înțelepciunea lor. A făcut întocmai ca dascalul, care, după ce ar poronci ucenicului să-l urmeze în cele ce dânsul le crede ca trebuitoare, iar acesta ar apucă mai înainte, și ar voi ca să învețe totul prin sine, — l-ar lăsa să greșască mai întâi ca să vadă singur că nu este destoinic de a învăța prin sine, și numai după aceia ar introduce și cele ale sale; așa și Dumnezeu a făcut cu omul, căci încă dela început i-a poronci ca să-l urmeze, punându-i înainte cunoștința și priceperea lui din fapțurile văzute, dară omul n'a voit, dovedind prin aceasta că nu este în stare de a face nimic prin sine însuși. I-a dat cu alte cuvinte, în loc de carte, lumea cea văzută, însă filosofi și învățați nici de aici n'au priceput nimic, nici de aici n'au voit să se convingă, nici pe această cale poronciată de dânsul n'au voit să meargă. Atunci el a pus de față o altă cale cu mult mai lămurită ca cea dintâi, care să convingă pe om, că el nu este destoinic prin sine însuși ca să facă ceva bun. Atunci ar fi trebuit ca să pună în mișcare raționamentul său, să facă uz de înțelepciunea omenească, și prin făptură să se ridice la făcătoriu; acum însă dacă nu devine cineva nebun, adecă dacă nu se leapădă de toată înțelepciunea omenească, dacă nu aruncă dela dânsul orice raționament, și nu se predă pe sine credinței, este cu neputință de a se mântui. Nu este, deci, lucru mic, că după ce ni-a înlesnit calea, să ni smulgă la urmă boala din rădăcină, adecă să nu ne lăudăm, și să nu credem de noi lucruri mari și grozave. „Ca să nu se laude nici un trup înaintea lui Dumnezeu“.

De aici vine păcatul, că dânsii se încumentau a se crede mai înțelepți decât legile lui Dumnezeu, și nu voiau să afle că astfeliu a găsit el cu cale să lăgănească. De aceia nici că au aflat ceva.

Astfeliu s'a petrecut chiar din început, căci a zis lui Adam: «aceasta fă-o, ceialaltă să nu o faci», dară el crezând că va putea afla ceva mai mult, n'a ascultat, și a pierdut și ceia ce avea. A zis și celor ce au urmat după Adam: «nu remâneți mai pre jos de făptură, ci printr'înșia priviți pe făcător», dară aceia ca și cum ar fi aflat ceva mai înțelept decât cele spuse, au pus în mișcare mii de raționamente false, mii de labirinturi.

De aceia s'au și ciocnit între dânșii fără vr'un folos, căci nici pe Dumnezeu nu l-au aflat, nici n'au cunoscut ceva lămurit pentru făptură, și nici că aveau vre-o idee potrivită și adevărată despre ea. De aceia iarăși doborînd cu prisosință trufia lor (ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος τὴν οἴσιν αὐτῶν καθαρῶν), a introdus pe cei proști și i-a făcut cei întâi, arătând prin aceasta că cu toții au nevoie de înțelepciunea cea de sus. Și nu numai în ceia ce privește cunoștința el ne-a pus pe noi oamenii ca să avem trebuință de dânsul în totdeauna, ci și în toate celelalte, ca pe toate făpturile, ca astfel luând motiv din această supunere și familiaritate, așa zicând, cătră el, să nu fugim de el, și să ne pierdem. De aceia prin urmare nu a hotărît ca noi să fim îndeajuns prin noi înșine, adecă destoinici numai prin propriile noastre puteri. Dacă acum când avem nevoie de dânsul, și încă mulți se arată cu dispreț, dară dacă nu ar fi fost aceasta, unde am fi ajuns oare cu mândria? În cât apostolul când zice că „Să nu se laude nici un trup“ nu invidiind li-a interzis de a se lăuda în acest mod, ci ca să-i atragă pe dânșii din pierderea urmată de aici.

„Și dintru dânsul voi sunteți întru Christos Iisus, care s'a făcut nouă înțelepciune dela Dumnezeu, și dreptate, și sfințire, și izbăvire“ (Vers. 30). Expresiunea „dintru dânsul“ de aici, cred că nu este zisă cu privire la creațiunea noastră, ci cu privire la credință, adecă de a fi fii ai lui Dumnezeu nu din sânge, și nici din voința trupului. «Să nu credeți, zice, că răpindu-ni lauda, ni-a lăsat așa, ci ni-a dat o altă laudă mai mare, fiindcă voi ați devenit fii ai aceluia, înaintea căruia nu trebuie a vă lauda; iară acest fapt s'a săvârșit prin Iisus Christos». Și fiindcă a zis: „că cele nebune ale lumii a ales, și cele slabe“, prin aceasta arată că ii sunt mai de bun neam decât toți, având de tată pe Dumnezeu. Dară cauza nobleței acestiea nu este cutare sau cutare, ci Christos, care ne-a făcut și înțelepți, și drepti, și sfinți, căci aceasta va să zică: „S'a făcut nouă înțelepciune“. Deci, care din noi este mai înțelept, nu decât cei ce au înțelepciunea lui Platon, ci decât cei ce au cu dânșii pe însuși Christos, binevoind aceasta Dumnezeu? Dară ce înseamnă „dela Dum-

nezeu?“ Când apostolul spune lucruri mari despre unul născut, atunci alăturază și pe Tatăl, ca să nu creadă cineva pe Fiul ne-născut. Și fiindcă a zis că Christos a făcut atâtea lucruri mari, și a atribuit totul Fiului, spunând că el s'a făcut nouă înțelepciune și dreptate, și sfințenie, și rescumpărare, apoi iarăși prin Fiul atribuind Tatălui totul, a zis: „dela Dumnezeu“. Și de ce n'a zis: «ne-a făcut înțelepți» ci „S'a făcut nouă înțelepciune“? A arătat îmbelșugarea darului, ca și cum ar fi zis: «pe sine însuși s'a dat nouă».

Dară tu privește, cum înaintează Dumnezeu cu omul: mai întâi ne-a făcut înțelepți, izbăvindu-ne de înșelăciune, și după aceea drepti și sfinți, dăruindu-ni Duhul sfânt, și astfel ne-a izbăvit de toate relele; încât faptul acesta este al său. Deci, expresiunea „dintru dânsul“ nu înseamnă că noi suntem din esența, sau substanța lui, ci că prin credință în Iisus Christos am devenit fii ai săi. Aiurea a spus că noi ne-am făcut dreptate întru dânsul, zicând: „Că pre cel ce n'a cunoscut păcat, pentru noi păcat l-a făcut, ca noi să ne facem dreptate lui Dumnezeu întru dânsul“ (II. Cor. 5, 21), iară aici spune că el s'a făcut nouă dreptate, astfel că este cu puțință celui ce voiește a se împărtași din această dreptate cu îmbelșugare. Deci, nu ne-a făcut înțelepți cutare sau cutare, ci Christos. Așa dară cela ce se laudă, întru dânsul laude-se, iară nu în cutare sau cutare, căci prin Christos s'a făcut totul. De aceia spunând: „că s'a făcut nouă înțelepciune, și dreptate, și sfințenie“ a adaos: „Că precum este scris: cel ce se laudă, întru Domnul să se laude“ (Vers. 31). De aceia s'a și aruncat el cu putere asupra înțelepciunii Elinilor, ca astfel să convingă pe oameni — ceia ce este și drept — de a se lăuda în Dumnezeu. Când noi am cere dela dânșii cele mai presus de dânșii, atunci nimic n'ar fi mai nebunesc și mai slab din partea noastră. A avea limbă ascuțită, li este cu puțință, însă a avea credinți puternice, nu li este cu puțință, fiindcă raționamentele lor, prin ele înseși, se aseamănă cu pânzele paianjenului. Unia dintre dânșii au ajuns la atâta nebunie, încât spun că nimic nu este adevărat dintre cele existente, susținând cu încăpăținare că toate sunt contrare realității, adecă toate sunt numai în aparență.

Deci, nimic să nu spui de tine, ci în toate laudă-te în Dumnezeu. Niciodată să nu atribui ceva vreunui om, căci dacă nu trebuie de a socoti nimic, sau mai bine zis de a atribui nimic lui Pavel, apoi cu atât mai mult altora. „Că eu zice am sădit, Apollo a udat, iară Dumnezeu a făcut creșterea“ (Cap. 3, 6). Cel ce știe a se lauda în Domnul, niciodată nu se va îngâmfa, ci pururea va fi moderat, și în toate va fi mulțămît. Insa nu așa sunt cele ale Elinilor, ci totul își atribuie lor, și de aceia au și făcut zei din oameni, și i-au prăpădit nebunia lor cea mare.

<sup>1)</sup> Așa dară fii cu băgare de seamă în lupta ce o porți cu Elinii. Dară unde am sfârșit vorba în convorbirea dinainte? Ziceam că nu este cu puțința — omește vorbind — ca pescarii să predomine pe filosofi. Și cu toate acestea a fost cu puțință, de unde este văzut lucru, că ceia ce s'a făcut, prin char s'a făcut. Ziceam că nu eră cu puțință nici de ași inchipui cineva niște astfelu de succese, și am arătat, că nu numai și li-au inchipuit, ci le-au dus și la un bun sfârșit cu cea mai mare ușurință. Același subiect, deci, să-l continuăm și astăzi cu vorba, și să vedem cum li-a venit lor în minte, și în ce s'ar fi bizuit să predomineze lumea, dacă nu ar fi văzut pe Christos învieat. Nu cumva 'și-au ieșit din minți, ca să se gândiască la așa ceva cum s'ar întâmplă? — fiindcă în adevăr covârșaste orice nebunie, ca ii să aștepte de a săvârși un asemenea lucru fără charul Dumnezeu. Cum de l-au săvârșit, dacă au fost maniaci și ieșiți din minți? Și dacă au fost cu mintea întreagă — duple cum au dovedit lucrurile — cum acei doisprezece oameni fără ca să ia vreo garanție din ceriuri vrednică de crezut, și fără ca să se bucure de ajutoriul de sus, s'au asvârlit în atâtea și atâtea primejdii grozave? cum de s'au luptat voinicește cu pământul și marea, spre a schimba obiceiurile întregii lumi, ce erau atât de înțepenite în trecerea timpurilor, și cum au putut ii să stea în luptă cu o așa bărbăție? Și ceia ce este mai mult încă, că ii chemând omenirea la ceriu și la bunu-

<sup>1)</sup> *Partea morală.* Contra Elinilor, și că nu în înțelepciune sau bogăție trebuie a se lauda cineva, ci în Dumnezeu. Că cel ce viețuiește aici în dezmerdări, acolo trebuie a pătîmi rele. Că nici meșteșugul, și nici slujba ostășască nu poate a ne împiedeca dela studierea celor sfinte și Dumnezești. (Veron).

rile cele de acolo, cereau pe de altă parte disprețuirea bunurilor prezente; dară atunci în ce se bizuiau ii ca să convingă pe auditori? Și cel puțin dacă ar fi fost crescuți în slavă, bogăție, în stăpânii și în învățătură, și poate că nici așa nu li-ar fi fost îngăduit de a se încumentă la un lucru atât de greu, — dară cel puțin așteptarea lor ar fi avut oarecare cuvânt — dară acum iată că unii dintr'înșii se îndeletniceau cu pescuitul pe bălți, alții cu cusutul pieilor și facerea de corturi, iară alții cu slujbe la vamă. Dară nici una din aceste îndeletniciri nu eră atât de îndămănată spre filosofie, și spre a convinge pe cineva de a-și inchipui lucruri mari, și mai cu seamă când nici nu are exemple. Dară ii nu numai că nu au avut exemple că vor predomina lumea, ci încă că nu o vor predomina, mai ales că învățătura lor eră ceva nou. Mulți s'au încercat să introducă inovații, însă s'au stins, și nu spun că printre Elinii s'au petrecut asemenea lucruri, ci printre Iudei și în timpul apostolilor chiar, și nu doisprezece oameni, ci o mulțime nenumărată s'a aruncat atunci în luptă. E vorba de partizanii lui Theudas și ai lui Iuda, carii împreună cu ucenicii și cu o mulțime multă de popor s'au pierdut. Acest exemplu, și frica căpătată de aici, eră deajuns ca să i cumintească pe apostoli, dacă n'ar fi fost convinși că fără puterea dumnezească este cu neputință de a predomina lumea. Dară chiar dacă ii nădăjduiau că vor predomina lumea, cu ce speranță și-au luat asupra-și atâtea primejdii, dacă nu aveau privirea ațintită în viitoriu? Să zicem că ii nădăjduiau a predomina lumea; dară atunci ce așteptau ii să câștige prin faptul că au atras pe toți cătră cel ce n'a înviat — după cum spuneți? Dacă chiar astăzi oameni cari au crezut în împărăția ceriurilor și în miile de hunătăți de acolo, și totuși cu greu ar primi să se arunce în primejdii, apoi cum aceia ar fi suferit atâtea în zadar, ba încă pentru ceva rău? Căci dacă nu au fost în realitate cele petrecute cu Christos, că dacă Christos nu s'a înălțat la ceriuri, și dacă ii ar fi plăzmit toate acestea cu scop de a convinge pe alții, apoi negreșit că și-ar fi bătut joc de Dumnezeu, și și-ar fi atras de sus mii de trăsnete asupra capului lor. Dealtmîntrelea chiar de ar fi avut ii o asemenea bunăvoință pe cât timp trăia Christos, totuși murind el li s'ar fi stins orice zel, căci dacă nu înviea, li s'ar fi

părut că el a fost numai un înșelătoriu și viclean. Nu știți, că armatele, trăind generalul sau împăratul, fie chiar de ar fi cât de slabe, totuși sunt concentrate sub același comandant, pe când dacă lipsește capul, chiar de ar fi oricât de puternice, se împrăstie?

De care cuvinte convingătoare s'au înarmat ii, spune-mi, voind a începe predica evangheliei, și a se împrăstie în lumea întreagă? Și cum de nu s'au oprit în fața atâtor piedici? Dacă ii erau niște maniaci ieșiți din minți — și nu voiu conțeni de a spune aceasta — ar fi trebuit ca să nu poată face nimic, fiindcă nimeni nu se convinge de niște maniaci; dară dacă ii au reușit în întreprinderea lor, duple cum și este, și duple cum arată sfârșitul acelei întreprinderi, apoi aceasta ni dovedește că dânșii au fost mai înțelepți decât toți. Și dacă au fost mai înțelepți decât toți, apoi e văzut lucru că nu în zădar s'ar fi apucat ii de predică, căci dacă nu ar fi văzut pe Christos învieat, ce ar fi putut fi în stare ca să-i asvârle pe dânșii în asemenea războiu? Ce anume nu i-ar fi îndepărtat dela o asemenea hotărîre? Li-a spus lor, că «după trei zile voiu înviea» și li-a făgăduit cele ale împărăției ceriurilor; li-a spus că vor stăpâni lumea întreagă, luând Duh sfînt, și multe altele pe lângă acestea, care covârșesc întreaga natură. Dară dacă nu s'ar fi îndeplinit nimic din aceste făgăduinți, deși trăind el credeau poate făgăduinților, totuși după moartea lui n'ar mai fi crezut de loc, dacă nu l-ar fi văzut învieat din morți. Fiindcă și-ar fi zis: «spuneă că peste trei zile voiu înviea» și n'a învieat; ni-a făgăduit că ni va da Duh sfînt, și nu ni l-a trimis; apoi cum vom crede noi celor viitoare, când cele prezente l-au desmințit? De ce dacă n'a învieat, ii au propoveduit că a învieat? «Fiindcă il iubeau» zici tu. Și cu toate acestea mai natural eră ca să-l urască ca pe un înșelătoriu, și trădătoriu, fiindcă entusiasmându-i cu mii de speranțe, și smulgându-i din casele lor, dela părinții și rudele lor, și pe întreaga națiune Iudaică făcând-o să-i războiască din toate puterile, la urmă i-a trădat. Și dacă aceasta s'ar fi petrecut din căuză slăbăciunei și a neputinței sale, poate că ar fi trecut cu vederea, dară acum faptul acesta s'ar fi crezut de cea mai mare înșelăciune. Ar fi trebuit ca el să spună adevărul, iară nu să făgăduiască ceriul, el care a fost om muritoriu, duple cum spuneți voi. Așa că eră mai natural ca ii să propoveduiască înșelăciunea lui,

să-l arate lumii ca pe un înșelătoriu și fermecătoriu, și-astfelii și dânșii ar fi scăpat de primejdii, în același timp și războiul l-ar fi înlăturat. Dacă Iudeii au dat arginți ostașilor ca să spună că ucenicii lui i-au furat trupul, și dacă și dânșii s'ar fi prezentat înaintea lor și ar fi zis: «da, noi l-am furat —! și Christos n'a învieat», apoi de câtă cinste nu s'ar fi bucurat? În cât atârnă de dânșii ca să fie și cinstiți, să fie și incununați.

Deci, din ce cauză a înlocuit ii toate acestea prin batjocura și primejdiile cele mai mari, dacă nu ar fi fost la mijloc o putere Dumnezească, care să-i convingă, și care eră mai puternică decât toate primejdiile prin care au trecut? Dacă poate nici cu acestea nu te putem convinge, apoi gândește-te și la următorul fapt: că dacă n'ar fi fost așa, chiar de s'ar fi pregătit ii cât de mult, totuși n'ar fi predicat în numele lui, ci s'ar fi depărtat de dânșii, pentru ceia ce spun. Voi știți că noi nici nu putem suferi măcar, ca să auzim de numele celor ce ne-au înșelat cu deacestea. Apoi atunci cum de propoveduiam numele lui, așteptând a stăpâni lumea prin tr'însul? Pe când ii trebuia a aștepta cu totul din contra, adică că chiar de ar fi stăpânit-o, totuși s'ar fi pierdut punând la mijloc numele înșelătorului. Deci, dacă voiau să astupe cele mai dinainte, trebuia să tacă, fiindcă a se azvârli în luptă își aprindeau asupra-li și un războiu mai mare, și un rizilic mai mare.

Deci, cum de li-a venit lor în minte ca să plăzmuiască fapte de acestea? — fiindcă chiar și ceia ce au auzit dela dânșii, au pierdut din minte. Dacă chiar atunci pe când nu aveau nici o frică, și ii uitau, și multe nici nu pricepeau, duple cum spune și evanghelistul, dară încă când i-a stăpânit și o așa frică mare, cum de nu a sburat din mintea lor totul? Și ce spun eu de cuvinte? — când chiar și dorința lor cătră dascal se vestejă pe nesimțite, prin frica celor viitoare, din care cauză îi și dojană. Iată de pildă, că încă pe când ii atârnau de dânșii, dese-ori il întrebau: «unde mergi»? iară mai pe urmă când li-a desvoltat acele povețe lungi, istorisindu-li cele ce se vor întâmplă la moartea lui pe cruce, și relele ce-i vor înăbuși după aceasta, ii cuprinși de groază rămăsese ca prostiți, căci ascultă-l ce li zicea: „Nimeni dintre voi nu mă întreabă: unde mergi? Dară fiindcă am grăit vouă acestea, întristarea

a umplut inima voastră“ (Ioan 16, 6. 7). Deci, dacă ii în timp ce așteptau să moară și să învieze, și încă se împuținase și se întristase atât de mult, — dară dacă nu i-ar fi văzut învieat, cum nu ar fi pierit? cum nu ar fi căutat ca să se pogoare chiar de vii în pământ, fiind cuprinși de ciuda înșelăciunii, în care au căzut, și de groaza celor ce-i așteptă pe viitoriu?

De unde apoi acele dogme înalte la dâșii? iară pe cele mai înalte li-a spus că pe urmă le vor auzi. „Încă multe am a spune vouă, zice, ci nu le puteți purta acum“ (Ib. vers. 12), așa că cele de după aceasta au fost mai înalte. Unul dintre ucenici nici nu voia să meargă cu dânsul în Iudeia, fiindcă auzise de primejdii, ci zicea: „Să mergem și noi ca să murim împreună cu el“ (Ib. 11, 16), fiind oarecum îngreuiat, sau mai bine zis, nemulțămît fiindcă a așteptat atât de mult ca să moară. Deci, dacă acest ucenic fiind cu dânsul împreună, și încă așteptă să moară, din care cauză eră chiar și nemulțămît, — dară încă fără dânsul și fără ceilalți ucenici ce n'ar fi putut așteptă să pătimească, când mai ales și muștrarea cugetului eră mai mare, din cauza necinstei lui? Și ce aveau de spus ii împărăștiindu-se în lume? Căci moartea și patimile lui le știă întreaga lume, de vreme ce a fost spânzurat pe un loc înalt, în miezul zilei, în metropolă, la o sărbătoare mare, când nici nu eră slobod de a se scăpa ceva din vedere, — dar învierea lui n'a văzut-o nimeni dintre cei deafară, ceia ce nu eră pentru dâșii o piedică mică în a convinge pe alții. Când el a fost înmormântat, cu toții au împărășit vestea, și cum că ucenicii i-au furat trupul noaptea, aceasta o spuneau ostașii împreună cu toți Iudeii, dară cum că a învieat, nimeni din cei deafară nu știe; deci, în ce nădăjduiau ii ca să convingă lumea?

Dacă făcându-se și minuni, și încă ostașii s'au înduplecat ca să mărturisească cu totul contrar, dară ii cum de nădăjduiau ca să propoveduească și fără minuni? ii, carii nu câștigase nici un ban dela nimeni, cum, zic, se încumetau ca să convingă marea și uscatul despre învierea lui din morți? Dacă ar fi făcut-o aceasta împins de iubirea de slavă, apoi cu atât mai mult ar fi trebuit ca fiecare să-și laude dogmele și isprăvile sale, și nici de cum ale celui mort. Dară poate că atunci nu i-ar fi

crezut oamenii? Și pentru cine auzind spunându-se ar fi crezut mai degrabă? Pentru cel prins și restignit, sau pentru dâșii carii fugeau și scăpau din mâinile Iudeilor? Pentru ce, spune-mi, dacă ii urmau a face aceasta n-au lăsat de îndată Iudeia, și nu s'au dus prin cetățile deafară, ci se învârteau înăuntrul Iudeei? Cum de credeau oamenii, dacă ii nu făceau minuni? Dacă făceau minuni, apoi faptul petrecut eră al puterii lui Dumnezeu. iară dacă nu făceau, și cu toate acestea stăpâneau lumea, apoi atunci faptul eră cu mult mai minunat. Nu cunoșteau ii pe Iudei? spune'mi; nu știau deprinderea cea rea a lor, cum și sufletul lor cel plin de invidii? Căci ii au aruncat cu pietre chiar și în Moisi, după ce au trecut marea roșie ca pe uscat, după biruința și trofeile acele minunate, după ce fără vărsare de sânge, ii prin mâinile lui au stat cu bărbăție contra Egiptenilor care ii rōbise, după ce li-a dat mana în pustiu, după sfărîmarea pietrelor din munți și curgerea apei din ele, după miile de minuni făcute cu ii în Egipt, la marea roșie, și în pustie. Tot ii au aruncat și pe Ieremia într'un lac, și pe mulți din Proroci au ucis. Ascultă ce spune Elie după foamea cea grozavă, după norul acel minunat, și după focul pe care l'a pogorit din ceriu, precum și după jertfele acele paradoxice, ascultă-l, zic, ce spune el, fiind alungat de dâșii departe mult de țară: „Doamne, pre Prorocii tăi au ucis, altarele tale le-au surpat, și am ramas eu singur, și caută sufletul meu ca să-l ia pre el“. (3 Imp. 19, 14).

Deci, cum s'ar fi putut ii apăra contra Iudeilor? spune'mi, — mai ales că nici nu făceau nimic din cele legiuite; cum s'ar fi putut apăra, când ii erau mai neînsemnați și mai disprețuiți decât toți ceilalți, și când introduseseră atâtea inovații, pentru care au și restignit pe dascalul lor? Dealtmintrelea nici nu li s'ar fi părut Iudeilor atât de grozav, dacă asemenea lucruri li-ar fi spus Christos, fiindcă ar fi crezut cel puțin că el face acestea spre a câștiga slavă. pe când acum pe dâșii mai mult ii urau, ca pe uniia ce să războiau pentru un altul. Dară poate că-i ajutau legile Romanilor? Inșă tocmai acele legi îi împiedecau mai mult, căci ziceau: „Tot cel ce se face pe sine Impărat, nu este prieten Cesariului“ (Ioan 19, 12). Încât numai aceasta



eră deajuns de a-i împiedecă, că erau adecă ucenici ai celui crezut de împărat, și că voiau de a predomină poroncile lui. Așă dară ce i-a entuziasmat pe dânșii atât de mult, încât să se arunce în astfelu de primejdii? Ce spuneau ii despre Christos, și ce anume cuvinte se păreau adevărate? Că s'a restignit? Că s'a născut dintr'o femeie Iudaică săracă, și logodită cu un tâmplariu Iudeu? Că eră dintr'o națiune urită de toată lumea? Dară toate acestea erau deajuns nu numai ca să nu atragă pe auditori, ci chiar să-i întărite pe toți, și mai ales fiind spuse de un făcătoriu de corturi, de un pescariu sau și de un vameș. Oare ucenicii nu li-au judecat toate aceste în capul lor? — mai ales că naturile fricoase mai multe își imaginează chiar și decât în realitate, și astfelu de natūri erau cele ale ucenicilor lui.

Deci, în ce se nădăjduiau ii ca să reușască în planul lor? Sau mai drept vorbind, nici nu s'ar fi mai nădăjduit în altceva, mii de împrejurări contribuind a-i depărtă dela asemenea întreprindere, dacă nu ar fi învieat Christos. Nu este prin urmare invederat chiar și pentru cei mai tâmpi, că dacă ii nu s'ar fi bucurat de un char mare și îmbelșugat, și dacă n'ar fi avut dovadă învierii lui, nu numai că nu s'ar fi încercat să facă aceasta, dară încă nici nu s'ar fi gândit? Că dacă erau atâtea piedici care îi contrarieau în voința — și nu zic în acțiunea lor — și cu toate acestea au voit și au ieșit la lucru, ba încă au făcut lucruri care au covârșit toată așteptarea omenească, apoi e văzut lucru că ii au făcut toate acestea nu cu puterea omenească, ci cu charul Dumnezeesc.

Deci iubiților, aceste cuvinte să le rumegăm neconținut, și nu numai în noi înșine, ci și împreună cu alții, și atunci ușor ni va fi ca să găsim explicația tuturor celorlalte. Să nu crezi că dacă ești meșteșugariu, apoi un asemenea studiu ar fi străin de tine. Și Pavel a fost făcătoriu de corturi, și cu toate acestea a uimit lumea. «Dară, zici tu, Pavel a fost plin de char, și de aceia a grăit toate cu curaj». Dară el chiar și mai înainte de char se găsiă la picioarele lui Gamaliil, și charul de aceia l-a primit, fiindcă a arătat o vieată vrednică de char, iar după primirea charului el iarăși și-a continuat meșteșugul. Deci nimeni din cei ce au vr' un meșteșug să nu se rușineze, ci numai cei ce trăiesc în îmbelșugare, cei ce nu lucrează nimic, cei ce au nevoie de mulți slujitori și se bucură de o negrăită îngrijire, numai aceștia

să se rușineze. A munci cineva ca să se hrăniască, este un felu de filosofie mare, căci și sufletele acestora sunt mai curate, și cugetele lor sunt mai harnice. Cel ce nu lucrează nimic, multe graiește de geaba, multe face fără rost, nu lucrează nimic buș în cursul zilei, și este stăpănit de o piroteală veșnică, — pe când cel ce se găsește în lucru, nimic nu primește cu grabă, nici cu cugetul, nici cu vorba, și nici cu fapta, căci sufletul său este pironit neconținut cătră o vieată activă. Deci, să nu disprețuim pe cei ce se hrănesc cu mâinile, ci încă să-i fericim pentru aceasta. Ce mulțămire ai tu, spune-mi, când primind partea de moștenire dela tatăl tău, nu faci nimic, și cheltuiești totul în zadar? Nu știi, că nu cu toții vom aveă aceiași respundere, ci acei ce s'au bucurat aici de o mai mare libertate, vor fi judecați mai aspru, iară cei ce au trăit în necazuri, strâmtorări, sărăcie, sau altceva de acest felu, vor fi judecați mai cu blândeță? Iară acestea sunt invederate dela Lazăr și bogatul din evanghelie. Tu, fiindcă ți-ai petrecut timpul fără folos în trândăvie, vei fi invinováțit cu drept cuvânt, pe când săracul și meșteșugariul cheltuindu'și restul de timp în cele folositoare, se va bucură de mari cununi. Dară poate mi vei pune înainte slujba ostășască, și-ți vei găsi cuvânt de îndreptare din cauza indeletnicirilor ostășești. Dară pretextul acesta nu și are cuvânt, căci și Corneliu eră sutaș în oaste, și cu nimic nu l-a vătămat incingătoarea ostășască spre o vieată curată. Tu însă când îți petreci timpul cu femeile dela orchestră, și cu mimicii din teatru, nu pui înainte niciodată frica de căpitenie, sau sila slujbei ostășești, iară când vă chemăm la biserică, atunci găsiți mii de piedici. Și ce vei spune în ziua aceia, când vei vedeă flacăra și riurile cele de foc, și legăturile cele nedelegate, și vei auzi plângerea și scrâșnirea dinților? Cine te va ajută în acea zi, când vei vedeă pe meșteșugariu, și pe cel ce a trăit aici cu curățenie, bucurându-se de toată slava, iară pe tine, care astăzi te găsești înfășat în haine moi și mirositoare (parfumate), pătimind cele mai grozave? Ce folos vei aveă atunci din bogăție și din averea ta? Și ce vătămăre poate fi meșteșugariului din sărăciea lui? Deci, ca nu cumva să pătimim de acestea, să ne înfricoșăm de cele vorbite acum, și toată ocupațiunea noastră să o cheltuim în lucruri folositoare pentru hrana noastră trupească și sufletească. Astfelu numai vom puteă îmblânzi

pe Dumnezeu pentru păcatele trecute, vom putea în acelaș timp a ni adăoge și fapte bune în viitoriu, și ne vom învrednici și împărăției cerurilor, prin charul și filantropia Domnului nostru Iisus Christos, căruia se cade slava în vecii vecilor. Amin.

## OMILIA VI

„Iară eu, fraților, venind la voi, venit-am nu întru înălțarea cuvântului și a înțelepciunei, vestind vouă mărturisirea lui Dumnezeu. Că n'am judecat a ști ceva întru voi, fără numai pre Iisus Christos, și pre acesta răstignit“. (Cap. 2, 1. 2).

Nimic nu este mai aplecat spre luptă ca sufletul lui Pavel, sau mai dreptul vorbind, nu sufletul lui, căci nu el a aflat acestea, ci, nimic nu este deopotrivă charului care lucră prin el, și care toate le biruieă. Erau deajuns numai cele spuse în urmă, ca să dehoare trufia celor ce se făliu cu înțelepciunea, sau mai bine zis, eră deajuns chiar numai o parte din cele spuse, însă pentru ca biruința să fie și mai strălucită, iată că intră însuși el în luptă cu contrarii, și se luptă voinicește prin cele vorbite, și cari ni stau de față. Gândește-te bine: a adus la mijloc prorocia care zice: „pierde-voiu înțelepciunea înțelepților“; a arătat înțelepciunea lui Dumnezeu, cum prin păruta nebunie a doborât filozofia celor profani; a arătat că Dumnezeu nu numai că a învățat omenirea prin cei proști, ci încă că a și chemat pe cei proști, — iară acum arată că însuși faptul propoveduit, cum și modul propoveduirii, erau deajuns spre a-i tulbură, și nu i-au tulburat. «Nu numai ucenicii sunt proști, zice, ci chiar și eu care vă propoveduiesc». De aceia zice: „Iară eu, fraților“ — pune și de astă dată numele de „frați“ muind așa zicând asprimea vorbei — „venit-am la voi nu întru înălțarea cuvântului și a înțelepciunei, vestind vouă mărturisirea lui Dumnezeu“. Dară ce? spune'mi: dacă voi ai să vii la dânșii

întru înălțarea cuvântului, ai fi putut? «Eu chiar de ași fi voit, zice, nu ași fi putut, iară Christos dacă ar fi voit, ași fi putut. Dară n'a voit, ca astfeliu să facă trofeul mai strălucit». De aceia și mai sus arătând că al lui Christos a fost faptul, al lui a fost și voința ca el să propoveduiască cuvântul atât de prost, ziceă: „că nu m'a trimis Christos ca să botez, ci să propoveduiesc evanghelia (bine vestesc) nu întru înțelepciunea cuvântului“. Mai presus de voința lui Pavel eră voința lui Christos, și ceia ce voiă Christos eră cu mult mai mare, decât ceia ce voiă el. «Deci, zice, nu vă vestesc vouă mărturisirea lui Dumnezeu, ca să'mi arăt talentul în vorbă, și nici nu sunt inarmat cu cuvintele filozofilor de afară».

El n'a zis: «să vă vestesc vouă predica evanghelică» ci „mărturisirea lui Dumnezeu“, ceia ce eră în deajuns de a-i întoarce din calea cea rătăcită, căci el predicând se preumblă primprejurul morții. De aceia a și adaos:

„Că nu am judecat a ști ceva întru voi, fără numai pre Iisus Christos, și pre acesta răstignit“. Aceasta o ziceă, ca să arate că el este străin cu desăvârșire de înțelepciunea celor profani, dupre cum spuneă și mai sus, „venit-am nu întru înțelepciunea cuvântului“. Cum că eră cu puțință ca el să o aibă și aceasta, este foarte învederat, căci sufletul aceluia, ale căruia haine învieau morții, și ale căror umbre alungau boalele, cu atât mai mult ar fi putut ca să arate elocvența, sau darul de a vorbi frumos. Acest dar se capătă prin învățătură, pe când celalalt covârșaste orice meșteșugul, cu atât mai mult ar fi putut cunoaște cele mai mici. Dară nu l'a lăsat Christos, fiindcă nu eră în interesul planului tras. Cu drept cuvânt deci, zice: „Că n'am judecat a ști ceva“, fiindcă «și eu, zice, voiesc ceia ce voiește și Christos». Mie mi se pare că de aceia vorbește cu dânșii mai umilit decât cu alții, pentru ca să li înfrâneze trufia lor, căci expresiunea „n'am judecat a ști“ a fost zisă spre deosebire de înțelepciunea celor de afară. «N'am venit, zice, ca să împletesc silogisme, nici sofizme, și nici altceva să vă spun, decât că

Christos a fost răstignit. Aceia grăiesc multe, și vorbesc de multe, țesind cuvinte lungi de 1200 de picioare (μακρός ἑλλειπτότερος διαλόγος λόγῳ), făurind silogisme și raționamente false, și încălcând mii de sofizme, — eu însă am venit la voi nimic alta spunându-vă, decât că Christos a fost răstignit, și pe toți aceia i'am alungat, ceia ce este semn negrăit de puterea celui propoveduit».

„Și eu întru slăbăciune, și întru frică, și întru cutremur mare am fost la voi“ (Vers 3). Aici iarăși pune și o altă concluziune, căci pare că zice: «Nu numai că cei ce au crezut sunt proști, nu numai cel ce vă vorbește este prost, nu numai că și modul învățături este încărcat de prostie, nu numai că înseși predica este de ajuns de a-i tulbură, — căci crucea și moartea erau cele vestite, — dară odată cu acestea mai sunt și alte piedici, primejdii și zavistii, frica zilnică și alungarea de pretutindeni». De altfelu sub denumirea de: „slăbăciune“ el în multe locuri înțelege goanele asupra sa în general, precum zice și aiurea: „Și ispita, (slăbăciunea) ce eră în trupul meu n'ați defăimat“ (Gal. 4, 14) și iarăși: „De trebuie a mă laudă, întru neputințile (slăbăciunile) mele mă voi laudă“ (II. Cov. 11, 30). Intru care neputinți? „In Damasc mai marele poporului, zice, a lui Areta Impăratul, păză cetatea Damascului vrând să mă prinză“ (Ib. vers. 32), și iarăși: „Pentru aceia bine voiesc întru neputințe“ și apoi spunând în care anume neputințe, a adaos: „întru defăimări, în nevoi, în goane, în strâmtorări“ (Ib. 12, 10). Și acum tot același lucru îl spune, căci zicând „întru slăbăciune“ a adaos imediat „și întru frică, și întru cutremur mare am fost la voi“. Ce spui? Și Pavel se înfricoșă de primejdii? Se temeă și el, și se înfricoșă foarte, căci deși eră Pavel, eră în același timp și om. Aceasta nu eră o învinovățire pentru Pavel, ci slăbăciune a naturei sale, pe deoparte, iară pe de alta laudă a intențiunei sau a voinței sale, că deși se temeă de moarte și de bătăi, totuși n'a făcut nimic nedemn pentru cea frică; iară cei ce spun că el nu se temeă de bătăi, nu numai că nu-l laudă, ci încă îi taie pe sub ascuns mult din laudele ce

i se cuvin. Dacă el nu se temeă, apoi ce felu de stăruință, sau ce fel de filosofie aveă de a suferi primejdiile? Eu tocmai de aceia îl admir, fiindcă temându-se, și încă temându-se nu cum s'ar întâmplă, ci temându-se cu cutremur mare de primejdii, într'una alergă încununându-se, și nu s'a plecat nici la una din primejdii, ci pretutindeni pe mare și pe uscat predicând cuvântul evangheliei, el a curățit lumea întreagă.

„Și cuvântul meu, și propoveduirea mea nu eră întru cuvinte îndemnătoare ale înțelepciunei omenești“ (Vers. 4), adică că nu aveă înțelepciunea lumească. Deci, dacă propoveduirea nu aveă în ea nimic amăgitor, nimic înșelător, dacă cei chemați erau proști, dacă chiar și cel ce li predică eră tot așa felu, dacă stă în fața lor și goana și frica și cutremurul, apoi cum de au predominat lumea, spune-mi, fără ajutoriul puterei Dumnezeești? De aceia zicând: „Cuvântul meu și propoveduirea mea nu eră întru cuvinte îndemnătoare ale înțelepciunei omenești“ a adaos imediat: „ci întru arătarea Duhului și a puterei“.

Ai văzut cum cele nebune ale lui Dumnezeu sunt mai înțelepte decât oamenii, și cele slabe sunt mai tari? Că iată cum cei proști propoveduind de acestea, cum legați și de pretutindeni alungați, predominau la urmă pe cei ce-i alungau! Cum și în ce felu? Nu oare prin credința pe care li-a dat-o Duhul? Deci și aceasta este o dovadă mărturisită. Căci cine, spune-mi, văzând morții învieați și demonii alungați, n'ar fi primit propoveduirea lor? Dară fiindcă sunt și puteri amăgitoare, ca de pildă cele ale fermecătorilor, apoi el a spulberat și această bănuială, căci n'a spus simplu „puterei“, ci mai întâiu „arătarea Duhului“ și după aceia a spus „Și a puterei“, arătând că faptele petrecute sunt duhovnicești. Deci, dacă propoveduirea n'a fost vestită prin înțelepciunea omenească, apoi aceasta nu este o imputinare sau o micime a ei, ci încă o mare podoabă, și o mare laudă. Aceasta tocmai că o arată a fi dumnezească, și că rădăcinile ei le are de sus din ceriuri.

De aceia a și adaos: „Ca credința voastră să nu fie întru înțelepciunea oamenilor, ci întru puterea lui Dumnezeu“ (Vers. 5). Ai văzut cum prin

toate acestea a arătat marele folos al simplității, cum și marea vătămare a înțelepciunii? Aceasta din urmă (înțelepciunea) golește crucea de orice putere, pe când cea dintâi (simplitatea) o proclamă de putere a lui Dumnezeu; aceasta îi pregătește de a se lăuda pe sine, pentru că n'au aflat nimic din cele trebuitoare, pe când aceia pregătește pe om de a primi adevărul, și-l face de a se mândri în Dumnezeu. Și iarăși, tot înțelepciunea amăgește pe mulți de a lua dogma creștină ca omenească, pe când simplitatea o dovedește lămurit ca Dumnezească și coborâtă din ceriuri. Când dovada se face în înțelepciunea vorbelor, de multe ori și cei mai ticăloși stăpânesc pe cei mai blajini, zicând că sunt tari în cuvânt, și astfel minciuna alungă adevărul. Dară aici nu este tot așa, căci nici Duhul sfânt nu se pogoară într'un suflet necurat, și nici pogorându-se nu se poate a rămâne biruit, chiar de s'ar asvârli asupra-i toată tăria și toată măestria cuvintelor. Dovada dată prin fapte și prin minuni, este cu mult mai lămurită decât cea din vorbe pompoase.

<sup>1)</sup> Dară poate că ar zice cineva: «apoi dacă propoveduirea trebuie a predomină, și de cuvinte nu este nevoie ca să nu se golească crucea, de ce semnele și minunile s'au oprit acum și nu se mai arată? De ce? Vorbești poate ca necredinciosii, și nu primești că s'ar fi făcut minuni nici chiar pe timpul apostolilor, sau că în adevăr cauți ca să știi? Dacă vorbești ca necredinciosii, apoi asupra acestei păreri mă voi ridică mai întâi. Dacă atunci nu s'au petrecut semne și minuni, apoi cum, fiind alungați, persecutați, întru cutremur mare, legați și considerați de dușmani obștești ai întregii lumi, și la îndemâna tuturor de a pătimi rele, neavând cu dânsii nimic atrăgătoriu, nici vorbă, nici însemnătate, nici bogăție, nici cetate, nici națiune, nici neam, nici profesiune, nici slavă și nici altceva de acest feliu, ci toate cele contrare, simplitatea, prostia, sărăcia, ura, disprețul, și găsindu-se contra întregii lumi, cum, zic, apostolii Domnului după atâtea contrarietăți convingeau pe oameni vestindu-li astfel de lucruri? Căci și poroncile ce îi le dau, întimpinau mult necaz, și dogmele ce le

<sup>1)</sup> *Partea morală.* Cum că prin puterea Dumnezească au putut apostolii ca să predomineze pe Elini, și că noi cu toții trebuie de a ne îndemna către fapta bună, doveditoare de o vieță curată, decât către semne și minuni. (*Veron.*)

propoveduiau erau însoțite de multe primejdii; de asemenea și cei ce ascultau și urmau a se convinge; trăiau în beții și în răutate mare. Deci, cum îi convingeau? spune-mi. De unde aveau ei puterea de a-i convinge? Iară dacă îi și fără minuni i'au convins, apoi atunci, după cum am mai spus, minunea se arată încă și mai mare. Deci, dacă astăzi nu se mai fac minuni, apoi aceasta nu o lua ca dovadă că nici atunci nu s'au făcut, căci și atunci spre folosință se făceau, precum și astăzi tot spre folosință nu se fac. Atunci nu silea de a se convinge cineva numai cu cuvântul, precum nici astăzi predica nu se face numai întru înțelepciune. Că dacă cei ce au semănat cuvântul la început au fost simpli și neînvățați, și nimic nu grăeau dela dânsii, ci numai ceia ce primise dela Dumnezeu au imprăștiat în lume, apoi și noi cei de acum nimic nu introducem dela noi, ci numai ceia ce am primit dela aceia, acelea, zic, le grăim către toți. Nici astăzi nu căutăm a vă convinge prin silogisme și sofisme, ci numai prin sfintele scripturi și prin minunile de care vă vorbim, vă arătăm credința. Chiar și aceia nu se convingeau numai prin minuni, ci și discutând și vorbind, iară vorbele lor le făceau mai puternice, după cât se vede, nu atât tăria și agerimea celor vorbite, precât minunile și mărturiile trase din vechile scripturi.

«Dară cum, zici, atunci erau folositoare minunile, și astăzi nu mai sunt»? Să ne închipuim o idee, — căci lupta mea până acum este îndreptată contra Elinului, — și prin această închipuire spun totul ce ar fi, — să ne închipuim, zic, ideea — și primească a crede necredinciosul măcar prin concesie la cele spuse — că de pildă Christos ar veni acum; și când, deci, ar veni Christos și toți ingerii împreună cu dânsul, și s'ar arăta că el este Dumnezeu, și toate sunt supuse lui, oare n'ar crede și Elinul? Dară este învederat că i s'ar închină și i-aranumii Dumnezeu, chiar de ar fi el de o mie de ori în-căpăținat. Că cine, — privind ceriurile deschise, și pe dânsul venind pe nori încunjurat de toată ceata puterilor de sus, și riuri de foc trăgând după dânsii, și pe toți cei de față tremurând de frică, — nu i s'ar închină, și nu-l va numi Dumnezeu? Dară oare, spune-mi: i se va socoti Elinului spre credință acea închinare și cunoaștere? Nici de cum. Și de ce? Fiindcă aceasta, nu este credința, căci sila a făcut aceasta, și înfătoșarea

celor văzute, așa că faptul nu este izvorit din voință, ci el a fost atras spre această cugetare prin măreția celor văzute. Prin urmare, cu cât laptele petrecute (minunile), sunt mai invederate și mai siluitoare, cu atât și cele ale credinței se împuținează și se micșurează. De aceea astăzi nu mai sunt minuni. Și cum că aceasta este, ascultă-l ce spune lui Thoma: Fericiti cei ce n'au văzut și au crezut" (Ioan 20, 29). Așa dară, cu cât minunea se va arăta mai invederată, mai lămurită, mai pe față, cu atât și plata credinței se micșurează. Astfeliu că de s'ar face și astăzi minuni, același lucru s'ar întâmpla. Cum că atunci nu-l vom mai ști prin credință, a arătat-o Pavel zicând: „Că prin credință umblăm, iară nu prin vedere“ (II. Cor. 5, 7). Deci, precum atunci nu ți se va socoti fie credinciosului faptul, pentru că este văzut, tot așa și acum dacă s'ar face astfeliu de minuni ca în trecut. Când noi primim cele ce prin raționamente nu le putem afla de loc, atunci este credință. De aceea ne-a amenințat și cu gheena; dară ea nu se vede, fiindcă dacă s'ar vedea, același lucru s'ar întâmpla iarăși. Dealtmintrelea, dacă ai cere minuni, și astăzi chiar ai putea să le vezi — deși nu ca deacelea. De pildă ai putea să vezi miile de prorocii împlinite în mii de împrejurări, întoarcerea lumii la credința creștinească, prefacerea obiceiurilor sălbatece, întinderea evlaviei, și celelalte de acest feliu.

«Și care prorocii? zici tu; că după acestea s'au scris toate cele prorocite. Dară când s'au scris? și cum s'au scris? și de cine s'au scris? spune-mi, și cu câți ani mai 'nainte? Voiești cu cincizeci de ani mai 'nainte, sau cu o sută? Prin urmare atunci mai 'nainte de o sută de ani nu eră nimic scris. Dară atunci cum de păstră dogmele lumea creștină, ca și celelalte, nefiind deajuns ținerea de minte pe care omul o are? De unde au știut de pildă că Petru a fost răstignit cu capul în jos? Cum de li-a venit în minte celor după aceasta, ca să prezică că evanghelia se va propovedui în toată lumea, că cele Iudaice vor încetă, și nu se vor mai întoarce iarăși? Cum de s'au increzut cei ce au scris, încetând minunile? Cum cele scrise au ajuns până și prin țările barbarilor, până și în Indii, și până chiar dincolo de marginile oceanului, dacă cele spuse nu ar fi fost vrednice de crezut? Cine au fost cei ce au scris? Unde au

scris, și cum? Și pentru ce au scris? Poate că au scris ca să câștige slavă? Cum, deci, au scris cărțile altora? Poate că voind a recomanda dogma creștină? Și care dogmă? Cea adevărată, sau cea mincinoasă? Dacă omenirea ar fi luat-o de minciunoasă, eră natural ca nici să se apropie de evanghelii; iară dacă a primit-o ca adevărată, apoi atunci nu avea nevoie de plăzmuiri, după cum zici tu. Dealtfeliu și prorociile sunt așa feliu, încât și până astăzi nu se pot contrazice cu timpul cele vorbite. Dărîmarea Ierusalimului s'a petrecut cu mulți ani înainte. Dară mai sunt și alte prorocii din acel timp, care se prelungesc până la a doua venire, — și pe care, dacă voiești, încearcă-le — ca de pildă: „Și eu cu voi sunt în toate zilele până la sfârșitul veacului“ (Math. 28, 20), și „Pe aceasta peatră voi zidi biserica mea, și porțile iadului nu o vor birui pre dânsa“ (Ib. 16, 18), și „se va propovedui evanghelia aceasta la toate neamurile“ (Ib. 24, 14), și ceia ce a făcut femeia cea curvă, și alte multe de acest feliu. Deci, de unde a ieșit adevărul acestor prorocii, dacă au fost plăzmuiri omenesti? Cum de nu au biruit porțile iadului pe biserică? Cum pururea cu noi este Christos? Că dacă el n'ar fi cu noi pururea, nici biserica nu ar fi stăpânit. Cum de s'a întins evanghelia în toată lumea? Sunt deajuns a mărturisi vechimea sfințelor scripturi, chiar și cei ce au vorbit contra noastră, ca de pildă Chelsie și Bataneotul acela<sup>1)</sup> care a fost după dânsul, căci nu ar fi combătut ii niște scrieri compuse în urma lor, ci niște scrieri care existau prin timpul lor. Dealtmintrelea întreaga lume mărturisește într'un glas adevărul lor, fiindcă le-a primit. Dară, dacă nu ar fi fost la mijloc charul Duhului, nici conglăsuirea aceasta dela margini până la marginile pământului n'ar fi fost, ci ar fi pierit de îndată plăzmuitorii acelor minciuni, și nu s'ar fi petrecut atâtea fapte minunate din plăzmuiri și minciuni.

Sau nu vezi lumea întreagă închinându-se lui, și îndepărtând rătăcirea? Nu vezi filosofia monahilor, care

<sup>1)</sup> Notă De sigur că aici se face aluziune la vre-unul din filosofi ethnici, cari războieau creștinismul, ca de pildă: *Porfirie*, *Iamblich*, etc., contra cărora au scris diferiții apologetici din celelalte secole.

strălucește mai mult decât soarele? Nu vezi cetele fecioarelor, evlaviea intrată printre barbari, și pe toți în fine slujind sub același jug? Acestea nu sunt prezise numai de noi, ci au fost prezise și de Proroci din început, și deci nu te vei putea agăța de prezicerile lor, mai ales că cărțile lor sunt și printre dușmanii creștinismului, și sunt traduse în limba Elină. Multe prezic despre acestea și Prorocii din început, arătând că cel ce va veni, este Dumnezeu.

Deci, cum de nu cred astăzi toți? Fiindcă lucrurile au ajuns spre mai rău, iară pricina tuturor acestora suntem noi. Așa dară cuvântul nostru va fi îndreptat de acum contra noastră. Chiar și pe atunci nu numai prin semne și minuni credeau, ci mulți din cei ce se apropieau de dogmele creștine, erau atrași de vieța cea frumoasă a credincioșilor. „Așa să lumineze lumina voastră înaintea oamenilor, ca văzând, zice, faptele voastre cele bune, să proslăvească pre Tatăl vostru celdin ceriuri“ (Math. 5, 16), și „Iară inima și sufletul mulțimei celor ce au crezut eră unul, și nici unul ceva din averile lui zicea că este al său, ci eră lor toate deobște, și se da la fiecare, duple cum cineva aveă trebuință“ (Fapt. 4, 32. 35). Și astfel trăieau vieță îngerească. Dacă și astăzi s'ar face așa, apoi am întoarce la creștinism lumea întregă și fără minuni. Dar acum cei ce voiesc să se mântuiască, uite-se la scripturi, căci acolo vor găsi și de acestea, ba încă și mai mari decât acestea. Că pe atunci însuși dascalii întreceau prin vieța lor pe ceilalți petrecându-și vieța în foame, și în sete, și în golătate, pe când noi cei deacum căutăm a ne bucura de multe dezmerdări, de liniște și repaos. Nu așa însă făceau aceia ci strigau: „Până în ceasul de acum și flămânzim și însătoșăm, și suntem goli, și pătimim, și nu suntem așezați (statornici)“ (I. Cor. 4, 11). Unii alergau dela Ierusalim și până la Ilirie, altul până la India, altul până în țara Maurilor, alful în altă parte a lumii, iară noi nu îndrăznim a ieși nici din hotarele patriei noastre, ci căutăm dezmerdări, case strălucite, și alte multe în îmbelșugare. Căci, cine dintre noi a flămânzit vreodată pentru cuvântul lui Dumnezeu? Cine

a ajuns ca să viețuiască în pustiu? Cine a fost trimis să facă vre-o călătorie depărtată? Cine dintre dascalii, trăind din lucrul mânilor sale a venit în ajutorul și a altora? Cine a răbdat moarte în fiecare zi? Din această cauză și cei ce sunt cu noi, au devenit mai leneși. Că dacă cineva ar vedea pe niște ostași și generali luptându-se cu foamea și cu setea, cu moartea și cu toate celelalte rele, și suferind frigul și toate primejdiile ca niște lei, și cu toate acestea reușind în lupta lor pentru patrie, de sigur că i-ar admira, — dară când după aceasta i-ar vedea moleșiți în filosofea cea dinainte, când i-ar vedea iubind averile, ocupându-se cu speculațiile cele murdare, și la urmă biruiți de dușmani, apoi ar fi cea mai de pe urmă nebulie de a căuta cauza acestora. Aceasta tocmai să o judecăm și de noi față cu strămoșii noștri, fiindcă și noi am devenit mai slabi decât toți, și ne-am pironit cu trup și suflet vieței prezente. Chiar de s'ar găsi cineva având vre-o urmă a vechei filosofii, totuși în loc să stea în mijlocul cetății și să pună și pe alții în rânduială, el fuge la munți, iară dacă l-ar întreba cineva de pricina plecării lui, ar găsi pretexte de acelea care nu au nici-o iertare. «Pentru ca nu cumva, zice, să mă pierd cu totul, și nici să devin nelucrătoriu în fapta bună, de aceia fug». Dară, cu cât mai bine ar fi ca tu să te găsești nelucrătoriu și să câștigi pe alții, decât să stai pe vârful muntelui și să vezi pe frații tei pierduți? Deci, când unii se lenevesc în fapta bună, iară alții deși se îngrijesc, totuși stau departe de luptă apoi atunci cum vom birui pe dușmani? Chiar dacă ar fi astăzi și minuni, cine ar crede? Sau cine dintre ethnici s'ar uita la noi, când răutatea s'a înmulțit așa de tare? Fiindcă mai vrednică de credință li se pare multora vieța noastră cea curată, decât semnele și minunile, căci minunile, înaintea oamenilor răi și nerușinați, vor deșteptă bănueli viclene, pe când vieța curată va putea astupă chiar și gura diavolului.

Acestea le spun și stăpânitorilor, și celor stăpâniți și mai înainte de toți le spun mie însu-mi, ca să arătăm o viață plăcută, și punându-ne în bună rânduială, să disprețuim toate cele prezente. Să disprețuim averile, și să nu disprețuim gheena; să disprețuim slava, și să nu disprețuim mântuirea; să suferim aici osteneala și durerea, ca să nu cădem acolo în osândă. Astfeliu să războim noi pe Elini, în felul acesta să-i robim cu o

robie mai bună decât libertatea. Dară acestea se spun de noi de multe ori și neîntrerupt, însă se fac cât se poate de puțin. Cu toate acestea de se fac sau nu se fac este drept de a le aminti neconținut, căci dacă unuia amăgesc prin vorbe frumoase, apoi cu atât mai mult este drept, ca cei ce vor a întoarce pe alții la adevăr, să nu înceteze niciodată de a vorbi cele trebuitoare. Dacă cei ce amăgesc pe alții cu vorbele, întrebuințează atâtea uneltiri și momenele, ca de pildă cheltuiesc și bani și vorbe, sufăr și primejdii, și se dau de multe ori ca protectori, apoi cu atât mai mult noi, cari depărtăm pe alții dela înșălăciune, trebuie a suferi toate primejdiile și toate necazurile, ca astfel câștigându-ne și pre noi și pre alții, și devenind nebiruiți în fața dușmanilor, să ne învrednicim bunurilor făgăduite în Christos Iisus Domnul nostru, căruia se cuvine slava și stăpânirea în vecii vecilor. Amin.

### OMILIA VII

„Și înțelepciune grăim întru cei desăvârșiți, însă înțelepciune nu a veacului acestuia, nici a domnilor veacului acestuia, cari sunt pieritori, ci grăim înțelepciunea lui Dumnezeu întru taina cea ascunsă, care a rânduit-o Dumnezeu mai înainte de veci spre slava noastră“ (Cap. 2, 6. 7).

Intunerecul se pare a fi mai prielnic decât lumina pentru cei bolnavi de ochi, și de aceia acești bolnavi se refugiază într-o cameră întunecoasă. Tocmai aceasta s'a petrecut și cu înțelepciunea cea duhovnicească. Înțelepciunea lui Dumnezeu li se părea așa zișilor filosofi că este nebunie, iară cea a lor — care cu adevărat că eră nebunie — se credea de dânșii ca înțelepciune. Dară s'a întâmplat cu dânșii ceia ce s'ar întâmplă cu acela care crezându-se că are înțelepciune și cunoștință de marinariu, s'ar hotări ca să treacă pe marea cea nemărginită, fără corabie și fără pânze, și încă s'ar încercă ca să dovedească prin silogisme și raționamente, că este cu puțință, — pe când un altul crezut mai prost decât

toți oamenii s'ar lăsa în voea căpitanului, a marinarilor și a corabiei, și astfel ar călători în toată siguranța. Și iată cum păruta prostie a acestuia s'a dovedit mai înțeleaptă decât înțelepciunea aceluia. Bun este meșteșugul de a cârmui o corabie, însă când căpitanul făgăduiește mai mult decât poate, apoi atunci este o nebunie. Ori și ce meșteșug în fine, care nu se mărginește numai în hotarele sale, nebunie s'ar putea numi. Tot așa și cu înțelepciunea lumească. Dacă ea ar avea prietenie cu duhul, ar fi înțelepciune, dară fiindcă totul își atribuie ei, și crede că nu are nici o nevoie de ajutoriul celorlalte înțelepciuni, apoi s'a făcut nebunie, de și se părea a fi înțelepciune.

De aceia apostolul înfruntând-o mai întâi prin fapte, la urmă a numit-o nebunie, precum și pe înțelepciunea lui Dumnezeu numind-o mai întâi — după părerea aceloră — nebunie, la urmă iarăși prin fapte o arată a fi adevărată înțelepciune. Deci, după dovezile date, îi eră lui foarte ușor de a pune pe fugă pe contrari, și a zice: „Înțelepciune grăim întru cei desăvârșiți“ „Când eu, zice, cel crezut ca nebun, și cele nebune propoveduind, predomină pe cel înțelept, apoi nu l-am predominat printr'o înțelepciune nebună, ci printr'o înțelepciune mai desăvârșită, și încă cu atât mai tare și mai desăvârșită, cu cât aceia se arată mai nebună“. De aceia mai întâi numind-o așa, dupre cum o credeau atunci aceia, iară mai la urmă din fapte dovedind biruința ei, precum și pre aceia dându-i pe față ca nebuni, la urmă i-a dat adevăratul său nume, zicând: „Ci grăim înțelepciunea lui Dumnezeu întru cei desăvârșiți“. Înțelepciune numește predica și modul mântuirii prin cruce, iară înțelepti numește pe cei ce au crezut. Fiindcă aceia sunt desăvârșiți, carii știu că cele omenești sunt foarte slabe, și le trec cu vederea, ca unuia ce sunt convinși că nimic nu trebuie a se atribui lor, precum și erau credincioșii. „Însă înțelepciune nu a veacului acestuia“. La ce este bună înțelepciunea lumii, dacă ea se nimicește aici, și mai departe nu merge, ba chiar și cât stă aici nu poate să folosască cu nimic pe cei ce o au? Sub numele de stăpânitori sau domni ai veacului acestuia, el nu numește pe demoni, dupre cum își închipue unuia, ci pe cei din demnități, pe cei

din stăpânii, pe cei ce cred lucrul de disputat, pe filosofi, pe ritori, pe logografi, fiindcă aceștia stăpâneau, și de multe ori deveniau demagogi. I-a numit «domni ai veacului acestuia» fiindcă stăpânirea lor nu se întinde mai departe de veacul prezent. De aceia a și adăos: „cari sunt pieritori“, defăimând prin aceasta filosofia și înțelepciunea lumească, chiar dela cei ce se îndeleitnesc cu ea, adică dela nimicnicia lor, fiindcă după ce este și minciunoasă, și nebună, și nu poate afla nimic folositoriu, căci este slabă, apoi este și de o scurtă durată.

„Ci grăim înțelepciunea lui Dumnezeu întru taina cea ascunsă“. Intru care taină? de vreme ce chiar Christos zice: „Ce auziți cu urechea, să propoveduiți deasupra caselor“ (Math. 10, 27). Deci, cum de o numește aici taină ascunsă? Fiindcă nici inger, nici arhanghel și nici vre-o altă putere creată nu știea mai înainte de a se săvârși acea taină. De aceia și zice apostolul în altă parte: „Ca să se cunoască acum începătoriilor și domniilor întru cele cerești, prin biserică, înțelepciunea lui Dumnezeu cea de multe feluri“ (Efes. 3, 10). Aceasta a făcut-o Dumnezeu cinstindu-ne, încât și puterile cereștii să audă acele taine odată cu noi. Dealtmintrelea și noi când ni facem prieteni, aceasta o numim ca dovadă de prietenie cătră dâșii, să nu spunem tainele nimănu mai înainte de dâșii. Audă cei ce dau în vileag predica, și tuturor li arată pe față mărgărintarele și dogma, aruncând astfeliu cele sfinte în ritul porcilor, și întrebuițând raționamente prisoselnice. Taina nu are nevoie de înfrumusețare meșesugită, ci numai ce este, aceia se vestește, fiindcă dacă vei mai adaoge și ceva dela tine, apoi nu va mai fi taină dumnezească și complectă.

Se numește taină și din alt punct de vedere, adică că nu ceia ce vedem, vedem în realitate, ci unele vedem, și altele credem. Aceasta este natura tainelor noastre. Altfeliu mă găsesc eu în fața acestor taine, și altfeliu se găsește necredinciosul. Eu, de pildă, aud că Christos s'a restignit, și îndată admir filantropia lui; — aude aceasta și necredinciosul, însă el o crede ca slăbăciune. Aud că el s'a făcut rob, și de 'ndată admir îngrijirea lui cea părintească pentru om, — aude și acela, însă el o socotea ca necinste. Aud că a murit, și de 'ndată mă minunez de

puterea lui, că fiind în stăpânirea morții n'a fost stăpânit, ci a dezlegat puterea morții, — aude și acela, însă el o consideră ca neputință. Aud de învierea lui — el zice că este o fabulă — și primind dovezile din desfășurarea împrejurărilor eu mă închin și slăvesc economia lui Dumnezeu. Acela auzind de baiea renașterii, își închipuie că e o simplă apă, pe când eu nu văd numai ceia ce se vede în realitate, ci mai văd și curățirea sufletului prin Duhul sfânt. Acela crede că eu mi-am spălat numai trupul, dară eu am crezut că și sufletul s'a făcut curat și sfânt, și am în vedere mormântul, învierea, sfințirea, dreptatea, răscumpărarea, înfierea, moștenirea, împărăția ceriurilor, acordarea Duhului sfânt, fiindcă eu nu judec aceste fenomene cu ochii cești trupești, ci cu ochii cugetului. Aud de trupul lui Christos (în evharistie), și altfeliu înțeleg eu lucrul, altfeliu îl înțelege necredinciosul. Dupre cum copiii cei mici când se uită la cărți nu cunosc puterea literilor, și nici nu știu ce văd, și chiar de s'ar găsi vr'un bărbat neexperimentat în ale literilor, totuși nu i-ar putea convinge, pe când cel cunoscătoriu va găsi o mare putere în acele litere, va găsi istorii și o întreagă viață; deasemenea cel neexperimentat dacă ar primi vre-o scrisoare, ar considera-o ca pe o hârtie simplă și mazăgălită cu cerneală, pe când cel experimentat luând-o în mână va auzi chiar și glasul celui ce scrie, și va conșerza cu el care lipsește, și iarăși ceia ce ar voi, ar spune prin litere, — tot așa se petrece și cu tainele. Necredincioșii deși ascultă, totuși nu se pare că aud, iară credincioșii fiindcă au prin Duhul experiența, văd puterea celor ce sunt puse în păstrare (celor viitoare).

Tocmai aceasta, deci, arătând-o Pavel, zicea că și acum ceia ce dâșul propoveduește este acoperit. „Iară de este și acoperită evanghelia noastră, zice, întru cei pieritori este acoperită“ (II. Cor. 4, 3). Dealtmintrelea prin aceste cuvinte se mai învederează și minunea petrecută cu propoveduirea evangheliei. Astfeliu obișnuiește sfinta scriptură de a spune de acele fapte, care sunt mai presus de cugetare și covârșesc orice așteptare omenească. De aceia și aiurea zice:



„Taina mea mie și celor ai mei“<sup>1)</sup> (Isaia 24, 16), și iarăși Pavel zice: „Iată, taină vouă zic, că nu toți vom adormi, însă toți ne vom schimba“ (I. Corinth. 15, 51). Dară dacă pretutindeni se propoveduește evanghelia, apoi și aceasta este taină, «căci, precum ni s'a poroncit, zice, ceia ce am auzit cu urechile să spunem deasupra caselor, tot așa ni s'a poroncit de a nu da cele sfinte cânilor, și nici să aruncăm mărgăritarele în ritul porcilor. Fiindcă unia sunt trupești și nu pricep, iară ceilalți au acoperământ pe inimilor, și nu văd». Prin urmare aceasta este taină mai cu seamă, ca ceia ce se propoveduește pretutindeni, să nu se știe de cătră cei ce nu au cugetare dreaptă; și se acopere nu de înțelepciune, ci de Duhul sfânt, întru cât este cu putință nouă de a primi. De aceia nici nu ar greși cineva, dacă și pentru această cauză ar numi-o taină negrăită, căci chiar nici nouă celor credincioși nu ni s'a incredințat toată lămurirea și toată exactitatea asupra ei. Pentru aceia și zicea Pavel: „Pentru că din parte cunoaștem, și din parte prorocim, că vedem acum ca prin oglindă în gâcitură, iară atunci față cătră față“ (Ibid. 13, 9. 12).

De aceia zice și aici: „Ci grăim înțelepciunea lui Dumnezeu întru taina cea ascunsă, care a rânduit-o Dumnezeu mai 'nainte de veci spre slava noastră“. „Cea ascunsă“ adică că nimeni din puterile cele de sus n'a aflat-o mai 'nainte de noi, și nici acum încă n'o știu cei mai mulți. „Pe care a rânduit-o mai 'nainte de veci spre slava noastră“ zice, deși aiurea spune că „spre slava lui“ (Efes. 1, 12). Dară slava sa este considerată mântuirea noastră,

<sup>1)</sup> Notă. Pasajul acesta lipsește din edițiunea de Buzău, ca și din ediția Societății Britanice. Originalul Ebraic, și Grec au versul 16 din Cap. 24 precum urmează: Κύριε ὁ Θεὸς Ἰσραὴλ, ἀπὸ τῶν πτερόφων τῆς ἡγίας τέρας ἠχοῦσαμεν, ἑλπίς τῆ εὐσεβεῖ. Καὶ ἐροῦσα τὸ μυστήριόν μου ἑμοί, τὸ μυστήριόν μου ἑμοί: οὐαὶ τοῖς ἀθετοῦσιν... adică: Doamne Dumnezeul lui Israel, dela marginile pământului minuni am auzit, nădejdea celor cucernici. Și vor zice: Taina mea mie, taina mea mie. Vai! celor ce calcă legea... Eu, însă, am trecut pericopa din începutul pasagiului, după cum se găsește la Sf. Chrisostom.

dupre cum o mai numește și bogăție a sa, deși el însuși este bogăție de sine stătătoare a tuturor bunurilor, și nu are nevoie de nimeni de a fi bogat. „A rânduit“ zice, arătând marea lui îngrijire pentru noi, fiindcă aceia mai cu seamă sunt considerați că ne iubesc și ne cinstesc pe noi, carii dela început sunt pregătiți de a ni face bine, ceia ce fac și părinții cu copiii lor, că și dacă mai târziu li dau averile, totuși încă din început copiii sunt rânduiți spre aceasta. Aceasta și Pavel se încearcă acum de a o arăta, adică că Dumnezeu pururea ne-a iubit dela început, chiar și pe când noi încă nu existam, că dacă nu ne iubea, nici nu ni-ar fi rânduit bogăția slavei lui. Deci să nu te gândești la dușmănia întâmplată între acestea, căci iubirea lui a fost mai veche decât dușmănia. Expresiunea „mai 'nainte de veci“ arată veșnicia, dupre cum zice și aiurea: „Cel ce este mai 'nainte de veci“. Deci, se va găsi că și Fiul este veșnic, căci și de dânsul se zice: „Prin care și veacurile a făcut“ (Ebr. 1, 2), însă făcătorul este învederat că există și mai 'nainte de făpturile sale.

„Care nimeni din domnii veacului acestuia a cunoscut, că de ar fi cunoscut, n'ar fi restignit pe Domnul slavei“ (Vers. 8). Prin urmare nici nu sunt vrednici de vre-o osândă, dacă necunoscându-l l-au restignit. Dară dacă ii nu știeau, cum de le zicea lor: „Și pre mine mă știți, și știți de unde sunt“ (Ioan 7, 28)? Însă în pasajul ce ni stă de față, scriptura vorbește de Pilat că nu știea, și eră natural ca nici Irod să nu știe. Dacă însă ar zice cineva că aici se spune despre Iudei și despre preoții lor, nu ar greși, căci și acelora li zicea: „Nici pe mine nu mă știți, nici pre Tatăl meu“ (Ioan 8, 19). Dară atunci cum de zicea mai sus: „Și pre mine mă știți, și de unde sunt știți“? Însă, ce fel este modul cetirei acestei pericope, și ce feliu al celeilalte, am spus dejă în evangheli, și ca nu neconțin să ne învățăm împrejurul aceluiași subiect, trimitem acolo pe cei ce doresc a ști.

„Dară ce? zici tu; li s'a iertat oare păcatul, când el eră pe cruce? căci zicea: „Iartă-li lor, că nu știu

ce fac“ (Lucă 23, 34). Dacă s'au căit de greșala lor, de sigur că li s'a iertat, fiindcă și cel ce a pus mâinile pe Stefan și a alungat biserică lui Christos, — vorbesc de Pavel — la urmă a devenit cel mai înfocat apărătoriu al bisericeii. Tot așa și aceora li s'a iertat, de vor fi voit să se căiască, ceia ce și Pavel strigând zicea: „Drept aceia zic: au doară s'au poticnit ca să cază? Să nu fie!“ și: „Au doară a lepădat Dumnezeu pre poporul său? Să nu fie!“ (Rom. 11, 11. 1), și ca să arate că nu li s'a încueat ușa pocăinței, pune la mijloc dovada întoarcerii lui, zicând: „Că și eu Israellean sunt“.

Expresiunea „Nu au cunoscut“ mi se pare că aici nu se zice pentru Christos, ci pentru înseși iconomia faptului, adică că nu știeau ceia ce voiă moartea și crucea, căci și atunci când eră pe cruce, nu a zis «că nu mă știu pe mine», ci „nu știu ce fac“, adică că sunt în necunoștință de iconomia săvârșită și de taina aceasta. Nu știeau că crucea va străluci atât de mult, că va deveni mântuirea lumii și împăcarea omului cu Dumnezeu. că cetatea lor se va dărâma, și ii vor suferi cele mai de pe urmă rele. Deci, prin expresiunea de aici „înțelepciune“ apostolul numește și pe Christos, și crucea, și predica evangheliei. De aceia cu mult cuvânt l-a numit „Domnul slavei“. Fiindcă crucea se pareă a fi ceva de necinste, apoi arată că ea este o mare slavă. Inșă eră nevoie de o mare înțelepciune, ca nu numai pe Dumnezeu să-l cunoască, ci să afle și această iconomie a lui Dumnezeu; dară înțelepciunea lumească a fost o piedecă nu numai pentru cea dintâi, ci și pentru cea deadouă.

„Ci precum este scris: cele ce ochiul n'a văzut, și urechea n'a auzit, și la inima omului nu s'a suit, care a gătit Dumnezeu celor ce-l iubesc pre dânsul“ (Vers. 9). Și unde sunt scrise acestea? Se zice că sunt scrise, și dacă nu prin cuvinte, cel puțin prin fapte, ca de pildă istoriile care se perindă din generație în generație, — sau că poate ideia numai să fie aceasta, nu inșă și cuvintele, ca aici, căci expresiunea din Isaia (cap. 52, 15): „Că celor ce nu s'a vestit despre dânsul, aceia vor vedea, și carii

n'au auzit vor cunoaște“ este același lucru ca și „cele ce ochiul n'a văzut, și urechea n'a auzit“. S'au că această mărturie ni-o pune aici Pavel, sau că cu adevărat a fost scris în cărțile sfinte, inșă au dispărut acele cărți, fiindcă multe cărți s'au nimicit la întâia robie a Ebreilor, și puține ni s'au păstrat, dupre cum se poate învederă din Paralipomene. Dară și apostolul Petru zice, că începând dela Samuil<sup>1)</sup> toți ceilalți Proroci grăiesc pentru Christos, și nu numai decât aduce la mijloc graiurile lor. Dară Pavel fiind un legiuitoriu profund, și grăind intru Duhul, eră natural ca să le spună acestea cu cea mai mare exactitate. Și ce spun eu despre robiea lor? căci și mai înainte de robie au dispărut multe cărți, fiindcă Iudeii ajunsese în cea mai depeurmă necucernicie, iară aceasta se poate vedea din sfârșitul cărții a IV-a a Impăraților, unde între altele se spune că cartea Deuteronomul s'a găsit îngropată în băligar<sup>2)</sup>. Dealtmintrelea sunt și prorocii indoite în multe locuri, și ușor de priceput celor mai înțelepți, dară dintre acestea multe se pot găsi și din cele mai întunecoase. Deci ce? N'a văzut ochiul acelea pe care le-a gătit Dumnezeu? Nu! Căci cine a putut vedea acelea care urmau a iconomisi neamul nostru omenesc? Așă dară, nici urechea n'a auzit, și nici la inima omului nu s'a suit. «Și cum? zici tu; că dacă Prorocii au spus, cum de n'a auzit urechea, și nici la inima omului nu s'a suit?». Dară Isaia n'a spus numai de dânsul, ci de întreaga natură omenească. «Dară ce? Prorocii nu au auzit?» zici tu. Au auzit de sigur, inșă urechea Prorocilor nu eră ca urechea omului, căci ii n'au auzit ca oameni, ci ca Proroci. De aceia și zicea: „Domnul, Domnul, mi-a dat mie limbă de învățătură, ca să cunosc când se ca:le a grăi cuvântul, și dimineața, dimineața mi-a pus mie ureche ca să aud“ (Isaia 50, 4. 5), vorbind aici de adaosul Duhului. De aici este învederat, că mai înainte de a auzi, nu se ridicase nici la inima omului. Dară după darea Duhului nu mai eră inima omului, ci inimă duhovnicească, inima aceea a Prorocilor, dupre cum și Pavel zice: „Iară noi

<sup>1)</sup> Notă. In pasagiul citat apostolul Petru spune de David, iară nu de Samuil.

<sup>2)</sup> Notă. A se vedea cap. 22 din cartea IV-a a Impăraților.

avem mintea lui Christos“ (I. Cor. 2, 16). Ceia ce el spune aici, aceasta înseamnă: «Mai 'nainte de a ne bucura de Duh, și a ști cele negrăite, nici vr'unul dintre noi și nici dintre Proroci n'a înțeles, căci cum se putea, dacă nici chiar ingerii n'au știut? Deci ce trebuie a spune de domnii și stăpânitorii veacului acestuia, când aceste lucruri n'au fost descoperite nici unuia dintre oameni, și nici chiar puterilor cerești? Și care sunt acele lucruri? Că adecă păruta nebunie a predicii va stăpâni lumea, și că neamurile se vor introduce în creștinism, și va fi împăcarea oamenilor cu Dumnezeu, și că în fine toate acestea ne vor aduce atâtea bunuri. Deci cum am cunoscut? „Iară noue, zice, ni-a descoperit Dumnezeu prin Duhul său“. Nu ni-a descoperit prin urmare prin înțelepciunea omenească, fiindcă această înțelepciune, întocmai ca și o slujnică necinstită, n'a fost lăsată să intre înăuntru, ca să spioneze tainele stăpânului.

Ai văzut acum, câtă depărtare este între înțelepciunea aceasta și aceia? Ceia ce nici ingerii n'au știut, aceia ne-a învățat pe noi înțelepciunea Duhului, — pe când înțelepciunea lumească a făcut cu totul din contra, căci nu numai că nu ne-a învățat, ci încă că ne-a și împiedecat, și că după ce ne-a împiedecat, a și acoperit faptele petrecute, golind crucea. Deci, cinstea arătată noue nu se învederează numai prin faptul că ni-a descoperit, și că ni-a descoperit în același timp când a descoperit și ingerilor, ci și prin aceia că ni-a descoperit prin Duhul. Apoi arătând măreția faptului, zice: «că dacă nu ni-ar fi descoperit Duhul care știe și cearcă adâncurile lui Dumnezeu, noi n'am fi știut». Atât de dorit eră lui Dumnezeu acest fapt, în cât îl ținea ca taină, și de aceia am avut nevoie de acel dascal, ca cel ce știe totul foarte lămurit. „Că Duhul toate le cearcă, zice, și adâncurile lui Dumnezeu“. Expresiunea „le cearcă“ nu învederează aici neștiința, ci cunoștința cea mai exactă. Dealtfelu apostolul întrebuințează acest cuvânt și vorbind de Dumnezeu: „Iară cel ce cearcă inimele, știe ce este cugetul Duhului“ zice. (Rom. 8, 27).

După aceia spunând cu exactitate despre cunoștința Duhului, și învățând că atât de mult se aseamăază

cunoștința Duhului cu cunoștința lui Dumnezeu, după cum cunoștința omului față de ea înseși, și că toate deacolo le-am aflat, la urmă a adaos: „Care și grăim, nu întru cuvinte învățate ale înțelepciunii omenești, ci întru cele învățate ale Duhului sfânt, cu cele duhovnicești asemănându-le“ (Vers. 13). Ai văzut cum ne-a învățat prin vrednicia dascalului? Căci noi cu atât suntem mai înțelepți decât aceia, și atâtea deosebire este între noi și dânșii, pe câtă deosebire este între Platon și Duhul sfânt.

Dară ce va să zică: „Cele duhovnicești cu cele duhovnicești asemănându-le (comparându-le)“? Adecă că atunci când este ceva duhovnicesc și minunat, noi aducem mărturii din cele duhovnicești. De pildă, zic că Christos a învieat, că s'a născut din fecioară. Ei bine, eu în susținerea acestor taine aduc la mijloc mărturii, tipuri, și dovezi: petrecerea lui Ioană în pântecul chitului, nașterea celor sterpe, ca Sara, Rebeca și celelalte, odrăslirea și înverzirea pomilor din rașu, fără ca să se arunce semințe în pământ, fără ca să se pogoare asupra lor apa norilor, fără ca să se ridice aburi din pământ. Căci cele viitoare se prescrieau și se închipueau ca o umbră a celor dinainte, ca atunci când se vor petrece, să fie crezute. Mai arăt iarăși, cum omul s'a făcut din pământ, și cum din bărbat numai s'a făcut femeia, și nicăiri nu s'a văzut împreunare, cum însuși pământul s'a făcut din nimic, fiind deajuns pretutindeni și cătră toate numai puterea creatorului. Cu chipul acesta eu pun în comparație, sau asemănăz, cele duhovnicești cu cele duhovnicești, și nici decât nu am nevoie de înțelepciunea cea deafară, nici de raționamente și silogisme false. Aceia se clatină cu cugetarea lor cea slabă și se tulbură, nimic nu pot dovedi din ceia ce spun, ci încă tocmai contrariul fac, și mai mult se tulbură, o mai mare nepricepere și o mai mare întunecime îi cuprinde.

De aceia apostolul zice: „Cele duhovnicești cu cele duhovnicești asemănându-le“. Ai văzut cum o arată ca prisoselnică? Și încă nu numai prisoselnică, ci și contrară, și vătămătoare? Fiindcă, când el zice: „Ca să nu se golească crucea lui Christos“ și: „Ca credința noastră să nu fie întru înțelepciunea oamenilor“, aceasta a învederat. Aici mai

arată, că este cu neputință de a cunoaște ceva folositoriu printr'ansa, ori și cât ne-am încuraja și ne-am învățu prinprejurul ei.

„Că omul sufietese<sup>1)</sup> nu primește cele ale Duhului“ (Vers. 14). Așa dară mai 'ntâi trebuie a o lepădă. «Dară ce? zici tu; se defaimă înțelepciunea omenească, cu toate că este și dânsa opera lui Dumnezeu?» Și de unde se dovedește aceasta? Nu Dumnezeu a făcut înțelepciunea omenească, ci tu ai descoperit-o, fiindcă sub denumire de înțelepciune apostolul înțelege aici curiozitatea în cercetare, și limbușia cea prisoselnică. Dacă însă ar spune cineva că aici s'ar părea că vorbește de pricepera și judecata omenească, apoi chiar așa de ar fi, vina este a ta. Tu, care o întrebuințezi rău, tu care o întrebuințezi spre vătămare și în lucruri contrare, tu care pretinzi dela dânsa cea ce nu are, tu singur o defaimi. Deci, când tu te mândrești cu dânsa spre a război pe Dumnezeu, iată că el a dat pe față slăbiciunea ei.

În adevăr, iubiților, că și puterea trupului este un bun dat omului, dară fiindcă Cain, de pildă, n'a întrebuințat-o bine, apoi Dumnezeu i-a slăbănogit-o, și a făcut ca să tremure. Și vinul este un bun, dară fiindcă Iudeii îl întrebuințau necumpătat, apoi Dumnezeu a oprit cu desăvârșire pe preoți de a-l întrebuința. Tot așa și tu abuzând de pricepera și judecata ta omenească spre a disprețui pe Dumnezeu, și pretinzând dela dânsa mai mult decât puterea ei, rătăcindu-te pe tine însu-ți de speranța omenească, apoi Dumnezeu a dovedit slăbiciunea ei. Cel care se lasă numai în nădejdea raționamentelor sale psihice, și crede că nu are nevoie de ajutoriul cel de sus — cea ce este o mare prostie — acela se numește om psihic. Dumnezeu a dat omului spiritul ca să afle și să primească cele ale lui, iară nu ca să se creadă că este în totul destoinic, și că nu mai are nevoie de nimic. Și ochii sunt buni și trebuitori, dară dacă ar voi ca să vadă fără lumină, apoi cu nimic nu-i va folosi frumuseța lor, nici puterea lor proprie, ci încă se și vatămă. Tot așa, deci, și spiritul când ar voi să vadă fără ajutoriul duhului, apoi se face piedecă sie însuși.

<sup>1)</sup> *Nota.* Ψυχικός άνθρωπος, înseamnă om psihic, om trupesc, om în carne și sânge. (Comp. Fac. 2, 7 cu I. Cor. 15, 44. 47. 50).

«Dară, zici tu, cum mai 'nainte de aceasta, spiritul omului vedeă dela sine și prin sine totul?» Niciodată dela sine și prin sine, ci, în locul cărții avea înaintea ochilor făptura întrecagă. Dară îi încețând de a mai păși pe calea accia pe care li-a porocit Dumnezeu, ca astfelu prin frumuseța celor văzute să cunoască pe creatoriu, și încredințând raționamentelor lor sceptrul cunoștinței și-au pierdut puterile lor în nocanul necerniciei și s'au scufundat, căci de'udată au introdus în ele abizul tuturor reielor, spunând că nu din nimic s'au făcut cele ce se văd, ci din materie fără început și fără sfârșit, din care cauză au și zâmislit o mulțime de eresuri. În cele mai absurde s'au învoit cu toții, iară în cele ce se păreau că au ceva sănătos în sine, ca și cum parecă visau și se luptau cu umbrele, se hărțuiau și se pisau între dânșii, ca astfelu să se facă de ris din toate părțile. În cea ce privește părerea lor, că cele ce se văd nu sunt făcute din nimic, ci din materie fără început, aproape cu toții au spus și au scris, și încă cu multă sânguință. Deci, diavolul i-a împins în lucruri absurde, pe când în cele folositoare, și în care se părea că ar putea afla ceva ca printr'o enigmă, în acele zic, îi se războeau unii pe alții — ca de pildă, că sufletul este nemuritoriu, că fapta bună nu are nevoie de filosofia omenească, și că spre a deveni buni sau răi, nu vine din vre-o silă oare-care, sau din destin, ci din voința omului.

Ai văzut viclesugul diavolului? Când i-a văzut că spun ceva stricat și vătămătoriu, iute a făcut ca toți să conglăsuească, iară când grăeau ceva sănătos și folositoriu, ațita și ridică pe unii contra altora, încât nici cele absurde să nu cadă ușor, fiind înțepenite prin conglăsuire, și nici cele bune și folositoare să nu prindă rădăcină de loc, fiind în diferite moduri atacate și surpate. Privește acum, cum spiritul omului este pretutindeni nepulincios, și nedestoinic prin sine însuși. Și aceasta cu drept cuvânt, căci dacă el fiind așa felu, și încă se încumetează de a nu avea nevoie de nimeni, și se depărtează pe sine de Dumnezeu, dară încă de n'ar fi fost așa, în ce nebulie n'ar fi ajuns? Dacă primind trup nemuritoriu, și dela o făgăduință minciunoasă a diavolului așteptă lucruri mari, „că veți fi, zice, ca Dumnezeui“ (Fac. 3, 5), deși la început el luase trup ne-

muritoriu, — apoi cum n'ar fi căzut? Dară și după aceia el — prin gura cea putredă a Manicheilor — a cutezat a se numi pe sine veșnic și fără început, și că face parte din înseși ființa și esența lui Dumnezeu. Și pe zeii Elinilor i-a plăzmit tot sub puterea acestei boale.

De aceia mi se pare că a și făcut Dumnezeu, ca fapta bună să se săvârșiască de el cu necaz mare, ca astfelu să-l încovoae și să-l aducă la smerenie. Și ca să afli că aceasta este adevărat — ca și cum cineva dela cele mici s'ar gândi la cele mari — o vom afla dela Israiliți. Aceștia în timp ce nu duceau o vieată plină de necaz, ci se bucurau de liniște, ne-mai mulțămindu-se cu traiul lor cel fericit, au alunecat la necucerenie. Deci, ce a făcut Dumnezeu cu dânșii? Li-a dat o mulțime de legiuri, împiedcând trândăviea și molesirea lor. Și ca să afli că niște astfelu de legiuri nu contribuiau spre vre-o virtute oare-care, ci li erau date ca un frâu așa zicând, care să li dea pricină de muncă, ascultă ce spune Prorocul de dânșii: „Și li-am dat lor poronci nu bune“ (Iezech. 20, 25). Dară ce va să zică „nu bune“? Adecă poronci care nu contribuiesc cu nimic spre fapta bună, pentru care a și adaos: „Și îndreptări, întru care nu vor fi vii“.

„Iară omul psihic nu primește cele ce sunt ale Duhului“. Dupre cum cu ochii acești trupești nimeni n'ar putea afla cu siguranță cele din ceriuri, tot așa și spiritul singur nu primește cele ale Duhului. Și ce spun eu că ochii trupești nu pot vedea cele din ceriuri, când nici chiar cele de pe pământ nu le văd toate? Căci de pildă privind din depărtare un turn (pirg) pătrat, îi îl iau ca rotund. Deci, această părere nu este nimic alt, decât amăgirea ochilor. Tot așa și când cineva s'ar încercă ca să vadă cu cugetul lucrurile cele departe de noi, se va face de ris, fiindcă nu numai că nu le-ar vedea așa precum sunt ele în realitate, ci încă i s'ar părea cu totul altfelu decât sunt.

De aceia a și adaos apostolul: „că nebuie sunt lui“. Aceasta nu din cauza naturei lucrurilor, ci din slăbăciunea spiritului, care nu poate ajunge la mărimea lor prin privirile sale proprii. Apoi adaoge și cauza pentru care nu poate, zicând: „și nu le poate înțelege, căci duhovnicește se judecă“ adecă, că cele

vorbite au nevoie de credință, și de-a le pricepe prin vorbe, nu se poate, fiindcă mărimea lor covârșește cu desăvârșire micimea cugetului nostru.

„Iară cel duhovnicesc le judecă toate, iară el de nimeni nu se judecă“, (Vers. 15). Cel ce vede, de sigur că vede toate, până și pe cele ale celui ce nu vede, pe când pe ale lui nu le vede nimeni dintre cei ce nu văd. Tocmai așa se petrec lucrurile acum, când noi, și pe ale noastre, și pe ale necredincioșilor le știm pe toate, iară aceia nu știu nimic din ale noastre. Noi știm care este natura lucrurilor prezente, care este valoarea celor viitoare, ce va deveni lumea după aceasta, știm ce vor suferi păcătoșii, și de ce se vor bucura dreptii; știm că cele prezente nu sunt vrednice de nimic, și înfruntăm micimea lor, — căci a le judecă, înseamnă și a le înfruntă, — le disprețui, — știm deosemena că cele viitoare sunt nemuritoare și în veci stătătoare.

Toate acestea le știe cel duhovnicesc, știe și ce va suferi cel psihic ducându-se de aici, știe și de ce se va bucura credinciosul, din care însă nimic nu știe cel psihic. De aceia aducând și o dovadă lămurită a celor spuse, zice: „Că cine a cunoscut gândul Domnului, care să-l învețe pre el? Iară noi avem mintea (gândul) lui Christos“ (Vers. 16), adecă, că cele ce sunt în gândul lui Christos, noi le știm, și știm în același timp și ceia ce el voiește și pe care a descoperit-o. Fiindcă mai 'nainte a fost zis că Duhul a descoperit, apoi ca să nu disprețuiască cineva pe Fiul, a adaos că și Christos ni le-a arătat acestea, și nu spunând că noi știm toate pe care le știe el, ci că toate pe care le știm, nu sunt omenesti, ca să poată fi bănuite, ci duhovnicești și a cugetului lui. Căci cugetarea ce noi o avem pentru acestea, este cugetarea lui Christos, și prin urmare avem cugetul lui Christos, adecă cunoștința pe care o avem dupre credință pentru lucruri, este cunoștință duhovnicescă, încât cu drept cuvânt că nu suntem judecați de nimeni. Omul psihic nu poate cunoaște cele Dumnezești, și de aceia zicea: „Că cine a cunoscut gândul Domnului?“ spunând că gândul nostru despre aceste împrejurări, este gândul lui. Dară și expresiunea: „care să-l învețe pre el“ nu a adaus-o cum s'ar în-

tâmplă, ci față de ceia ce a spus mai înainte „Că cel duhovnicesc de nimeni nu se judecă“. Dacă nimeni nu-i este cu putință de a ști gândul lui Dumnezeu, cu atât mai mult încă de a învăța și a îndrepta, căci aceasta va să zică expresiunea „care să-l învețe pre el“. Ai văzut cum pretutindenii scoate afară înțelepciunea lumescă, și cum pre cea duhovnicescă o arată ca știind mai multe și mai mari? Fiindcă cauzele acelea, ca de pildă „să nu se laude nici un trup“ și că deaceia a ales pe cele nebune, ca să rușineze pe cei înțelepți, și „ca să nu se facă zădarnică crucea lui Christos“, nu se păreau atât de vrednice de credință celor necredincioși, nici atât de atrăgătoare, trebuitoare și folositoare, apoi la urmă pune cauza principală, căci mai cu seamă cu chipul acesta putem vedea, și de aici putem afla cele înalte, negrăite și mai pre sus de noi. În adevăr, că cuvântul se zădărnicea, fiindcă nu puteam noi să aflăm prin înțelepciunea lumescă, sau să pricepem cele mai pre sus de noi.

Ai văzut, deci, că eră chiar în interesul nostru de a afla acestea dela sfântul Duh? Căci învățătura lui este și mai ușoară, și mai lămurită. „Iară noi avem mintea (gândul) Domnului“, adică avem minte duhovnicescă, Dumnezeiască, și nimic omenesc neavând în ea. Nu Platon, și nici Pithagora, ci însuși Christos ni-a infiltrat în cugetul nostru cele ale sale.

<sup>1)</sup> De aceia să ne rușinăm, iubiților, și să arătam vieța cea mai bună, fiindcă însuși el ni-a dat dovada cea mai mare de prietenie, descoperindu-ni cele negrăite, și zicând: „De acum nu vă mai zic vouă, slugi, ci pre voi v'am zis prieteni, că toate câte am auzit dela Tatăl meu, am spus vouă“ (Ioan 15, 15), adică le-am incredințat vouă, mi-am pus încrederea și nădejdea în voi. Dară, dacă chiar numai a-și pune nădejdea și încrederea în noi, și este cea mai mare do-

<sup>1)</sup> *Partea morală.* Contra Elinilor, și cum că predica evangheliei a fost din puterea Dumnezeiască, iară aceasta se dovedește de acolo, că deși apostolii au fost puțini la număr și oameni simpli, totuși au predominat întreaga lume. Și cum că noi viețuind drept, vom putea atrage și pe Elini la adevărata cinstire de Dumnezeu. (Veron).

vădă de prietenia lui, dară încă când se arată nu numai prin vorbe incredințându-ni tainele lui cele negrăite, ci însăși acele taine dându-ni-le prin fapte, apoi poți singur pricepe câtă dragoste este din partea lui în acest fapt. De aceasta, deci, să ne rușinăm, și chiar de nu ni-ar mai fi vorba de gheena, totuși nerecunoștința noastră către un astfel de prieten și binefăcătoriu, să ne fie mai înfricoșată decât gheena. Să facem aceasta, nu ca argați plătiți, ci ca fii liberi și iubiți, pentru dragostea tatălui, și să încetăm odată de a ne mai pironi la cele lumești, pentru ca astfel să putem rușina și pe Elini. Fiindcă chiar de am voi acum să ne adresăm către dânșii, totuși ne cam sfim, ca nu cumva biruindu-i prin cuvinte și prin adevărul credințelor noastre, să suferim în același timp un mare riziic, comparându-ni-se vorbele cu faptele. Căci, cum să nu fim vrednici de ris, dacă aceia stăruind în rățăcirea lor, și neavând nici-o credință sigură ca a noastră, totuși își au filosofia lor, pe când noi facem cu totul contrar? Cu toate acestea eu spun aceste vorbe, că poate odată gândindu-ne să ne luptăm cu dânșii, ne vom ambiționa de a ne face mai buni decât dânșii, chiar și cu vieța.

Ziceam mai înainte că nu li-ar fi venit în minte apostolilor ca să propoveduească ceia ce au propoveduit, dacă nu s'ar fi bucurat de charul Dumnezeesc, și că fără de ajutorul charului nu numai că nu ar fi reușit, dară chiar nici nu s'ar fi gândit la așa ceva. Aide, însă, și astăzi să ne îndreptăm cuvântul tot la această chestiune, și să dovedim că eră cu neputință chiar de a se gândi la aceasta, dacă nu ar fi avut pe Christos cu dânșii; și nu numai din cauză că se puneau cei slabi împotriva celor tari, cei puțini împotriva celor mulți, cei săraci împotriva celor bogăți, cei proști împotriva celor înțelepți, ci și pentru că se împotriveau unor mari prejudeții care stăpâneau cu mare putere pe oameni. Voi știți că nimic nu este atât de puternic printre oameni, ca tirănia unor deprinderi vechi. În cât chiar de n'ar fi fost îi numai doi-spre-zece, și nici așa de ordinari ca aceștia, chiar de ar fi fost pe atunci o altă lume, și îi ar fi avut cu dânșii mulțime nenumărată, totuși și atunci ar fi fost greu un asemenea fapt, fiindcă cu aceia eră obiceiul care îi îndărătnicea, iară cu aceștia eră inovația care se puneă deacurmezișul drumului. Nimic nu tulbură atât de mult sufletul, chiar dacă ceia ce se face

c ceva folositoriu, ca a i se pune înainte inovațiuni și ceva cu totul străin de el, și mai cu samă atunci când e vorba de slujba lui Dumnezeu și de slava cuvenită lui. Și cât de mare este puterea acestui fapt, eu vă voi face-o învederată, spunând mai dinainte aceea, că și o altă greutate se mai adăogă față de Iudei. În adevăr că cu Elinii li-au fost mult mai ușor de a se luptă, fiindcă în scurt timp li-au doborit și pe zeii lor, și credințele lor cele false, pe când nu tot așa s'a putut face și cu Iudeii, și nu tot așa discutau cu dânsii, căci pe când pe deoparte multe din dogmele lor le desființau, pe de altă parte poronceau de a se închină lui Dumnezeu care a legiferat acele dogme. Ziceau cu alte cuvinte, că trebuie a cinsti pe legiuitoriu, în același timp însă să nu asculte de legea pusă de dânsul, ca de pildă respectarea Sâmbetei, păzirea tăierei împrejur, aducerea jârtfelor, sau și celelalte de acest feliu. În cât nu numai obiceiul era o piedică aici, ci și faptul că îi poronceau de a se închină lui Dumnezeu, în același timp însă poronceau și de a desființă multe legi date de el.

Dară chiar și printre Elinii încă era mare tirania obișnuinței, căci deși după zece ani numai — și nu spun de un timp îndelungat — deși o populație mică — nu spun de lumea întreagă — totuși apostolii s'au dus în Elada, printre niște oameni stăpâniți de prejudeții puternice, așa că și aici a fost grea intoarcerea lor la creștinism. Căci și aici sofștii și ritorii, părinții și buncii și răzbuncii lor, și cei cu mult mai înainte de aceștia, cu toții erau stăpâniți de prejudeții și de amăgire. Așa dară rătăcirea era generală; și pământul, și marea, și munții, și văile, și toate neamurile barbarilor, și toate comunitățile Elinilor, și înțelepții, și proștii, și stăpânitorii, și stăpâniții, și femeile, și bărbații, și cei tineri, și cei bătrâni, și stăpânii, și slugile, și muncitorii de pământ, și meșteșugarii, și cu un cuvânt toți cari locuiau prin cetăți și prin sate. Era natural dară ca catihumennii să zică: «Dară ce va să zică aceasta? Oare toți câți locuiesc pe pământ au fost înșelați? Oare au fost înșelați și sofștii, și ritorii, și filosofii și scriitorii cei din timpul de față, ca și cei mai dinainte, ca cei de pe lângă Pitagora și Platon, și generalii, și consulii, și Impărații, și cetățenii cei de demult ai cetăților, și locuitorii, și barbarii, și Elinii? Și cei doi-spre-zece pescari și făcători de corturi, și vameși, oare sunt mai înțelepți decât

toți? Și cine ar putea să sufere aceasta?» Dar iată că nimeni n'a spus așa, nici că s'au gândit măcar de a face astfelu de întrebări, și nici că ar fi suferit să le audă, ci cu toții au cunoscut că cei doi-spre-zece au fost mai înțelepți decât toți, pentru care pe toți i-au stăpânit.

Și ca să afli cât de mare este puterea obiceiului, apoi iată că acea putere de multe ori a stăpânit până și poroncile lui Dumnezeu. Și ce spun eu de poronci, când a stăpânit chiar și binefacerile lui Dumnezeu? Iudeii de pildă, având mana în pustie, nu se mulțămneau și cereau usturoi; bucurându-se de libertate îi își aduceau aminte de sclavie, și într'una râvneau și căutau Egiptul, pentru obișnuința și obiceiurile ce le avusese acolo. Atât de tiranică este obișnuința la om!

De voiești apoi să afli și despre tirănia obiceiului chiar la filosofi, iată bunăoară că se spune de Platon, care știeă de altmintrelea preciz că credința în zei era o amăgire, se spune, zic, că și el consimță la serbările zeilor și la celelalte obiceiuri, fiindcă nu avea puterea de a se luptă cu obiceiul, mai ales că văzuse ce pătimise dascalul lui Socrat. Căci și acesta fiind bănuț numai că ar fi introdus niște inovațiuni, a fost atât de de parte de a reuși în ceia ce voia, în cât și-a pierdut până și vieața, cu toată desvinovățirea lui. Dară câți oameni nu vedem și astăzi stăpâniți de prejudeții și trăind în necucernicie, care deși n'au cu dânsii nimic bun și de merit, totuși fiindcă sunt Elinii, aduc înainte pe părinții, pe moșii și strămoșii lor? Tocmai de aceia unii dintre filosofi au numit obiceiul a doua natură. Dară apoi când obiceiul este și în dogme sau credinți religioase, atunci devine și mai puternic, și toate le-ar răbdă cinevă mai ușor, afară de cele atingătoare de religie. Și a fi rușinați de cei mai proști, precum și a se crede că îi au învățat altceva în locul celor ce știeau, și încă în adânci bătrânețe, toate acestea erau de ajuns de a-i împiedecă împreună cu obiceiul.

Și de ce te minunezi că se întâmplă astfelu de lucruri cu sufletul omului, când obișnuința are o mare putere și asupra trupului chiar? Pe timpul apostolilor era și o altă piedică cu mult mai puternică decât cele spuse, aceia adevă că nu numai că se schimbau niște obiceiuri atât de vechi și înrădăcinate, ci încă și trecearea în creștinism era însoțită de primejdii, — căci nu

treceau cum s'ar întâmpla dintr'un obicei în alt obicei, ci dintr'un obicei care avea multă liniște, la niște împrejurări care amenințau primejdii la fie-ce pas. Căci ce nu așteptă pe cel ce credeă? De'ndată averea lui trebuia a fi confiscată, el a fi alungat din patria lui, și a suferi cele mai mari răle, a fi urit de toți ca un dușman obșteșc atât al familiarilor săi cât și al străinilor. În cât chiar dacă ar fi fost chemați dela o inovație la un obicei, și totuși lucrul ar fi fost greu, dară încă când îi erau chemați dela un obicei vechiu la o inovație, și când li-se mai adăoga și atâtea rele, apoi poți pricepe singur câte piedici nu li stau de față. Pe lângă cele spuse, iarăși nu puțină piedică mai eră și altceva, care li făcea anevoioasă trecerea lor în creștinism. În adevăr, că pe lângă obicei și pe lângă primejdii, chiar și poroncile date de apostoli erau cu mult mai grele, pe când cele de care se depărtau erau și mai ușoare, și plăcute în același timp. Li-se poroncea de a părăsi curviea și a îndrăgoșă înfrânarea, erau chemați dela beție la post aspru, dela ris la lacrimi și umilință, dela lăcomie la lipsirea de averi, de la iubirea vieții la morți zilnice, dela liniște la primejdii, ba încă li-se cerea cea mai de pe urmă exactitate în toate aceste poronci.

„Și măscărăciunea, zice, și vorba nebunească, să nu iasă din gura voastră“ (Ef. 5, 4), iară acestea le spuneau apostolii aceloră cari nimic alt nu știeau, decât să bea, să se îmbuibeze, celor ce la diferitele serbări de ale lor nu se tăvăleau decât în murdării, în risuri și în comedii de tot felul. În cât cele vorbite lor, nu pentru că erau adevărate filosofii li se părea greu de îndeplinit, ci pentru că le spuneau unor oameni trăiți în dezmerdări, în măscărăciuni, în vorbe nebunești, în ris și comedii.

Cine dintr'acei cari viețuiau pe atunci auzind:  
 „Cela ce nu-și va lua crucea sa, și să vie după mine, nu este mie vrednic“ și: „N'am venit să pun pace, ci sabie, că am venit să despart pe om de tatăl său, și pre fică de muma sa“ (Math. 10, 38. 34. 35) nu ar fi amorțit? Cine auzind, că:  
 „Cela ce iubește pe tată, sau pe mamă mai mult decât pe mine, nu este mie vrednic“ (Ib. vers. 37) nu s'ar fi deznădăjduit și n'ar fi ezitat de a intra

intr'o religiune atât de aspră? Și cu toate acestea nici că amorțau, și nici că fugeau auzind astfel de poronci, ci încă alergau în goană, săreau pe deasupra rețelor, și sorbeau, așa zicând, cele poroncite de apostoli. Cine auzind: „că pentru tot cuvântul zădarnic vom da răspuns“ și: „cel ce se mârșie în zădar, vinovat va fi judecării“ și „tot cel ce caută la femei spre a o pofti pre ea, iată că a preacurvit cu dânsa întru inima sa“ (Ib. cap. 12. 36. 5, 22. 28), nu ar fi fugit, și pe cine nu ar fi îndepărtat niște astfel de poronci aspre? Și cu toate acestea toți alergau, și mulți chiar săreau pe deasupra tuturor primejdiilor ce li stau în cale!

Deci, ce oare îi ajută pe dânșii? Oare nu este învederat că puterea celui propoveduit? Și dacă n'ar fi fost aceasta, ci dacă ar fi fost cu totul contrariu, și dacă aceia ar fi fost în locul apostolilor, iară apostolii ar fi fost în locul lor, apoi oare ar fi fost atât de ușor de a atrage pe aceia? Nu se poate spune una ca aceasta. Deci, din toate acestea se vede lămurit, că numai puterea Dumnezeiască a fost care a făcut totul. Cum de au convins îi pe cei seci și nestatornici de a-și lua o vieță atât de grea și aspră?

Dară dacă poroncile apostolilor au fost de acest fel, să vedem dacă nu cumva dogmele lor poate erau atrăgătoare. Însă tocmai aceasta eră de ajuns ca să-i atungă pe necredincioși, căci ce spuneau propoveditorii? Că trebuie a se închină celui restignit, și a crede de Dumnezeu pe cel născut dintr'o femeie Judaică. Și cine ar fi crezut acestor vorbe, dacă nu ar fi premers puterea Dumnezeiască? Că el a fost restignit și înmormântat, cu toții știeau, dară cum că a învieat și s'a înălțat la ceriuri, afară de apostoli nimeni altul n'a văzut. «Dară i-a entuziazmat, zici tu, făgăduințele date de el, și la vuetul vorbelor îi au fost înșelați». Însă tocmai aceasta dovedește, fără a mai avea în vedere toate cele vorbite până acum, cum că cele ale noastre nu sunt înșelăciune, fiindcă toate cele grele și anevoioase de aici își au începutul, pe când cele plăcute și bune trebuia a fi făgăduite după înviere. Deci, tocmai acest fapt, o zic din nou, arată că predica noastră este Dumnezeiască. Pentru că de ce nici unul dintre cei ce au crezut n'a spus: «nu mă apropiu de această credință, și nici n'o pot suferi, fiindcă



aici mă ameninți cu cele grele și anevoioase, pe când pe cele bune și plăcute mi le făgăduiești după înviere? Și de unde se poate invederă că va fi înviere. Cine dintre cei duși acolo s'a reîntors? Cine dintre cei ce zac în morminte a învieat? Cine ni-a spus despre acestea după ducerea lui de aici?»

Însă nimic din acestea n'au cugetat, ci își dădeau chiar și sufletele lor pentru cel restignit. Deci, tocmai acest fapt ni dovedește că a fost al unei puteri mari, ca cei ce niciodată nu auzise, fără de veste să se convingă despre niște fapte atât de mari, și să primiască de a suferi cele grele și anevoioase, iară pe cele bune să le aibă în speranță. Dară dacă ii voiau să amăgiască lumea, apoi cu totul din contra ar fi făcut, căci ar fi putut să făgăduiască aici pe cele bune, iară de cele rele ar fi făcut cu desăvârșire, fie ele prezente, fie viitoare. Așa fac cei ce înșală și linguesc; ii nu pun înainte nimic greu, nimic desgușătoriu, ci toate cele contrare. Aceasta este adevărată înșelăciune. «Însă, zici tu, prostia a făcut pe mulți să creadă celor spuse». Ce zici? Când erau în credința Elinilor nu erau proști, iară acum când au venit la credințele noastre, au devenit proști? deși de altfelii apostolii n'au luat și nici că au convins oameni dintr'o altă lume, și deși cei ce se convingeau, stăpâneau cele ale Elinilor fără nici o primejdie, pe când pe ale noastre le primiau cu primejdii multe. Deci, dacă ii stăpâneau credințele Elinilor în puterea vre-unei rațiuni sănătoase, și trăind atâta timp în acele credinți, de sigur că nu s'ar fi depărtat de ele, și chiar nu fără primejdii s'ar fi putut depărta. Dar fiindcă au cunoscut din natura lucrurilor că toate ale lor erau de ris și înșelătoare, apoi chiar fiind amenințați cu morțile de tot felii, ii au fugit de cele familiare și au alergat la cele nouă, fiindcă dogma religiunii creștine este dupre natură, pe când a religiunii Elinilor era contra naturii.

«Dară zici tu, cei ce au crezut erau slugi, femei, doice, moașe și eunuhi». Da, este foarte adevărat, însă biserica noastră nu este compusă numai din aceștia, și aceasta este știut de toți; dară dacă este compusă numai din aceștia, apoi tocmai acest fapt este care face predica minunată, că astfelii de dogme pe care Platon și cei de pe lângă dânsul nici n'au putut măcar să le cugete în mintea lor, fără de veste le-au putut pescarii aceia, neamul cel mai necărturariu din lume, ca con-

vingând pe alții, să le primească. Dacă ii ar fi convins numai pe cei înțelepți, faptul nu ar fi fost atât de minunat, — dară acum când ii au adus la o filosofie atât de înaltă pe slugi, pe doice, și pe eunuhi, și i-au făcut asemenea ingerilor, prin aceasta au dat cea mai mare dovadă de insuflare Dumnezeiască. Dacă ii ar fi poroncit niscareva lucruri ordinare, poate că s'ar fi putut da ca dovadă de increderea vulgului micimea și neînsemnătatea celor spuse de dânsii; dară când ii filosofau lucruri mari și înalte, covârșind natura omnească, și care aveau nevoie de-o cugetare înaltă, apoi cu cât vei arăta mai proști pe cei ce au crezut, cu atâta vei arăta mai înțelepți și mai plini de charul Sf. Duh pe cei ce au convins. «Dară, zici tu, ii au convins cu mărima făgăduințelor». Apoi tocmai de acest fapt tu nu te minunezi? Cum adevărat au putut ii convinge pe oameni de a așteptă după moarte resplată și premii? Eu tocmai de aceasta mă minunez mai mult. «Dară și aceasta, zici, vine tot din prostie». Și ce prostie este aici? spune-mi; că sufletul este nemuritoriu, că după ducerea noastră de aici ne vom înfătoșă înaintea tribunalului nemitarnic, și că vom da samă de vorbe, și de fapte, și de gânduri înaintea lui Dumnezeu, care știe și cele ascunse, și care va pedepsi pe cei răi, iară pe cei buni ii va încunună? Toate acestea nu sunt izvorâte din prostie, ci din cea mai înaltă filosofie, iară cele contrare acestora sunt rezultatul prostiei. A disprețui cele prezente, și a crede virtutea ca ceva mare; a nu căută răsplata faptelor aici, ci a întinde mai departe speranța; a avea un suflet atât de puternic și credincios, încât nimic din relele de față să nu-l poată împiedecă în speranțele viitoare; apoi la toate acestea câtă filosofie oare nu este?

Dară poate că voești de a ști puterea și adevărul chiar și a făgăduințelor date și a prorociilor, fie a celor înainte, fie a celor de după aceasta? Deci, privește acel lanț de aur împletit cu multă măiestrie încă dela început. Li-a spus bunăoară ucenicilor despre dânsul oarecare împrejurări, despre biserici și despre faptele și împrejurările viitoare, și spunându-li el săvârșia minuni. Deci, din desfășurarea împrejurărilor celor vorbite de el se invederează că și minunile, precum și cele făgăduite de dânsul sunt adevărate. Și pentru ca cele

vorbite de mine acum să fie mai lămurite, eu voiu dovedi aceasta cu chiar acele împrejurări.

A învocat pe Lazăr numai cu cuvântul, și l-a arătat ca viețuind după aceia în trup. A spus iarăși despre biserica întemeiată de dânsul, că „porțile iadului nu o vor birui” și că „cel ce va lăsa pe tată și pe mamă pentru mine, însutit va lua în veacul acesta, și viața veșnică va moșteni” (Math. 16, 18, 19, 29). Prin urmare, aici este o singură minune, învierea lui Lazăr, iară prorocii sunt două: una arătată aici în viața prezentă, și cealaltă în viața viitoare. Și acum tu, gândește-te cum toate acestea se dovedesc una prin cealaltă. Dacă de pildă cineva nu ar crede că Lazăr a învocat, apoi din prorocia cea spusă pentru biserică, să creadă în minune, căci ceia ce el a spus cu atâta timp mai înainte, s'a petrecut și a luat sfârșit, fiindcă porțile iadului n'au biruit biserica. Deci, cel ce a spus adevărul în prorocie, este învederat că și minunea a săvârșit-o; iară cel ce a săvârșit minunea, și ceia ce a prorocit a dus la un bun sfârșit, este învederat că și în prorocia cea cu privire la cele viitoare — că cel ce disprețuiește cele prezente, va lua însutit și va moșteni viața veșnică, — el spune adevărul. Cele deja spuse și petrecute, sunt o garanție puternică, că și cele viitoare se vor petrece întocmai așa, precum au fost prezise. Deci, adunând toate acestea din evanghelii, sau și altele deopotrivă acestora, noi le vorbim și le spunem necredincioșilor, și cu dânsule li închidem gura. Dară dacă ar zice cineva: «cum de nu s'a stins oare cu desăvârșire rătăcirea»? — apoi aceia am avea de răspuns: «voi singuri sunteți cauzele, fiindcă vă împotriviți mântuirii voastre, de vreme ce Dumnezeu așa a iconomisit lucrurile, încât să nu mai rămână nici urmă de necucernicie».

Dară să judecăm cele vorbite prin câteva raționamente scurte, și să vedem care este ordinea naturală a lucrurilor. Este oare natural ca cei slabi să fie învinși de cei tari, sau din contra? Este oare natural ca să fie ascultați cei ce grăiesc cele mai grele, sau cei ce grăiesc cele mai ușoare? Este oare natural de a asculta de cei ce atrag pe alții cu primejdii, sau de cei ce'i atrag cu toată îngăduința? De cei ce introduc inovații, sau de cei ce țin cu îndărătnicie la obiceiul vechiu? De cei ce-i conduc pe calea cea aspră, sau de cei ce-i conduc pe

calea cea ușoară și lesnicioasă? De cei ce se depărtează de cele părintești, sau de cei ce nu legiuiesc pe cele străine? De cei ce făgăduiesc după ducerea de aici toate cele bune și plăcute, sau de cei ce lingușesc cele ale vieții de față? Este oare natural ca cei mulți să asculte de cei puțini, sau că cei puțini să se plăce celor mulți? «Dară, zici tu, și voi făgăduiți în viața aceasta». Și ce anume făgăduiți noi? Iertarea păcatelor și bacia renașterii (botezul). Dară și botezul își are înriurirea cea mai mare tot în timpurile viitoare, pentru care și strigă Pavel, zicând: „Că ați murit, și viața voastră este ascunsă cu Christos întru Dumnezeu. Când se va arăta Christos viața voastră, atunci și voi împreună cu dânsul vă veți arăta întru slavă” (Col. 3, 3, 4). Dacă însă chiar și aici își are bunurile sale, după cum și are, apoi chiar și acest fapt este foarte minunat, căci apostolii au putut convinge pe cei ce săvârșise mii de rele, ca nimeni altul, că se vor curăți de toate acele rele, și nu vor mai da nici un răspuns pentru greșalele lor. În cât chiar pentru aceasta, mai cu seamă, trebuie a ne minuna, că îi au convins pe niște oameni barbari, de a primi o astfel de credință, și a avea speranțe bune pentru cele viitoare, și după ce au lepădat greutatea păcatelor ce o purtau cu dânsii mai înainte, apoi cu multă bunăvoință s'au dat osteneților și năcazurilor viitoare pentru săvârșirea faptelor bune. La nimic senzual nu se mai gândeau, ci deveneau mai presus de toate cele trupești, primind darurile cele spirituale. Și Persul ca și Sauromatul, Maurul<sup>1)</sup> ca și Indianul, cu toții au cunoscut de'ndată jârfa și curățirea sufletului, puterea și filantropia cea negrăită a lui Dumnezeu, filosofia credinței, însuflarea Sfintului Duh, învierea trupurilor, și dogmele vieții veșnice. Pe toate aceste națiuni barbare și pe altele multe, pescarii aceia introducându-le în tainele creștinismului prin botez, le-au convins a filosofă. Deci, toate acestea păstrându-le cu cea mai mare scumpătate, să le spunem lor, procurându-li în același timp și o dovadă de viață curată, pentruca astfel din amândouă acestea și noi să ne mântuim, în același timp și pe aceia să-i atragem spre slava lui Dumnezeu, căci lui i se cade slava în veci. Amin.

<sup>1)</sup> Notă. Maurii erau vechii locuitori ai Marocului de astăzi, iară Sauromații vechii locuitori ai Sarmației.

## OMILIA VIII

„Iară eu, fraților, n'am putut grăi vouă ca celor duhovnicești, ci ca celor trupești. Ca pre niște prunci întru Christos cu lapte pre voi v'am hrănit, iară nu cu bucate, că încă nu puteați; ci încă nici acum nu puteți, că încă trupești sunteți“. (Cap. 3, 1. 2).

Doborând la pământ filosofia ethnicilor și spulberând orice mândrie a ei, vine de astădată la o altă chestiune. În adevăr, că cu dreptate ar fi putut aceia să întrebe pe apostol: «Dacă noi am fi vestit cele ale lui Platon sau Pitagora, sau și ale altuia dintre filosofi, ai fi avut dreptul de a întinde atât de mult vorba contra noastră; dară dacă noi vestim cele ale Duhului, de ce atunci ni învârtești în sus și în jos filosofia celor dea-fară?» Cum, însă, stă apostolul față de o asemenea întrebare, ascultă-l. „Iară eu, fraților, n'am putut grăi vouă ca celor duhovnicești“, ca și cum ar fi zis pare-că: «Foarte bine! Însă chiar de ați fi fost de-săvârșiți în cele duhovnicești, totuși nici așa nu trebuia să vă mândriți, fiindcă nici ale voastre nu le vestiți, și nici pe acele nu le-ați aflat voi dela sine; acum însă voi nu le știți nici pe acestea duple cum trebuie a le ști, ci încă sunteți discipuli și cei mai de pe urmă dintre toți. Prin urmare, dacă voi cugetați lucruri mari de filosofia ethnicilor, apoi vi s'a dovedit că pe lângă că ea nu este nimic, dară apoi în cele duhovnicești este și contrară nouă; iară de cumva cugetați lucruri mari în cele duhovnicești, apoi iată că și în acestea voi să-pâniți partea cea mai mică, și vă găsiți cei mai de pe urmă». De aceia și zice: „N'am putut grăi vouă ca celor duhovnicești“. Apostolul n'a zis «nu v'am vorbit», ca să nu se pară că lucrul este din invidie, ci „nu v'am putut grăi“, cu care ocazie îndoit încă li doboară cugetul, arătând că ii nu au știut încă bine cele duhovnicești; al doilea, că chiar ii sunt cauzele că nu au știut, și al treilea că nici acum încă nu știu. A nu ști la început, poate că eră în natura lucrurilor, deși

nici această justificare nu li-o lasă apostolul, căci el nu spune că nu le-ar fi primit din cauză că dogmele sunt înalte, și peste putințele lor de a le primi, ci din cauză că sunt trupești, — cu toate acestea poate că la început, zic, lucrul n'ar fi fost vrednic de învinovățit; dară când și după trecerea unui timp îndelungat ii nu ajunsesse la perfecțiune, apoi aceasta eră dovada celei mai de pe urmă trândăvii. Tot pentru aceasta el acuză și pe Ebrei prin epistola ce li-a trimis, însă nu cu atâta putere; căci pe când pe aceia ii arată că sunt leneși și din cauza scârbelor și a necazurilor ce îndurau, pe aceștia ii arată ca din cauza poftelor celor rele, ceia ce nu este tot una. Acestora li zice: „Ci încă nici acum nu puteți“ pe când aceluia li spune: „Pentru aceia lăsând cuvântul începătorei lui Christos, să ne aducem spre săvârșire (perfecțiune)“ și iarăși: „Însă avem adevărare pentru voi, iubitorilor, de cele mai bune, și care se țin de mântuire, măcar deși așa grăim“ (Ebr. 6, 1. 9). Dară cum oare de numește apostolul „trupești“ pe cei ce se învrednicise de primirea Duhului, și pe cari la începutul epistolei i-a înălțat cu atâtea laude? Fiindcă și cei către cari zicea Domnul nostru: „Duceți-vă dela mine, voi cei ce lucrați fără de legea, că nu vă știu pre voi“ (Mat. 7, 23) erau trupești, deși scoteau demonii, învieau morții, și proceau cele viitoare. Încât se poate ca cineva să facă și minuni, și să fie în același timp și trupesc. Dumnezeu a lucrat de pildă și prin Balaam, și lui Faraon i-a descoperit cele viitoare, și lui Nabuhodonosor; și Caiafa a prorocit neștiind ce spune, precum și alții scoteau demonii în numele lui Christos, deși nu erau cu dânsul. Deci, fiindcă asemenea minuni nu erau pentru cei ce le făceau, ci pentru alții, de aceia de multe ori se săvârșeau chiar prin cei nevrednici. Și de ce te minunezi dacă asemenea minuni se fac pentru alții prin oameni nevrednici, când aceasta se petrece chiar și cu sfinții? Căci doară Pavel zice: „Toate ale voastre sunt, ori Pavel, ori Apollò, ori Chifá, ori Iumea, ori vieața, ori moartea“, și iarăși că: „Acela a dat pre unii Apostoli, pre alții Proroci, pre alții Evangheliști, iară pre alții păstori și învățători“